

Политичка мисла

**Elections and Governance:
Democratic Institutions and Implementation**

**Избори и владеење:
демократски институции и имплементација**

Година 7	Year 7
Број. 25	Number 25
март	March
Скопје, 2009	Skopje, 2009

Konrad
Adenauer
Stiftung

Година 7
Бр. 25
март
Скопје, 2009
ISSN 1409-9853

Политичка мисла

Year 7
N° 25
March
Skopje, 2009
ISSN 1409-9853

Списание за политичко-општествени теми

Magazine for Political and Societal Issues

Издавач:
Анри Боне
Основачи:
д-р Ѓорѓе Иванов
м-р Андреас Клајн
Уредници:
м-р Владимир Мисев
м-р Сандра Кољачкова
Емилија Туцаровска
м-р Ненад Марковиќ
м-р Иван Дамјановски
м-р Владимир Божиновски
Гоце Дртковски

PUBLISHER:
Henri Bohnet
FOUNDERS:
Dr. Gjorge Ivanov
Andreas Klein M.A.
EDITORS:
Vladimir Misev M.A.
Sandra Koljackova M.A.
Emilija Tudzarovska B.A.
Nenad Markovic M.A.
Ivan Damjanovski M.A.
Vladimir Bozinovski M.A.
Goce Drtkovski B.A.

Адреса:
Фондација „Конрад Аденауер“
ул. Максим Горки 16, кат 3
МК - 1000 Скопје
Тел.: 02 32 31 122
Факс: 02 31 35 290
E-mail: kas@kas.com.mk
Internet: www.kas.de

ADDRESS:
Konrad-Adenauer-Stiftung
ul. Maksim Gorki 16/3
MK - 1000 Skopje
Phone: 02 32 31 122
Fax: 02 31 35 290
E-mail: kas@kas.com.mk
Internet: www.kas.de

Институт за демократија
„Societas Civilis“ Скопје
ул. Крагуевачка бр. 2
МК - 1000 Скопје
Тел./Факс: 02 30 94 760
E-mail: contact@idsos.org.mk
Интернет: www.idscs.org.mk

Institute for Democracy
"Societas Civilis" Skopje
ul. Kraguevacka 2
MK - 1000 Skopje
Phone/fax: 02 30 94 760
E-mail: contact@idsos.org.mk
Internet: www.idscs.org.mk

Македонска асоцијација на политиколози
E-mail: map@yahooogroups.com

Macedonian Political Science Association
E-mail: map@yahooogroups.com

Печат:
Винсент графика
Дизајн:
Натали Николовска
Организација:
Даниела Трајковиќ
Техничка подготовка:
Пепи Дамјановски
Превод:
Марија Мицевска - Кокаланова
Јазична редакција на англиски:
Рајна Кошка
Јазична редакција на македонски:
Михаил Лопарски

PRINTING:
Vinsent Grafika
DESIGN:
Natali Nikolovska
ORGANIZATION:
Daniela Trajkovic
TECHNICAL PREPARATION:
Pepi Damjanovski
TRANSLATION:
Marija Micevska - Kokalanova
ENGLISH LANGUAGE EDITOR:
Rajna Koska
MACEDONIAN LANGUAGE EDITOR:
Mihail Loparski

Ставовите изнесени во списанието не се ставови на Фондацијата „Конрад Аденауер“ и Институтот за демократија „Societas Civilis“ Скопје, туку се лични гледања на авторите. Издавачите не одговараат за грешки направени при преводот.

The views expressed in the magazine are not the views of the Konrad Adenauer Foundation and the Institute for "Democracy Societas Civilis" Skopje. They are personal views of the authors. The publishers are not liable for any translation errors.

Списанието се издава 4 пати годишно и им се доставува на политичките субјекти, државните институции, универзитетите, странските претставништва во Република Македонија.

The magazine is published 4 times a year and it is distributed to political subjects, state institutions, universities and foreign representatives in the Republic of Macedonia.

Konrad
Adenauer
Stiftung

СОДРЖИНА / CONTENTS

Вовед / INTRODUCTION

Elections and governance:

Democratic institutions and implementation 9

Emilija Tudzarovska

Избори и владеење:

демократски институции и имплементација

Емилија Туцаровска

Актуелно / CURRENT

Расчленување на мантрата

или што мислиме кога велиме „слободни и фер избори“ 13

Иван Бимбиловски

Cracking the code, dismantling the mantra

...or what we mean when we say free and fair elections

Ivan Bimbilovski

Regional development and the process of decentralization

in the Republic of Macedonia 21

Gjorgji Josifov

Регионален развој и процесот на децентрализација во Република Македонија

Ѓорѓи Јосифов

18 Години формална демократија, причини и последици 29

Митко Јованов

Eighteen years of formal democracy: Reasons and consequences

Mitko Jovanov

Успешен јавен говор на жена кандидат – чекор поблиску до изборна победа 33

Дијана Стојановиќ Ѓорѓевиќ

Successful public speech of a woman candidate: One step further to the electoral victory

Dijana Stojanović Đorđević

Politics on the local level in the Netherlands: Issues and challenges 43

Albert P. Schol

Политиката на локално ниво во Холандија: состојби и предизвици

Алберт П. Шол

Претставување на работата на еден локален политичар и советник во Градскиот совет на Дрезден 53

Алине Фидлер

Presenting the work of a local politician and member of the City Council of Dresden

Aline Fiedler

The role of regional parliaments in the European Union 61

Roland Heintze

Улогата на регионалните парламенти во Европската Унија

Роланд Хајнце

**Меѓународни организации /
INTERNATIONAL ORGANIZATIONS**

Committee of the Regions (CoR) 65

Filip Gaspar

Комитетот на региони

Филип Гашпар

Предизвици и перспективи / CHALLENGES AND PERSPECTIVES

Challenges in Albanian democratic developments 69

Dorian Jano

Предизвици во демократскиот развој на Албанија

Дориан Јано

Предизвици за претседателот Барак Обама 77

Кристијан Хаке

The challenges facing President Barack Obama

Christian Hacke

Теорија / THEORY

Шефот на државата во правните системи на демократските држави 85

Александар Спасеновски

The head of state in the legal systems of democratic states

Aleksandar Spasenovski

Изборите како етичка самопроверка за степенот на демократизација на едно општество 93

Дејан Донеv

Elections as an ethical selftest for the level of democratization in a society

Dejan Donev

Портрет / PORTRAIT

Патот кон Запад 97

Манфред Функе

The path towards the West

Manfred Funke

Рецензии / REVIEWS

Документи за Република Македонија 1990–2005 105

Иванка Додовска

Documents on the Republic of Macedonia 1990-2005

Ivanka Dodovska

Компаративен уставен инженеринг:

Истражување на структурите, иницијативите и исходите 109

Зоран Илиевски

Comparative Constitutional Engineering:

An inquiry into structures, incentives and outcomes

Zoran Ilievski

Документ / DOCUMENTS

Препораки од Конечниот извештај на Мисијата за набљудување на избори на ОБСЕ/ОДИХР од Предвремени парламентарни избори, 1 јуни 2008 113

Recommendations from the OSCE/ODIHR Election

Observation Mission

Final Report on for 1 June 2008 early parliamentary elections

За авторите /

ABOUT THE AUTHORS 119

Elections and governance: Democratic institutions and implementation

Emilija Tudzarovska

Presidential and local elections are expected to be held in Macedonia on 22 March. These elections will show the level of democratic maturity of our country and its institutions. They will lay the foundation for a better protection of universal values and the rule of law, thus contributing to the promotion and strengthening of good governance on the local and national level.

Free and fair elections, administered by competent, independent and impartial electoral bodies are the prerequisite for the institutionalization of accountability, transparency and participatory democracy. They create a legitimate governing authority of representative state institutions and advance democratic political culture. In practice, the capacity and professionalism of democratic institutions will expand to make room for the implementation of political pluralism and tolerance.

In order to consolidate democracy and to promote good governance, the stakeholders of a modern society are guided by basic principles that allow the citizens to understand the pro-

cess of policymaking in their country. Good governance means focusing on the purpose of a policy and on the intended outcome for the citizens, with the institutions performing effectively in clearly defined functions and roles. Decisions are taken on the basis of

reliable information and with the awareness of the risks involved. In consequence, the capacities of the institutions and its capabilities are developed and the citizens are engaged to interact with the decision-makers. The public confidence in elected councilors and appointed officers is the basis of an effective local government. To strengthen the credibility and confidence in the public services, good governance has to apply to each governmental body, state and private institutions, civil and public structures, responsible for the provision and production of local collective goods and services. Consequently, in order to implement the best strategy for political and social growth in the country, good governance requires negotiation and cooperation between all actors involved. In practice, this involves transparency, responsibility, accountability, participation, effective-

ness, efficiency and responsiveness, performed in the context of a fair and legal framework.

Good local governance is characterized by sustainability, subsidiarity, equity, efficiency, transparency and accountability, civic engagement and citizenship, and security as well. In practice, this involves the effective and legally defined functioning of all local institutions working for the public interest, implying responsibility towards the government and the citizens they serve. Therefore, each of these key activities is interdependent and includes different operational principles for their implementation. The responsibility towards the public should be based on the principle of subsidiarity, which can make governance and the delivery of local services more effective and more efficient.

The principle of subsidiarity is an "idea that a central authority should have a subsidiary function, performing only those tasks which cannot be performed effectively at a more immediate or local level."¹ It ensures that decisions are taken as closely as possible to the citizen. For that matter, the communities are improving their responsiveness of policies and initiatives to the priorities and needs of citizens. In order to increase the level of efficiency, the national authorities need to delegate the responsibilities concerning the decentralization in full consultation to the local stakeholders in

order to put the principle of subsidiarity into practice. By increasing the possibility of participation for civil society in local affairs, the level of administrative, technical and managerial capacities at community level will have to increase. Accordingly, the transfer of powers and resources from a national to the city level and/or from the city level to the neighborhood level can be successfully implemented. Macedonia today has the chance to add this principle of subsidiarity to its modern democratic system in order to strengthen and develop its institutions in the political, economic and international context.

Facing the challenge to implement the principles of good governance and strengthen the efficiency of the national and local institutions, Macedonia will be able to show its level of democratic maturity by organizing free and fair elections this spring. The upcoming elections will illustrate Macedonia's political development since independence. Dealing with the responsibilities to become an EU and NATO member state, Macedonia will have to prove its functional political and social multiethnic governance capacity. For that matter, each political party and all the presidential candidates, election administration officials and the media and, above all, Macedonia's citizens, will have to sharpen their awareness of the individual responsibility in the shaping of the future of their country's democratic development.

¹ Oxford English Dictionary

Резиме

Одржувањето и спроведувањето на фер и демократски претседателски и локални избори во Република Македонија, кои ќе се одржат на 22 март, ќе треба да ги потврдат зрелоста, подготвеноста и веродостојноста на македонската демократија, функционалност и ефикасност. Начинот на владеење и управување со државните, национални и локални институции и капацитети, засновани врз принципите на универзални вредности, е критериум кој треба да се оправда и потврди. Во своето залагање да стане полноправна членка на ЕУ и НАТО, претставниците на сите политички партии, кандидатите, административните тела, медиумите, невладините организации и сите граѓани на Република Македонија, уште еднаш ќе треба да ги посведочат политичката култура и индивидуалната одговорност во остварувањето на заедничката цел.

Расчленување на мантрата или што мислиме кога велиме „слободни и фер избори“

Иван Бимбиловски

Министрите за надворешни работи на ЕУ вчера испратија предупредување дека нашата земја „мора особено да гарантира слободни и фер избори“.¹

„Јас сум оптимист дека имаме капацитет да успееме во заедничката цел, а тоа е да организираме фер и демократски избори“, рече претседателот на Државната изборна комисија.²

„Ги повикуваме сите партии да обезбедат слободни, фер и мирни избори и на тој начин да ја изразат својата посветеност кон евроатлантските вредности“, наведуваат во заедничката писмена изјава амбасадорите на ЕУ, ОБСЕ и САД.³

Воведни забелешки

Изјавите се од различни периоди и извори; но со иста порака: Македонија мора да спроведе слободни и фер избори. Дека оваа порака е веќе претворена во мантра е

повеќе од јасно. Она што е помалку од јасно е што таа всушност значи. Што ли тоа мислиме кога велиме „слободни и фер избори“, „слободни и фер избори“, „слободни и фер избори“...? Овој текст ќе се обиде да ја расчлени мантрата и барем малку да го разоткрие нејзиното значење.

И на самиот почеток една отрезнувачка забелешка: тоа е фаволска тешка и неблагодарна задача. Прво, искуството покажува дека едни така теоретски и апстрактни концепти како што се „слободни“ и „фер“ тешко се конвертираат во еден конкретен и сеопфатен список на фактори што треба да се земат предвид при оценување на изборите. Второ, дури и да постои таква листа, останува прашањето дали сите утврдени критериуми се од иста важност или некои се побитни од другите и колку. Трето, кој и како ќе утврди дали и колку изборите се во согласност со утврдените критериуми. И четврто, во која мера треба изборите да ги задоволуваат поставените барања, за да можат да се прогласат за слободни и фер.⁴

¹ „Изборите нов европски тест за Македонија“, Дневник, 09.12.2008, достапно на <http://www.dnevnik.com.mk/?itemID=6A4752598738104AA258C9DB52DCC673&arc=1> слично: „Ние веруваме и ја поддржуваме Македонија во нејзините евроатлантски аспирации, но потребно е изборите во март да бидат фер и слободни“, порача вчера британската министерка за Европа. „Потребни се фер и слободни избори“, Вест, Број: 2584, 28.01.2009, достапно на: <http://www.vest.com.mk/default.asp?id=162714&idg=9&idb=2584&rubrika=Makedonija>

² „Новаковски: Македонија има сила да спроведе слободни, фер и демократски избори“, Кирилица, 05.02.2009, достапно на <http://www.kirilica.com.mk/vest.asp?id=20768>

³ „Амбасадорите повикуваат на слободни и фер избори“, А1 вести, 16.04.2008, достапно на <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=91931>

⁴ Непотребно е да се спомене дека нема ни целосна согласност околу тоа што всушност влегува во поимот избори. Имено, иако преовладува ставот дека под избори се подразбираат сите активности од почетокот на изборната кампања па сè до пост-изборните разгледувања на приговорите и моментот на верификација на мандатите, сепак, постојат и такви кои изборите ги поистоветуваат првенствено со самиот ден на гласање, или пак сметаат дека сите политички активности помеѓу два чина на гласање се во функција на изборите (што практично би значело дека изборната кампања трае 4 години).

Потрагата по одговори на овие прашања, текстот ја започнува со разгледување на значењето на изборите за демократијата. Во тој контекст, најпрво се дефинираат концептите „слободни“ и „фер“, а потоа, потпирајќи се врз работата на Ел-клит и Свенсон, се прави обид истите да се преточат во листа со критериуми за евалуација на изборите. Притоа, самиот изборен процес се дели на три фази – предизборие, ден на гласање и пост-изборен период – така што за секоја од нив да важат посебни критериуми. На крај, се испитува практичната вредност на предложената листа и се извлекува заклучок.

Зошто е важно изборите да бидат слободни и фер?

Теоријата идентификува неколку т.н. институционални предуслови на демократијата.⁵ Еден од нив е и слободни и фер избори. Тие, пред сè, се поврзуваат со легитимитетот на претставничките тела, но над сè, се сметаат за основен механизам преку кој политичкиот систем ја принудува власта да ги земе предвид и одговори на потребите и интересите на граѓаните. Во една варијанта, т.н. мандатна концепција, тоа е така затоа што на слободни и фер избори, од мноштвото понудени политики, граѓаните секогаш ги избираат токму оние кои најмногу им одат во прилог; предлагачите на тие политики, пак, еднаш избрани, стек-

нуваат мандат истите да ги спроведат, и ништо повеќе или помалку од тоа.⁶ Во друга варијанта, т.н. концепција на одговорност, постоењето на слободни и фер избори им овозможува на граѓаните да ја наградат или казнат власта за нејзината работа помеѓу два изборни циклуса. Ова последново, познато истотака како теорија на ретроспективно гласање, претпоставува дека не само што граѓаните ќе ја реизберат истата власт ако се задоволни од нејзината работа во претходниот мандат, туку и самата власт, свесна за можноста да ги изгуби следните избори, ќе настојува да ги подобри своите перформанси, со цел да ја задржи позицијата.⁷

Овие концепции објаснуваат зошто слободните и фер избори се важни за демократијата. Но тоа, само по себе, сè уште не кажува ништо за нивниот состав.

Што е тоа што ги прави изборите слободни и фер?

За да се изолираат компонентите на слободните и фер избори, најпрво треба, барем накратко, да се определат самите поими на слобода и фер однесување, односно третман.

Слободата во основа е отсуство на принуда. Таа подразбира право и можност на избор, на непремено изразување на преференциите и нивно преточување во активен однос спрема објектот на избо-

⁵ Роберт А. Дал, „Демократијата и нејзините критичари“, Њу Хејвен, Печат на Универзитетот Јеил, 1989. Всушност, Дал зборува за институционални предуслови на полиархијата, но под тоа, во идеолошка смисла и од аспект на постојните политички режими, се подразбира она што ние најчесто го нарекуваме демократија.

⁶ На пример, Бернард Манин, Адам Пржеворски и Сузан Стоукс, „Изборите и претставувањето“ во Демократија, Одговорност и Претставувањето, ед. Манин, Пржеворски и Стоукс, Њу Јорк: Универзитетски печат на Кембриџ, 1999

⁷ На пример, Морис Фиорина, „Ретроспективното гласање во националните избори на САД“, Њу Хејвен и Лондон, Универзитетски печат на Јеил, 1981.

рот. Принудата, пак, се поистоветува со немање избор, или во формална или во содржинска смисла на зборот. Ова значи дека или сите опции, освен една, се забранети, или дека, иако ниедна од опциите не е забранета, доколку се избере некоја од нив, ќе следат негативни последици за оној што го направил изборот, неговиот имот или негово-то семејство.

Да се биде фер, пак, имплицира непристрасност. Спротивно на фер би било нееднаков третман на еднаквите, при кој одредени поединци или групи добиваат неразумно и несразмерно големи привилегии. Од ова произлегува дека, поимот фер, од една страна, подразбира објективна и неутрална примена на правилата, а од друга – барем приближно еднаква почетна распределба на ресурсите меѓу засегнатите страни.

Кога ќе се стават во контекст на изборите, овие два поима добиваат поконкретно значење. Така, слободата се однесува на можноста граѓаните да учествуваат во изборите без никаква принуда или ограничување. Како таква, таа ги опфаќа, пред сè, правилата на играта – од уставните одредби, преку изборните закони(ци), па сè до управните и судски акти кои ја третираат изборната материја.⁸ Димензијата на фер избори, пак, се однесува на непристрасната примена на

погоре-споменатите правила, како и на обезбедувањето еднакви услови за остварување на политичките слободи и права на сите учесници во изборите.⁹

Слободни или фер, која од двете димензии е поважна?

Најверојатно и двете. Сепак, од чисто логички причини, предност можеби би требало да ѝ се даде на слободата. Имено, без правила кои го утврдуваат постоењето на политички слободи и права на прво место, прашањата за фер примена на правилата и за рамномерна распределба на ресурсите, не можат ни да се постават. Но, и тогаш кога можат

⁹ Тука би се поставувале прашања од типот на: дали изборниот процес е транспарентен; дали изборната регулатива и систем не предвидуваат некои посебни привилегии за одредена политичка партија или општествена група; дали граѓаните наидуваат на пречки при регистрација или увид во единствениот избирачки список; дали изборна комисија е независна и непристрасна во својата работа; каков е односот на полицијата, армијата и судството кон политичките кандидати; дали сите политички партии и независни кандидати имаат еднакви можности да учествуваат на изборите; дали програмите за образување на гласачите се независни и политички неутрални; дали изборната кампања се одвива на цивилизиран начин, во согласност со потпишаниот код за однесување; дали политичките субјекти се рамноправно застапени во јавните медиуми; дали наменските буџетски средства правилно се распределуваат помеѓу политичките партии; дали владините капацитети се злоупотребуваат во изборни цели; дали постои пракса на заплашување на гласачите; дали им е овозможен пристап до гласачките места на сите претставници на политичките партии, акредитирани локални и меѓународни набљудувачи и медиуми; дали гласачките места се обезбедени на непристрасен и балансиран начин; дали се почитува изборниот молк; дали е загарантирана тајноста на самиот чин на гласање; дали е практичен дизајнот на гласачките ливчиња и дали нивната употреба е едноставна; дали гласачките кутии се со соодветна изведба; дали во случај на потреба гласачите добиваат помош и совети на непристрасен и избалансиран начин; дали процедурите за броење на гласовите се издржани; каков третман добиваат неважечките гласачки ливчиња; дали се преземаат соодветни мерки на безбедност и претпазливост при транспорт на изборниот материјал; после колку време официјално се објавуваат резултатите, односно дали тоа се прави во разумен рок; дали изборните приговори и жалби, доколку се појават, се разгледуваат на непристрасен начин; дали извештаите за изборните резултати во медиумите се објективни; дали изборните резултати се прифаќаат од сите инволвирани страни, итн.

⁸ На пример, тука би влегле: слободата на движење; слободата на говорот на кандидатите, медиумите, гласачите и другите; правото на слободно собирање; правото на политичко здружување; ослободеноста од страв и притисок во врска со изборите и изборната кампања; немањето пречки за влез во изборната трка за политичките партии и за независните кандидати; општото, еднакво и тајно право на глас; фактичката можност да се гласа на денот на изборите; правните можности за вложување приговор или жалба во врска со изборниот процес и резултати, итн.

да се постават, тие не се подеднакво важни. Тезата овде е дека при оценување дали изборите се фер, поважно е да се утврди како се применуваат правилата, отколку дали поединците и групите добиваат идеални услови за остварување на нивните слободи и права. Ова не значи дека последново е небитно. Сепак, во пракса е тешко да се постигне целосно еднаква распределба на ресурсите помеѓу сите политички кандидати. До денешен ден, не постои ниту една демократија која успеала во тоа.

Со ова, се смета дека значењето на поимите слободни и фер, особено во контекст на изборите, е во основа разјаснето. Но за да се состави една издржана листа со критериуми за евалуација на изборите, што е всушност и цел на овој текст, покрај разјаснувањето на главните концепти, потребно е и да се направат дистинкција помеѓу различните фази во самиот изборен процес.

Три фази на изборниот процес

При една таква анализа, текстов тргнува од ставот дека, во техничка смисла, под избори се подразбираат сите активности од почетокот на изборната кампања, преку чинот на гласање, па сè до пост-изборните разгледувања на приговорите и ментот на верификација на мандатите. Следствено, можно е да се направи разлика помеѓу три фази во рамките на изборниот процес – предизборие, ден на гласање и пост-изборен период.

Во основа, во предизборието е важно да се оцени дали уставот и изборната регулатива нависти-

на им обезбедува слобода на гласачите и да се утврди дали потребните ресурси се приближно рамномерно распределени помеѓу партиите и нивните кандидати. Понатаму, денот на гласање треба да помине во најдобар ред, без насилство, заплашувања и други нерегуларности. Како императив во пост-изборниот период, пак, се поставува непристрасната примена на правилата: броењето на гласовите треба да биде внимателно набљудувано за да се спречи евентуална измама, резултатите треба да се објават веднаш по избројувањето, и сите приговори во врска со изборниот процес да се разгледаат во разумно време и на објективен начин.

Кога ќе се искombинира досега кажаното, се добива една листа на критериуми која може да послужи за евалуација на изборите. (Види табела 1.)

Дали и колку може оваа листа да ни послужи?

Иако базирана на релевантна литература и практично искуство,¹⁰ листата останува подложна на истите забелешки и приговори споменати погоре. На пример, останува прашањето дали таа ги исцрпува сите фактори кои влијаат врз регуларноста на изборите. Истотака, листата не утврдува дали некои критериуми се поважни од другите, а не

¹⁰ На пример, види Гулд и Џексон, „Водич за изборни набљудувачи“, Гудвин-Гил, „Слободни и фер избори“, Свенсон и Еклит, „Што ги прави изборите слободни и фер?“, Журнал за демократија, вол. 3, 1997, стр. 32-46; Меѓународен институт за демократија и изборна асистенција, „Извештај за демократски форум“ Стокхолм, Јуни 12-14, 1996. Авторот бил набљудувач на локалните избори во Полска, 2006 година, во Краковската област, како дел од набљудувачката мисија организирана од Тишнер Универзитетот од Краков.

Табела 1. Листа на критериуми за евалуација на изборите

Фаза	Димензија	
	СЛОБОДНИ	ФЕР
ПРЕДИЗБОРИЕ	- Слобода на движење - Слобода на говорот на кандидатите, медиумите, гласачите и другите - Право на слободно собирање - Право на политичко здружување - Слобода од страв и притисок во врска со изборите и изборната кампања - Немање пречки да се влезе во изборната трка за политичките партии и за независните кандидати - Еднакво, општо и тајно право на глас	- Транспарентен изборен процес - Изборна регулатива и систем кој не предвидува посебни привилегии за одредена политичка партија или општествена група - Немање пречки за впишување во регистарот на гласачи - Формирање на независна и непристрасна изборна комисија - Неутрален третман на кандидатите од страна на полицијата, армијата и судството - Еднакви можности за сите политички партии и независни кандидати да учествуваат на изборите - Независни програми за образување на гласачите - Пристојна и регуларна изборна кампања, во согласност со потпишаниот код за однесување - Рамноправен пристап до јавните медиуми - Рамноправна распределба на наменските буџетски средства помеѓу политичките партии - Отсуство на злоупотреба на владините капацитети во изборни цели
ДЕН НА ГЛАСАЊЕ	- Фактичка можност да се гласа	- Отсуство на заплашување на гласачите - Овозможен пристап до гласачките места за сите претставници на политичките партии, акредитирани локални и меѓународни набљудувачи и медиуми - Обезбедување на гласачките места на непристрасен и балансиран начин - Почитување на изборниот молк - Загарантирана тајност на чинот на гласање - Практичен дизајн на гласачките ливчиња и нивна лесна употреба - Соодветни гласачки кутии - Давање помош и совети до гласачите на непристрасен и балансиран начин (во случај на потреба) - Соодветни процедури за броење на гласовите - Соодветен третман на неважечките гласачки ливчиња - Соодветни мерки на безбедност и претпазливост при транспорт на изборниот материјал
ПОСЛЕ ИЗБОРИ	- Правни можности за вложување приговор или жалба во врска со изборниот процес и резултати	- Официјално објавување на резултатите во разумен рок, односно што е можно побргу - Непристрасен третман на изборните приговори и жалби (доколку се појават) - Непристрасни извештаи за изборните резултати во медиумите - Прифаќање на резултатите од сите инволвирани страни

содржи ни упатства за тоа кога некои критериуми се сметаат за исполнети. И конечно, што ако дел од критериумите се исполнети, а дел не се, или пак сите критериуми се исполнети само делумно? Дали тогаш

изборите ќе се прогласат за слободни и фер? Листата не дава одговор ни на ова прашање.

Но, одговор на некои од прашањата не ни може да се даде во апстрактна форма. Така, на при-

мер, неблагодарно е да се утврдува апсолутна вредност на различните критериуми, бидејќи нивната важност неизбежно ќе варира од избори на избори и ќе се менува како што ќе се менуваат и политичките и општествените околности во кои изборите ќе се одржуваат. Единственото што може да се каже, односно повтори, е следново. Критериумите во колоната „слободни“ се поважни од оние во колоната „фер.“ Во самата колона „фер“ поважни се критериумите кои се однесуваат на објективната и неутрална примена на изборните правила, од оние поврзани со обезбедувањето идеални услови за политички натпревар, и тоа од истите причини наведени погоре. Понатаму, тоа што се случува пред и по изборите може да биде исто толку важно колку и самиот чин на гласање. Ова оттаму што почитувањето на политичките слободи и права во предизборниот период е предуслов за нормално одвивање на чинот на гласање, а прифаќањето на изборните резултати од страна на сите сериозни политички чинители во земјата е основа на легитимноста на идната власт. Ако пред изборите се кршат одредени политички слободи и права, или пак, одредени политички субјекти уживаат несразмерно големи привилегии, тогаш е јасно дека изборите не ќе можат да се прогласат за слободни и фер. Но, ако по изборите резултатите се оспоруваат, тогаш најпрво треба да се проанализираат причините за тоа и да се види како се третираат приговорите, па дури потоа да се одлучи дали оспорувањата се основани или не. Без сомнение, важно е и што се случува на самиот

ден за гласање. Ако се појават нерегуларности на тој ден, важно е да се утврди каква е нивната природа, колку се тие распространети, дали се тенденциозни (особено во корист на постојната власт) и колку влијаат врз конечните резултати. Нерегуларностите кои се последица на недостаток на технички капацитети или искуство се поблаги отколку намерните обиди да се манипулираат изборните резултати. Општо земено, нерегуларностите на денот на гласањето се во состојба да ја стават под знак прашање позитивната оценка за изборите само доколку се широко распространети, систематски и од решавачко значење при постоење на тесен изборен резултат. Ова последново, иако држи, сепак треба да се факторира со внимание – и убедливите изборни победи можат да се фабрикуваат, а и самата дистинкција помеѓу она што е убедлива, а што тесна изборна победа е најчесто релативна и субјективна.

Истотака, неблагодарно е да се бара еден универзален одговор на прашањето како да се оценат оние избори во кои дел од критериумите се исполнети, а дел не се, или пак во кои сите критериуми се исполнети само делумно. Таков е случајот, на пример, со избори кои се можеби слободни во формална смисла на зборот, но аспектот на фер не е толку изразен во пракса. Овој вид на избори не само што е најтежок за оценување, туку е и ситуација која најчесто може да се сретне во пракса. Во ваков случај, предлогот е, освен низ призмата на критериумите за евалуација, изборите да се разгледуваат и во контекст на целокуп-

ниот демократски процес кој се одвива во земјата. Работниот тест кој се предлага тука е: дали одржаните избори, и покрај сите детектирани недостатоци, имаат потенцијал да стимулираат понатамошен демократски развој на земјата, рефлектиран преку зголемено почитување на политичките слободи и права, подоследна примена на изборната регулатива, подигање на нивото на политичката дебата, порамномерна распределба на ресурсите помеѓу политичките субјекти и зајакнато учество на граѓаните во политичкиот процес. Иако ова може да изгледа како чисто политички тест, што најверојатно и е, тезата овде е дека неговата употреба е наполно легитимна кога станува збор за оценување на ваков специфичен вид избори. Имено, ако изборите се гледаат помалку како изолиран и единичен настан, а повеќе како составен дел на демократскиот процес, тогаш не може а да не се земе предвид како тие влијаат врз него.

Заклучок

Поттикнат од фактот што терминот „слободни и фер избори“ често се употребува, а ретко се објаснува, текстот си постави задача да се обиде да го одгатне неговото значење. Тргувајќи од важноста на слобод-

ните и фер избори за демократијата како политички поредок, преку дефинирање на главните концепти и поделба на изборниот процес на три фази, текстот стигна до една листа на критериуми преку кои би можело да се оцени дали едни избори се слободни и фер. Потоа, се пристапи кон анализа на практичната вредност на таквата листа. Со тоа, обидот поблиску да се определи значењето на терминот слободни и фер избори и да се изолираат неговите компоненти се смета за заокружен.

Дали тој обид е успешен или не, е прашање кое овој текст не би можел сам да го одговори; тоа би требало да го стори читателската публика. Овде може да се напомене само следново. Текстов не е ништо друго освен едно можно гледање на работите. Други перспективи и толкувања се истотака можни. Сите тие ќе се менуваат, но спроведувањето на „слободни и фер избори“ ќе остане императив, барем сè додека тоа се поврзува со одговорноста, пресретливоста, и на крајот на краиштата – легитимноста на власта.

Клучни зборови: слободни и фер избори, набљудување и оценување на изборите

Abstract

“Free and fair elections” – the term has been used so often and in so many different occasions that it has already become a mantra...and while everybody says we must have free and fair elections, nobody says what is meant by that. This paper makes an attempt at demystifying the mantra. In doing so, it begins with discerning the importance of free and fair elections for democracy, and then it tries to clarify the central concepts of freedom and fairness – in general and as applied to elections. Subsequently, drawing on the work of Swenson and Elklit, the paper translates the central concepts into specific election evaluation criteria. In the meantime and for the sake of analytical purposes, the electoral process is being divided in three phases – an election campaign, the polling day and a post-electoral period – in a way that each phase matches up certain evaluation criteria. The end result is an election evaluation checklist, whose practicability is examined as the paper brings itself to a close.

Regional development and the process of decentralization in the Republic of Macedonia

Gjorgji Josifov

Macedonian regional development policy follows the EU regional development policy which is based on the NUTS III (*Nomenclature des Unites Territoriales Statistiques*) hierarchy of statistical territorial units, with eight (8) statistical regions corresponding to the smaller regional level which are organized along the administrative borders of the present 84 local governments. It does not mean that a new government level will be established between the central and local government. The regions do not have any administrative or representation functions.

The Law on Balanced Regional Development enacted in May 2007 prescribes the needs of planning the development in our state to establish planning regions. It stipulates that the regional development policy should be based on the following principles: programming, partnership, co-financing, transparency, subsidiary and sustainability of the development.

The law also defines the financing sources necessary for the implementation of the measures for balanced regional development and these will be provided from: the Budget of the Republic of Macedonia, budgets of the local self-government units, EU funds, funds from the financial institutions (national or international), donations and other sources. The law also provides that each year 1% of the

GDP from the Budget of the Republic of Macedonia shall be earmarked to attaining the objectives of balanced regional development of the country, reducing disparities among municipalities, developing areas with specific needs, and village development.

After Decentralization - The Evolution of the Post-Decentralization Municipal Revenues

Decentralization has given new municipal authority to set, collect, and retain locally raised revenues including property taxes, various charges, and fees. The major broadening of municipal responsibilities and the introduction of expanded financial management, accounting, and tax systems through decentralization efforts underway in the Republic of Macedonia provide a key opportunity to introduce management information systems¹. These improve the efficiency and transparency of municipal administration in addition to the integration into other government systems.

One of the most critical activities within the decentralization process was enhancing municipal administrative and financial management capacity. This vital effort was aimed at increasing financial resources and revenue generation capacity of local governments.

¹ USAID Decentralization Project 2004-2007, "More Effective and accountable Local Government", June 2007, Skopje, 12.

Some major characteristics of the municipal revenue structure in the pre- and (projected) post-decentralization periods are observed here. Table 1 and figures 1 and 2 present the evolution total revenue of local governments from 2004-2007. This period covers the two decentralization phases and the years immediately prior to them. The tables cross-reference yearly data with specific budget categories or groups.

While it is premature to make before and after decentralization analyses, actual municipal budgets from 2004 to 2007 confirm that local government revenue expanded rapidly. In money terms, in four years it grew from 4,871 million to 11,196 million denars. This equals approximately a 2.3 times increase.

The share of local revenue on GDP shows an increase from 1.84% in 2004 to 1.94 in 2005 at the beginning of fiscal decentralization to 3.45 percent in 2007. This share is still substantially lower than most of the recently admit-

ted member countries of the EU and further advanced transition countries of the region.² Nonetheless, it is not severely low, demonstrating the attempt to address the neglect of local government prevalent at the beginning of the period under observation has achieved moderate success. Moreover, a further increase in transfers, with a relative decrease in own source revenues, is to be expected once municipalities assume the full level of responsibilities envisioned in the second phase of decentralization.

The share of transfers demonstrates a consistent positive trend. First, it shows a sharp increase in 2005 and 2006, corresponding to the first phase of decentralization. Then, another increase occurs in 2007, with a further increase to be expected in 2008. The expected 2008 rise corresponds to the second phase of decentralization.

Obviously, a large degree of substitutability between grants and shared revenue must be considered. In fact,

Table 1. Trend in revenues of LSGUs 2004-2007 (million denars)

	7 Total rev- enues	71 Tax rev- enues	711 Per- sonal income tax	713 Prop- erty taxes	72 Non- tax rev- enues	73 Capital receipts	74 Trans- fers and dona- tions	Ear- marked trans- fers	Block trans- fers
2004	4.871	3.196	N/A	689	310	83	1.282		
2005	5.573	3.293	100*	986	189	6	2.071	867*	
2006	8.035	3.462	203	1.217	1.116	85	3.381	1.029	
2007	11.196	4.230	176	1.647	1.322	121	5.523	1.372	1.533**

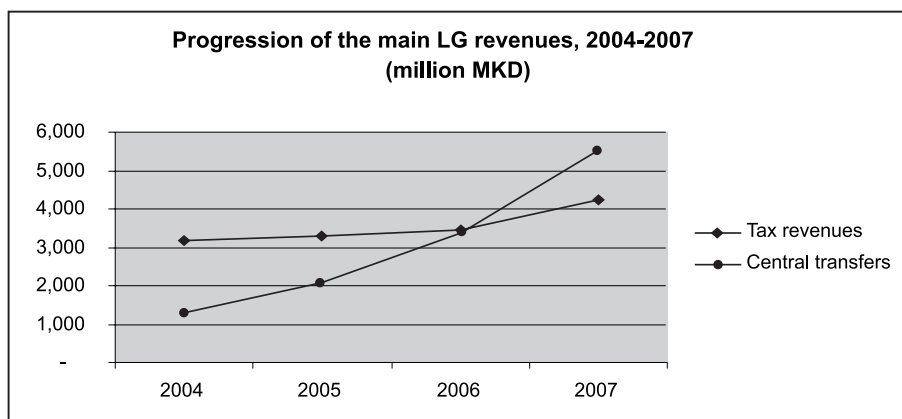
Source: Author's calculations based on financial data of all 84 municipalities

* - Personal income tax and earmarked transfers are available as of July 1, 2005

** - Block transfers are available as of July 1, 2007

² Based on OECD 2002 data local revenues as a share of GDP were 5.3% in Slovenia, 8.61% in the Czech Republic, 10.1% in Hungary, 10.8% in Latvia and 12% in Poland. Comparisons with Macedonia are not exact because its municipal budgets do not yet contain all operating costs for schools and social services.

Figure 1. Progression of the main LG revenues, 2004-2007

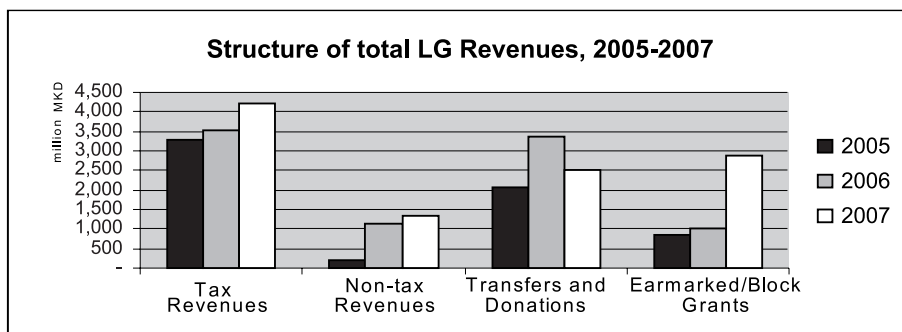
Source: Author's calculations based on financial data of all 84 municipalities

the most important shared tax, the 3% share of VAT, is a grant. The recent introduction of shared revenues and their dynamic nature, suggest that resources, under similar headings of grants and shared taxes, distributed by the central government to municipalities are increasing in importance as local financial resources.

As shown in Figure 2, post-decentralized municipal revenues are structured in four categories and all of them show increase except transfers

and donations. Tax revenues as a most important own source revenue significantly increased and the same could be said for non-tax revenues. Once tax administration authority was transferred to local level the fiscal effort by local finance and tax administration officers has been strengthened. Transfers and donations from state budget and the off-budgets funds are decreased due to introduction of earmarked and block grants which are almost tripled.

Figure 2. Structure of total LG Revenues, in post-decentralization period

Source: Author's calculations based on financial data of all 84 municipalities

Overview of socio-economic disparities in a regional perspective

With regard to socio-economic disparities, we can consider three different axes of disparities: Skopje vs. the rest, disparities among statistical regions, and disparities within the regions themselves.

Increased regional disparities resulting from the restructuring of the economy when economic growth returned convinced governments that public policies were needed to limit the most dramatic efforts of a deep division of the country into regions benefiting from political and economic changes and the loser regions or cities – a situation that can undermine political stability – and to include all regions to some extent in economic development³.

Talking about regional disparities in the EU candidate countries in the first place there are always tensions between regional and sectoral approaches to investment⁴.

The EU approach to regional development is concerned with the reduction in disparities, measured largely by differences in GDP per capita.

Simple comparison of 2006 local government revenues with the population figures in 2002 shows two basic peculiarities. Firstly, Skopje region has an extremely high share of local government revenues - 44.9% of municipal revenues while only 28.58% of population lives in the Skopje region. Besides Skopje, only in the southwest region the share of municipal revenues is higher than the ratio on population and it has the second higher revenues per capita.

Table 2. Gross Domestic Product by regions, 2004-2006

	Gross domestic product (in 000 MKD)	Gross Domestic Product per capita (in MKD)	Structure of Gross Domestic Product	Gross Domestic Product per capita MK=100	Gross domestic product (in 000 MKD)	Gross Domestic Product per capita (in MKD)	Structure of Gross Domestic Product	Gross Domestic Product per capita MK=100	Gross domestic product (in 000 MKD)	Gross Domestic Product per capita (in MKD)	Structure of Gross Domestic Product	Gross Domestic Product per capita MK=100
	2004				2005				2005			
Republic of Macedonia	265,257,259	130,505	100.0	100.0	286,618,961	140,716	100.0	100.0	310,914,867	152,392	100.0	100.0
East Region	16,831,582	92,505	6.3	70.9	18,261,106	100,654	6.4	71.5	19,913,193	110,055	6.4	72.2
South-East Region	19,833,830	115,327	7.5	88.4	22,768,110	132,375	7.9	94.1	23,670,143	137,640	7.6	90.3
South-West Region	20,122,820	90,475	7.6	69.3	20,811,959	93,484	7.3	66.4	22,855,307	102,774	7.4	67.4
Pelagonia Region	35,274,466	148,740	13.3	114.0	34,747,917	146,867	12.1	104.4	35,237,993	149,258	11.3	97.9
Polog Region	18,931,426	61,616	7.1	47.2	20,933,686	67,796	7.3	48.2	22,657,703	73,047	7.3	47.9
North-East Region	11,565,553	66,679	4.4	51.1	12,129,142	69,789	4.2	49.6	13,612,270	78,240	4.4	51.3
Skopje Region	122,858,115	210,413	46.3	161.2	135,688,839	231,053	47.3	164.2	147,469,630	249,756	47.4	163.9
Vardar Region	19,839,467	128,453	7.5	98.4	21,278,202	137,830	7.5	97.9	25,498,628	165,327	8.2	108.5

Source: State Statistical Office

³ Marcou, "A Comparative Perspective – Regionalization for Development and Accession to the EU" (Budapest, OSI/LGI)..., 18.

⁴ Kenneth Davey, "Investing in Regional Development, Policies and Practices in EU Candidate Countries", (Budapest, OSI/LGI, 2003), 50.

The southeast and the Vardar regions' share of local government revenues are very close to the ratio on population. This fact means that both regions are in an equally favorably position in terms of the size of per capita municipal revenues.

With the decentralization in progress and changes in the grant allocation methods these local government fiscal data will be changed and the high differences will be decreased.

As presented, GDP by regions 2004-2006 reveal huge discrepancies between Skopje and the rest of the country. According to these estimates, the Skopje region has a GDP per capita of 210,413 MKD in 2004, which substantially exceeds the national average of 130,505 MKD.

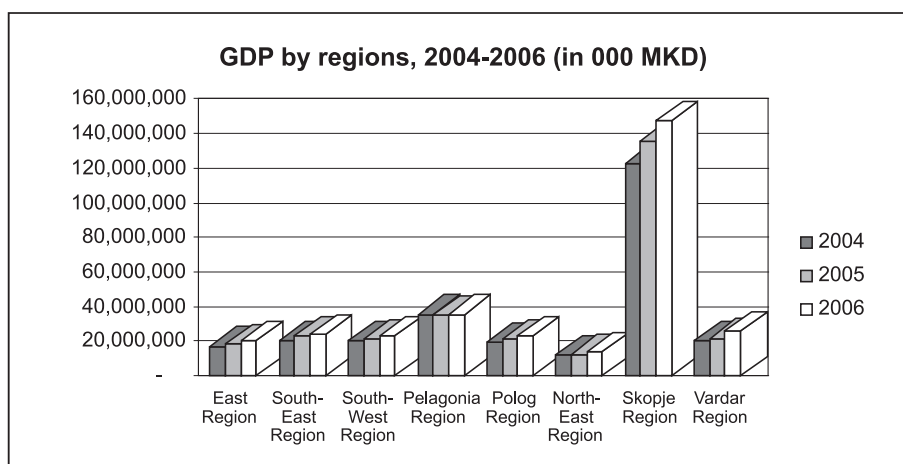
According to the calculations based on data of the State Statistical Office, the share of the Skopje region in the gross domestic product of the Republic of Macedonia is 46.3% in 2004 and 47.4% in 2006. The smallest part

takes the northeast Region by 4.4% in 2006.

A higher gross domestic product per capita compared to the average of the Republic of Macedonia has the Skopje region by index of 161.2 in 2004 and 163.9 in 2006, and the Pelagonia region by index of 114.0 in 2004 and Vardar region by index of 108.5 in 2006. All other regions have average gross domestic product per capita under the average of the Republic of Macedonia. The smallest gross domestic product per capita compared to the average of the country has the Polog region of 47.9 and the northeast region by index of 51.3 in 2006.

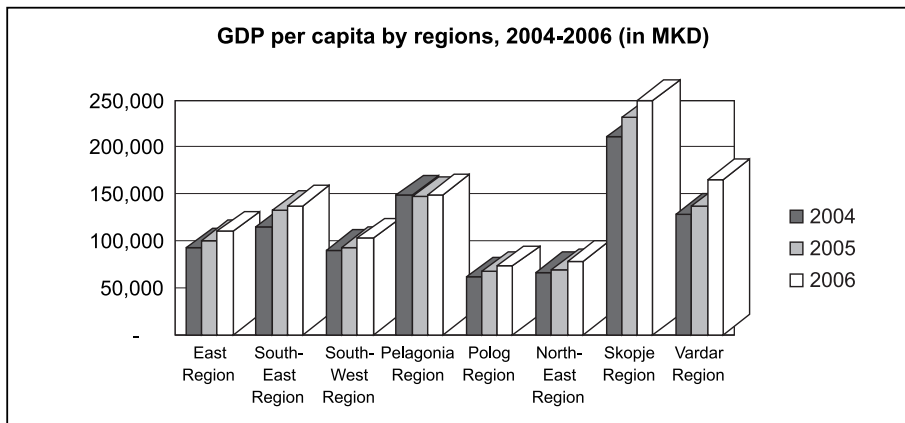
The country outside Skopje can be divided into two major areas. The three southern regions (Pelagonia, Vardar, southeast regions) are wealthier: here the per capita GDP is above or close to the national average and the unemployment is lower. In Polog, the northwest and the southwest regions the indicator of economic development

Figure 3. Regional Gross Domestic Product by regions, 2004-2006

Source: State Statistical Office

Figure 4. Regional Gross Domestic Product per capita by regions, 2004-2006

Source: State Statistical Office

is below the national average. However, it does not necessarily mean high unemployment (for example Polog is an exception).

Conclusion

Consequently, the decentralization strategy has to deal with these rather diverse conditions of financing and managing local utility services. In the south and in Skopje perhaps the market-oriented reforms will be more acceptable, because their economy is more developed, so the citizens are richer, local governments are wealthier and the businesses are more willing to invest in the infrastructure. The northern and eastern regions would probably need more public funds for developing the local services.

In order to fully include the European dimension in the decentralization process and to widen the role of the local authorities in the EU integration process, the Government in cooperation with municipalities and ZELS have to:

- provide information for local governments on making preparations for EU integration at local level, especially for taking advantage of IPA funding;
- develop the skills needed to prepare investment applications according to IPA regulations and other EU standards and guidelines;
- develop mechanisms for matching EU financial instruments with national and local contribution from various sources;
- further develop the cooperation with the European Commission and the bordering countries in order to maximize the effects of the proper utilization of the EU financial instruments available from cross border, regional and trans-national cooperation and make funds available for selected international (with focus on cross border) cooperation initiatives which are jointly considered as priorities for implementation;
- ensure that the legislation affecting the functioning of the local self-government units as well as its

- implementation are in line with the requirements of the *acquis*;
- build the capacity and skills to programme regional development, in accordance with the Law on Balanced Regional Development and the National Strategy for Balanced Regional Development.

Addressing these issues will shed light on the forms in which the local and regional initiatives will be supported and how in this respect the bottom-up approach – as formulated in the goals and objectives of the Law on Balanced Regional Development – will be applied.

Резиме

Главното прашање што е изнесено во овој текст е: Дали и како процесот на децентрализација во Македонија влијае на локалниот и регионалниот развој и дали тој води кон поголема стабилност и развој и исто така ги смалува нееднаквостите и со тоа ги минимизира заканите по економската и социјална кохезија на општините во Македонија. Овој текст упатува на некои прашања поврзани со креирање на политиките кои имаат влијание на финансирањето на локалниот и регионалниот развој во Република Македонија.

18 Години формална демократија, причини и последици

Митко Јованов

Вовед

Демократијата е државна форма во која власта произлегува од народот и се практикува посредно од неговите избрани претставници. Демократијата подразбира рамноправна партиципација на граѓаните во политичката заедница на државата. Партиципацијата на граѓаните во политичките процеси не е едноставна работа, но цената за успешно функционирање на демократијата е најниската цена што секоја држава ја плаќа на долгорочни патеки. Демократијата возвраќа со создавање предуслови за севкупен прогрес на секоја држава.

Со воспоставувањето на повеќепартиски систем во далечната 1991 година, Македонија ја доби историската шанса да се развива како демократска држава, да го унапредува почитувањето на човековите права, да воспостави систем во кој секој граѓанин ќе има подеднакви шанси. Со ваквите предуслови, Македонија беше и пред предизвикот да постигне и економски прогрес.

Кога ќе се навратиме наназад пред 18 години, случувањата во првите години од практикувањето на демократија, од денешна временска дистанца, се перципираат како историски и бурни. Се оформи десницата олицетворена во партијата ВМРО-ДПМНЕ, се создаде јавната политичка арена, во која се

судрија различните политички концепти за натамошниот демократски и економски развој на државата, помеѓу штотуку создадената десница и постоечката левица, составена од реформираните комунисти. Сето тоа претставуваше добар почеток, инспирираше големи надежи за севкупен прогрес на државата.

Наместо функционална, имаме формална демократија

И покрај вложените долгогодишни напори во постигнување на потребните услови за примена и почитување на демократските вредности, сепак, денеска не можеме да констатираме дека е направен потребниот и очекуван демократски исчекор за Македонија да се вброи во редот на државите кои успешно транзитираа од комунистички режими во функционални демократии.

Нерегуларности во спроведувањето избори, коруптивното однесување на партиите во изборните кампањи, слабиот капацитет на судството, подложно на политички и други влијанија, коруптивноста во медиумскиот сектор, се најзначајните показатели кои укажуваат дека во изминатиот период во Македонија имаме формална демократија.

Билјана Ванковска, еминентен аналитичар на демократските процеси во државата, истакнува дека македонската демократија ги има

формалните аспекти, но изостануваат суштината и динамиката. Според неа, идентификација на непријателот, јакнење на тајните служби, замолчување на граѓанскиот сектор, арбитрирано делење на правдата, се сериозен проблем денеска за демократскиот капацитет на Македонија.¹

Релевантни показатели, според кои можеме да ја одредиме оценката за демократското ниво на развој во Македонија, се досега спроведените избори, демократскиот капацитет на политичките партии и нивното практикување на власта, еднаквите можности на граѓаните, јавната дебата на теми од јавен интерес.

Изборите претставуваат фундамент од кој е детерминиран демократскиот капацитет на секоја држава. Според извештаите на ОБСЕ, бројните изборни циклуси поминале со голем број недостатоци и нерегуларности кои оневозможиле слободно изразување на волјата на граѓаните. Полнење гласачки кутии, закани и разни форми на притисок врз гласачите од политичките партии, семејно гласање, користење на државните ресурси од партиите на власт, за да постигнат поголема поддршка од електоратот, убиства на партиски активисти...²

На седмите по ред повеќепартиски парламентарни избори во 2008 година, кои беа предвремени, Македонија не успеа да спроведе слободни и фер демократски избори. Мисијата на ОБСЕ за набљудување на изборите на ОДИХР, оцени дека Македонија на последните парламентарни избори минатата година

не ги исполни клучните меѓународни стандарди во изборниот процес ниту, пак, основниот Копенхагенски критериум за фер и слободни избори, без чие почитување ниту една држава не може да се приближи кон ЕУ.³

Во извештајот на ОДИХР за ланските парламентарни избори, меѓу другото, пишува: „Наместо напредок во спроведување на слободни и фер избори Македонија на овие избори се соочи со насилство што резултираше со вооружени пресметки во кои еден активист беше убиен, а неколкумина повредени. Овој насилен и крвав инцидент во почетокот на денот на гласањето, предизвика страв кај гласачите што овозможи да се извршат и понатаму бројни измами и нерегуларности.“.

Другите нерегуларности констатирани од ОДИХР, се дека не постоела разлика меѓу партиските структури и тие на државата во водењето на политичката кампања на владејачката партија, исто така, јавните радиодифузери известувале во корист на владејачките партии. ОДИХР ја забележува и острата и навредлива реторика меѓу ривалските партии, како многу негативна појава.

Заклучокот на ОДИХР е дека сите овие случаи заедно влијаеја врз слободата на гласачите да го дадат својот глас без застрашување, насилство и страв од одмазда.⁴

Без демократија во партиите нема демократски развој во државата

Во демократските држави политичките партии се носители на политичкиот процес во државата.

¹ Дневен весник „Дневник“ од 28 јануари 2009, www.dnevnik.com.mk.

² Конечен извештај на ОБСЕ/ОДИХР за предвремените парламентарни избори во Македонија 2008 година, <http://www.osce.org/odihr-elections/31282.html>.

³ Исто.

⁴ Конечен извештај на ОБСЕ/ОДИХР за предвремените парламентарни избори во Македонија 2008 година, <http://www.osce.org/odihr-elections/31282.html>.

Без вистинска демократија во партиите не може да има демократија во државата. Последиците од недемократското однесување во партиите и неградењето кадри кои ќе ја водат државата, ги трпат граѓаните. Оттука и главната причина за ниското ниво на развој на демократијата ја лоцираме првенствено во начинот на организираност на партиите, заснован на неприкосновената моќ на партискиот претседател.

Процедурите на носење одлуки во партиите се строго контролирани од лидерот и неговото потесно опкружување од негови послушници. Таквата состојба се пресликува и во управувањето со државата, откако партијата ќе ја освои власта. Професорот Свонимир Јанкуловски смета дека е неопходно да се промени менталната матрица на тие што раководат со партиите. За него, партиите треба да бидат форум на отворена дебата, а не бироа за вработување, и членовите слепо да го следат лидерот за да добијат вработување или државна функција.⁵

За ваквата ситуација во партиите, многупати досега имаме добиено препораки од странските набљудувачи кои го следат нашиот демократски развој. Тие укажуваат дека е неопходна внатрешна демократија која е предуслов за департизација на државните институции и за да се засилат демократските процеси во општеството.

Демократијата не претпочита монолог, туку дијалог

Демократијата не може да опстојува без да се контролира моќта

што извира од власта, во тој правец најефикасен контролор е јавноста, а најважен инструмент во тој процес се слободните медиуми. Македонија денеска може да се пофали со плурализам во медиумскиот простор. Една од главните забелешки на ОБСЕ за функционирањето на медиумите во Македонија е клучната одлука во дефинирањето на уредувачката политика од страна на сопствениците на медиумите кои ги користат телевизиите во одбрана на сопствените економски и политички интереси.

Од друга страна, пак, владата клучно влијае врз уредувачката политика на државната телевизија. Друг проблем кој го нагласува ОБСЕ е постоењето на казна за изречена клевета во Кривичниот законик на Македонија, според кој новинарите можат да бидат предмет на кривична тужба.

Според првиот човек на германската медиумска групација ВАЦ, Бодо Хомбах, новинарите се професионалните контролори кои се обврзани со строги правила и морални начела и ако тие се бесприкорни, демократијата може да функционира.

Вистинската демократија бара дебата, јавно соочување на аргументите меѓу носителите на власта и тие кои претендираат да ја преземат, јавно артикулирање на интересите на различните групи во општеството. Европската комисија и НАТО забележуваат дека во Македонија недостига политичкиот дијалог меѓу власта и опозицијата, што негативно се одразува врз евроатлантското интегрирање на државата. Во многу наврати од НАТО укажуваат дека не може држава во која опозицијата ја бојкотира работата на парламентот да биде дел од Алијансата. Според

⁵ Дневен весник „Дневник“ од 15 март 2008, www.dnevnik.com.mk.

критериумите на Алијансата, секоја зрела демократија наоѓа механизми да го врати дијалогот во институциите.⁶

Правната држава – предуслов за развој на демократијата

Развојот на демократијата во државата е во зависност и од владеењето на правото. Правото на живот, на сопственост, правично судење, еднаквост пред законите како и под еднакви можности за сите граѓани,

се фундаментите врз кои почива демократијата. Без нивно беспрекорно почитување не можеме да зборуваме за демократија. Македонија во последните години многу направи во донесувањето закони кои се во правец да ја зајакнат правната држава, но е исправена пред предизвикот успешно да ги спроведува, бидејќи попусто се законите ако истите не се применуваат.

Демократијата е скапа инвестиција, но таа гарантирано води кон прогрес, затоа мораме да вложуваме во нејзин развој, без разлика на тешкотиите кои стојат на тој пат.

⁶ Излагање на Бодо Хомбах на медиумскиот форум за Југоисточна Европа одржан во Загреб на 27 јуни 2007 година.

Abstract

For eighteen years, the Republic of Macedonia has had multi-party presidential, local and parliamentary elections. Despite the long-term efforts to foster the necessary democratic environment, today we cannot say that the necessary and expected democratic step has been made that would include the country among those that successfully went through the process of transition from Communist to functional democracies. This is also stated in the reports of the OSCE that have been published on the election cycles which have been held thus far.

The main reason for the slow growth of democracy is located primarily in the model of party organization, based on the incontestable power of decision-making of the party president. The election procedures on decision-making are strictly and closely controlled by the leader and his tight circle of party members close to him/her.

This has resulted in the existing formal democracy in the parties. This situation is reflected in state governing the moment the respective party comes to power. The consequences of formal democracy are partial disrespect of human rights and especially of equal right before the laws, as well as decreased economic development.

Another negative consequence of formal democracy is the absence of public debates on political, economic and other topics of public interest. Real democracy needs debates and open-mindedness free from any kind of pressure, a natural precondition for overall development. Democracy is an expensive investment towards progress; therefore, we must invest in its development despite the obstacles we are facing in walking this path.

Успешен јавен говор на жена кандидат – чекор поблиску до изборна победа

Дијана Стојановиќ Ѓорѓевиќ

1. Вовед

За стабилноста и развојот на демократијата од огромно значење се јавните медиуми, за кои се смета дека ја претставуваат четвртата власт во една држава, покрај законодавната, извршната и судската власт. Без нивно слободно делување кое овозможува непречена комуникација и интеракција не може да постои ниту едно демократско општество, бидејќи „општеството се дефинира како систем составен од сите комуникациски доживувања и дејствувања“ (Кунчик и Ципфел, 1998). Еднаквата застапеност на жените во изборните кампањи е предуслов за еднаква застапеност на жените во политиката, како и за спроведување на државната политика за еднакви можности на жените и мажите. Сите држави кандидати за членство во Европската Унија се должни да развиваат национални стратегии за остварување на целите истакнати во Амстердамскиот договор од 1997 година, кои се однесуваат на родовата рамноправност, со цел да се постигне рамноправна застапеност на жените и мажите во одлучувачките структури. „Активното учество на државите кандидати во програмата на ЕУ за рамноправни можности меѓу половите е императив кој мора да се

почитува, а преземањето на *Acquis Communautaire* во областа на родовата рамноправност е услов за секоја нова држава членка“ (Докмановиќ, 2002).

Од огромно значење за една жена кандидатка да биде успешна политичарка и рамноправно да се натпреварува со нејзините машки неистомисленици се нејзините говоречки вештини кои при нејзиното медиумско претставување како кандидатка на одредена политичка партија би ѝ донеле повеќе гласови од оние на политичкиот противник. Политичарите ги добиваат или губат изборите, не благодарение на самата предизборна програма, туку најчесто поради начинот на презентирање на таа програма во текот на самата предизборна кампања. Уште три века пред нашата ера, Аристотел ја обзнанил големата вистина дека „не го слушаме зборот, туку човекот кој говори“, па врз основа на ова негово тврдење може да се заклучи дека најсилното оружје за добивање на избори е јавниот говор на политичарот, бидејќи само преку него може да се разбудат чувствата на граѓаните, тие да се мотивираат, да се повикаат на акција, да ја срушат претходната власт или да веруваат дека постоечката е онаа вистинската. Овој труд ќе се занимава со потребните техники

за успешниот јавен говор на жената кандидат, врз основа на кој таа би ги добила изборите.

2. Техники за успешно јавно говорење на жена кандидат

Секој настап пред публика е јавно говорење, без разлика на бројот на луѓе од кои е составена таа публика, сè додека целта којашто сака да ја постигне говорникот е да ги пренесе своите идеи, ставови, мислења до слушателите и притоа да делува уверувачки односно да ја убеди публиката во вистинитоста на истите. За античките Грци тоа била реториката, за Римјаните ораторството, додека од 19 век Американците тоа го дефинираат како јавно говорење. Многу теоретичари сметаат дека јавното говорење е клучно за создавање и одржување на демократијата, бидејќи го развива и јакне критичкото мислење. Ако „реториката е моќ на убедување“ (Станојевиќ и Аврамовиќ, 2002), а убедувањето е вештина преку која може некој да се натера да верува во нешто, тогаш целта на политичар(к)ите е преку предизборните политички говори да ги уверат гласачите во ‘исправноста’ на нивната предизборна програма и истовремено да ги натераат да го дадат сопствениот глас за нивната партија. Политичкото говорништво може да се дефинира како „говорништво чија цел е да убеди помал или поголем број луѓе во некоја идеја или ставови кои имаат политички карактер“ (Станојевиќ и Аврамовиќ, 2002).

Граѓаните секогаш го даваат својот глас за оние на кои најмногу им веруваат, а својата одлука најчесто ја засноваат на разни ирационални

моменти: насмеано и пријателски расположено лице, очи што влеваат доверба, умерена гестикација којашто ги следи искажаните зборови. Затоа, за време на предизборната кампања, кандидатката во своите говори многу повеќе треба да користи емоционални елементи, отколку разумни. Изборот на темата за којашто таа ќе говори, потенцирањето на клучните поенти во говорите, како и употребата на разни говорни вештини во презентирањето на ставовите на политичката партија за одредено прашање, ѝ помагаат на кандидатката да се издвои од останатите кандидати, а колку ‘поуверливо’ таа звучи толку се поголеми шансите да ги освои гласовите на граѓаните.

Сепак, потребна е подготовка за јавниот настап на самата кандидатка, пред сè, како би се надминал најголемиот непријател на говорниците, стравот од јавен настап. Секоја кандидатка која претпочита да ги убеди другите во она што го говори, мора да биде самоуверена, нејзиното лице, држење, глас мораат да бидат полни со самодоверба, со што би се олеснила самата комуникација и тоа во нејзина полза. Стравот од јавен настап во нашиот јазик се нарекува уште и трема, а може да се дефинира како „анксиозност која се појавува кога се држи говор пред публика“ (Lukas, 2004). Најчесто е резултат на преголеми очекувања, на желбата да се биде најдобра или, пак, на чувството на одговорност. Постоенето на искрен и вистински мотив за говорењето, како и верувањето во исправноста на целта на говорот може да ја намалат тремата кај кандидатката, но постојат и одредени начини на совладување на истата

меѓу кои најзначајни се: подготовката за јавно говорење и стекнатото искуство при јавно говорење. Недопустливо за една кандидатка е да мисли дека јавниот говор доаѓа како резултат на моментална инспирација и дека подготовка за истиот е непотребна и одвишна, бидејќи говорот ги отсликува карактерот на кандидатката, нејзините мисли, идеи, желби, вредности, знаења, сè она што таа всушност е.

Кандидатката мора да има јасна претстава за она што сака да го постигне, бидејќи само на тој начин ќе ја убеди публиката во 'својата приказна', а истовремено мора и да ја познава публиката, за да воспостави што подобра комуникација со неа. Во никој случај кандидатката не смее да се покаже интелектуално супериорна над оние коишто го слушаат нејзиниот говор, бидејќи на тој начин само ќе ја збунува публиката со стручни и странски термини и истовремено ќе создаде одбивност кај неа. Она што кандидатката однапред треба да го знае е што сака публиката, како може да се постигне тоа и што може да направи таа за користа од постигнатото да ѝ биде кристално јасна на публиката. При анализа на публиката најважно е да се утврди WIIFY – What's In It For You (Weissman, 2006), односно да се дознае што има публиката од говорот на кандидатката, при што најдобро е таа да користи дел од потсетниците на WIIFY и во својот говор да ги образложи следните нешта: ова ви е потребно затоа што..., ова за вас значи..., ова ви го говорам затоа што...

Освен сопствените анализи, кандидатката мора да ги консултира, односно да ги користи и анализите

и истражувањата на самата партија или на нејзините локални клубови за потребите, барањата и очекувањата на публиката пред која таа ќе говори, а пожелно е и пред самиот настап веќе да има воспоставено комуникација со некои од присутните, што би делувало двојно позитивно, и за да ја разбие сопствената трема, и за да се запознае со самата публика. Во никој случај кандидатката не смее една тема на ист начин да ја презентира пред различна публика, таа мора да биде запознаена не само со темите кои ги засегаат нејзините потенцијални гласачи пред кои таа говори во моментот и кои таа би ги застапувала во иднина, туку и со самата структура на луѓето од кои е составена публиката пред која таа ќе говори. За да допре и до умот и до срцето на публиката, кандидатката треба својот говор да го срачи во една кратка, јасна, атрактивна приказна, примамлива за слушање, бидејќи публиката слуша само еднаш и нема можност за втора шанса. Разни истражувања покажуваат дека слушателите подобро ги разбираат и повеќе ги паметат добро организирани говори кои имаат логичен тек на мислите, па затоа на избори победува оној кој најдобро ќе ја раскаже 'својата приказна'.

Секој говор за да ги предизвика посакуваните ефекти мора да има вовед, разработен дел и заклучок. Бидејќи постои само една шанса за прв впечаток, од самиот вовед на говорот на кандидатката зависи дали публиката ќе продолжи да го слуша целиот говор или ќе се откаже. За да го задржи вниманието на публиката воведот на говорот на кандидатката треба да биде структуриран на тој

начин да: „привлече внимание и интерес кај публиката; ја открие темата на публиката; воспостави кредибилитет и добра волја; ја навести разработката на говорот“ (Lukas, 2004). Сепак пред да се задржи вниманието на публиката, тоа треба и да се привлече, за што најдобро е да се говори за тема којашто директно ја засега публиката; преку одредени статистички податоци треба да се нагласи важноста и вистинитоста на темата; уште со првата реченица треба да се 'шокира' публиката за да се разбуди љубопитноста во неа; кандидатката треба да поставува реторички прашања за да ги заинтригира слушателите; а пожелно е и да користи цитати на познати личности или да раскаже кратка, но провокативна приказна со што уште повеќе би се зголемил интересот на публиката за нејзиниот говор. Најзначајно е кандидатката воведот добро да го знае напамет, затоа што само на тој начин ќе ја надмине првичната трема доколку таа воопшто постои кај неа.

Главниот дел на говорот треба да ги содржи идеите, ставовите и мислењата на кандидатката и во него таа треба да понуди аргументирани докази за сопствените тврдења, повикувајќи се на разни експерти и нивните анализи. За полесно да го структурира главниот дел, кандидатката мора да има дефинирано: централна идеја од која ќе се води, специфична цел блиска до публиката на која ѝ говори и главни поенти кои ќе останат во меморијата на слушателите и за кои тие меѓусебно ќе говорат и по завршувањето на говорот на кандидатката. „Главните поенти треба да се избераат грижли-

во, да се обликуваат прецизно и да се организираат стратешки“ (Lukas, 2004), а најдобро е да нема повеќе од пет главни поенти, бидејќи слушателите не можат да следат премногу идеи. Сепак тие мора да се базираат на проверливи и цврсти докази и да бидат добро аргументирани.

Она што треба да го понесат слушателите кога ќе заврши говорот на кандидатката е заклучокот на говорот преточен во последната нејзина мисла. Крајот треба да продолжи да живее во публиката, да ја натера да размислува и да дејствува. Главните цели на заклучокот се: „да ѝ навести на публиката дека говорот завршува и да го засили разбирањето и посветеноста на централната идеја кај публиката“ (Lukas, 2004).

Во својот говор кандидатката не смее непотребно да го напаѓа противникот како личност, туку треба да ги полемизира неговите идеи и да ги побива неговите аргументи, спротивставувајќи ги со сопствените. Нејзиниот говор за да биде што полесно разбран мора да биде составен од кратки, концизни, но силни реченици, и во никој случај таа не смее да говори на сопствениот дијалект, туку мора да се изразува на литературен јазик.

За да не дојде до ненадејна блокада на меморијата на кандидатката пред одржување на говорот, таа мора да има подготвено концепт за самиот говор. Доколку се работи за искусен говорник тогаш само концепт од импровизиран говор, срочен во последен момент би бил доволен за да се спречи фијаско, меѓутоа, доколку се работи за говорник почетник тогаш и повеќе од потребно е кандидатката пред себе да го има целокупниот

текст кој го содржи говорот. Во секој случај, неминовно е концептот да ги содржи воведот и заклучокот на говорот, како и главните поенти, а добро би било доколку за потсетување кандидатката си ги има и потребните статистички податоци, експертски мислења и цитати бидејќи со нив не може да импровизира. И повеќе од пожелна е креативноста и спонтаноста во самата изведба на говорот, како би се избегнало тој да личи само на автоматски мемориран текст кој за кандидатката некој друг го напишал, а таа само го пренесува до публиката.

Правилната дикција во согласност со соодветен говор на телото овозможуваат пораката на кандидатката подобро да биде слушната и разбрана, а истовремено ја тера публиката да верува во она што го слуша и ја подготвува за акција, што всушност е и целта на политичкото говорништво. „Успехот на говорот зависи 55% од држењето на говорникот, 38% од тонот на гласот и неговите промени, а само 7% од содржината на презентацијата“ (Гелб, 2003). Од горенаведеното може да се заклучи дека она што кандидатката ќе го говори е незначително важно во однос на начинот на говорење, како и во однос на гестикулација на кандидатката додека говори. Таа мора да го користи својот глас како најсилно оружје, преку неговите трансформации да влијае врз публиката, да ја натера да размислува за пораката што таа ја испраќа.

Преку соодветна дикција во говорењето, составена од артикулација, нагласување, модулација и пауза, да ги нагласува зборовите со различна јачина и боја на гласот во согласност

со нивната важност. Правилното дишење, начинот на кој кандидатката ќе ги образува зборовите, техниката на нивното изговарање, непостоењето на говорни мани, се клучни за добра артикулација. Доколку кандидатката нема доволно воздух за да ја доискаже својата мисла, тогаш можно е прекинот за вдишување кој трае само неколку секунди да влијае да се прекине смислата на нејзината реченица. Неучеството на некои од помошните органи во формирањето на зборовите, може да доведе до нивно неправилно формирање и тие при изговарањето да звучат чудно и да предизвикаат потсмев кај публиката. Недопустливо за кандидатката е да 'испушта' одредени букви од самите зборови, поради брзање или други причини. Постоењето на говорна мана кај кандидатката може да го расипе целокупниот впечаток од нејзиниот говор, бидејќи на тој начин ќе се одврати вниманието на публиката од суштината на говорот и таа ќе почне да се занимава само со грешките во говорот на кандидатката.

Додека говори кандидатката мора да ги нагласува зборовите според нивната важност. Потребно е таа да го почитува граматичкото правило за третосложно акцентирање при изговарање на зборовите, а истовремено мора да ги почитува и интерпункциските знаци и да говори во согласност со нивната употреба. Логичкиот след на мислите на кандидатката ѝ дозволуваат да ги потенцира клучните зборови, со што влијае врз разумот на публиката, додека со патетичното нагласување, наречено уште и емфатично или психолошко, таа влијае врз емоциите на публиката. Сепак ваквото нагласување во еден поли-

тички говор мора да биде сведено на минимум, бидејќи во спротивно звучи вештачки и предизвикува контраефект кај слушателите.

Во никој случај кандидатката не смее да говори монотонно и со еден идентичен тон. Таа мора да има одредена доза на театралност во говорето, при што ќе забрзува или забавува онаму каде што е потребно. Оваа промена на гласот, којашто подразбира разлики во гласноста, интензитетот, интонацијата и темпото, се нарекува модулација. Кандидатката треба да научи да ја користи силината на својот глас во полза на одржување на добар говор, бидејќи таа ќе ѝ овозможи да биде слушната од публиката. Таа мора својот глас да научи како да го прилагодува на „акустиката на просторијата, на бројноста на публиката и на нивото на врева во позадината“ (Lukas, 2004). Интензитетот на сопствениот глас кандидатката го менува преку внесување на емоции во говорот, и тој треба да биде најсилен кога самиот говор е полн со емотивен набој и сака да предизвика одредени чувства кај публиката. За вниманието на публиката да биде постојано насочено кон тоа што кандидатката го говори, таа треба да го подигнува и да го спушта својот глас во зависност од тоа што сака да нагласи, и таа мора да знае дека публиката може да се контролира и со шепот доколку е тоа потребно. Интонацијата на нејзиниот глас претставува „распоред на гласовите во тонската скала, висина на тонот со кој се говори“ (Станојевиќ и Аврамовиќ, 2002). Кандидатката мора да внимава и на брзината со којашто ги изговара зборовите, таканареченото темпо на говорот

кое зависи од „вокалните квалитети на говорникот, од расположението што сака да го постигне, составот на публиката и природата на публиката“ (Lukas, 2004). Таа треба да ги следи публиката и нејзините реакции и својот говор да го прилагодува кон нив, внесувајќи доволна доза на енергичност и динамичност, потребни за секој политички говор. Премногу брзото говорење како резултат на трема или едноставно брзање може да доведе до голтање на букви, или, пак, цели зборови, додека пребавното говорење може да изгледа како кандидатката да е расеана, несигурна во она што го говори, како да не може да се сети на напамет научениот говор. И двата случаја се крајно негативни за кандидатката бидејќи публиката пред којашто таа говори нема да ја сфати пораката којашто таа ја испраќа. Затоа кандидатката мора да внимава и уште од почетокот на говорот да ја преземе контролата на ситуацијата, успешно да владее со себеси и со сите непредвидени моменти коишто можат да настанат во текот на нејзиниот говор.

Како дополнување на она што го говори, кандидатката треба да знае и како добро да ја истемпира паузата помеѓу нејзините зборови, предизвикувајќи го вниманието на публиката. Преку паузата може да го потенцира претходно кажаното, да влијае публиката да ја запомни важната мисла, да предизвика овации или акција на публиката, или едноставно кандидатката да земе здив, накратко да размисли како да продолжи, да ја сокрие или исконтролира тремата и да ги избегне непотребните букви односно зборови како ааа, хмм, ова,

нели и слични на нив. Најдобро за кандидатката е да совлада како логичната пауза во говорењето да ѝ се совпадне со паузата за дишење, како и кога е вистинскиот момент за 'психолошка' пауза која би предизвикала одреден ефект кај слушателите.

Секој добар говор е проследен и со соодветен говор на телото, на тој начин усогласувајќи ги кажаното и покажаното. Кандидатката треба да ги користи зборовите за да ги искаже своите мисли, а преку нејзиното тело публиката да ги чита емоциите коишто таа сака да ги предизвика, насмевка на нејзиното лице е доволна доколку таа говори нешто весело и среќно, или, пак, презир и студенило во нејзиниот поглед доколку упатува одредена критика. Непостоење на добра координираност помеѓу вербалниот и невербалниот говор на кандидатката е погубен за неа и единствено што може да предизвика е моментален потсмев кај публиката, но доколку таквите говори се повторуваат, не е исклучено истите да бидат директно одговорни за поразот на кандидатката. Бидејќи говорот на телото во вкупниот впечаток што кандидатката го остава пред публиката опфаќа 55%, додека искажаните зборови влијаат само 7%, па така, доколку искажаното не е во координација со невербалниот израз на кандидатката, кај публиката тешко дека ќе помине. Она што кандидатката навистина го мисли може да се 'прочита' во нејзините очи, мимики на лицето, ставот и држењето на телото, бидејќи „во момент додека човекот говори испраќа повеќе од 700.000 физички сигнали, пресметал таткото на кинезиката Реј Бирдвистел“ (Lukas, 2004). Говорот

на телото на кандидатката мора да биде во функција на она што таа го говори, нејзините очи треба да влеваат доверба кај гласачот, насмевката да ја открие нејзината позитивна страна, изразот на нејзиното лице да покажува дека верува во тоа што го говори, движењето на телото и нејзината гестикација во никој случај не треба да го одвлекуваат вниманието на публиката од суштината на говорот, туку треба да ги потенцираат клучните зборови во говорот кои ќе се 'врежат' во меморијата на слушателите. Кандидатката мора врз основа на својот карактер, темата за која ќе говори и природата на говорот, како и врз основа на големината и структурата на аудиториумот, да го прилагоди и својот невербален говор, таа треба да заземе став на победник, но без доза на ароганција, дрскост и сарказам кои не само што би предизвикале негодување кај слушателите туку истовремено би ја откриле и нејзината несигурност во себе.

Кандидатката пред да излезе на говорница и да говори треба да постигне внатрешна хармонија, бидејќи позитивната внатрешна состојба е клуч за успех. Доколку таа се појави пред публиката со насмевка на лицето и позитивни мисли, веднаш ќе предизвика одредено внимание кај слушателите, бидејќи сите сакаат да слушат позитивни работи кои не предизвикуваат немир и вознемиреност. Колку и да говори кандидатката технички правилно и сосем вистинити работи, доколку оние што ја слушаат не ја почувствуваат нејзината енергија, говорот нема да предизвика никакви ефекти. Само харизматичниот говорник, оној што

„незапирливо ги привлекува масите со својот магнетизам“ (Миќуновиќ, 1990), може да очекува потполно поврзување со публиката, која по одржувањето на неговиот говор е подготвена за делување, онака како што ‘сака’ оној кој говорел.

Бидејќи нема втора шанса за прв впечаток, кандидатката мора да внимава и на својот изглед, особено при средби со граѓаните, без разлика дали се тоа неформални средби или, пак, организирани јавни настапи. И во двата случаја облеката којашто таа ќе ја носи мора да биде соодветна на приликата, а истовремено да ѝ биде и удобна на кандидатката за таа да не се чувствува непријатно во неа. Кандидатката треба да избегнува многу високи потпетици во текот на кампањата, освен доколку самата прилика не налага таков ‘дрес код’, а во никој случај не смее да се појавува во невкусно кратки здолништа и со длабоко деколте. Таа треба да избегнува и комплетно да се претопи во ‘класичен политичар’ и да биде облечена во строги машки одела. Најдобро за кандидатката е облеката којашто таа ќе ја носи при своето медиумско претставување да ја чувствува за своја, односно таа да испраќа сигнали за самоуверена, силна и цврста личност којашто зрачи со шарм и женственост.

Своите ставови и размислувања кандидатката несвесно ги пренесува и со држењето на своето тело, истовремено испраќајќи ѝ на публиката сигнали за нејзината моментална психичка состојба. Одбранбениот став со рацете или нозете прекрстени, укажуваат на тоа дека кандидатката е всушност затворена за комуникација со својата публика,

додека минималните движења со рацете кои го следат текот на нејзините мисли преточени во зборови, можат само да влеат сигурност кај слушателите бидејќи покажуваат дека кандидатката е подготвена да ги слушне и нивните размислувања за она што таа го говори. Најдобро е, доколку приликата тоа го дозволува, кандидатката да стои додека говори, не само од почит кон оние на кои им се обраќа, туку на тој начин полесно ќе може да го покаже својот ентузијазам, енергичност, одлучност. Доколку има проблем со тремата при настапот, секогаш ќе може истата да ја затскрие зад говорницата од која ќе се обрати, а истовремено на неа ќе може да ги остави и потсетниците за самиот говор.

Кандидатката мора да внимава да нема лажна фасцијална гестикација, која најчесто лесно се открива и не поминува кај публиката. Лажната насмевка кога кажува нешто смешно, или, пак, неискрената загриженост кога говори за сериозни теми може само да ја окарактеризира кандидатката како политичарка на која не може да ѝ се верува. Кандидатката мора со својата публика да воспостави контакт и преку нејзиниот поглед, бидејќи очниот контакт ќе ја внесе публиката во душата на кандидатката и ќе ѝ влее доверба во она што таа го говори. „Зениците сами по себе не означуваат ништо, но манипулацијата со очните кругови и областа околу очите, особено веѓите и горните трепки, овозможува неограничени можности за невербална комуникација“ (Lukas, 2004). Кандидатката не смее постојано да чита од своите белешки ниту, пак, да го фокусира погледот во некоја

точка од просторот каде што говори, над или зад публиката, истовремено треба да внимава предолго да не се задржи со погледот само на една-две индивидуи во публиката или само во одреден дел од публиката, како би избегнала другиот дел од публиката да се почувствува навреден поради невоспоставувањето на личен контакт со неа.

Кога кандидатката ќе го започне својот говор, не треба да се оптоварува со нејзиниот изглед, бидејќи тоа лесно ќе го прочита публиката и ќе го сфати нејзиното психичко отсуство иако таа е физички присутна. Таа треба да избегнува да биде постојано неподвижна додека говори, но исто така непожелни се и движења кои се повторуваат и го одвлекуваат вниманието на слушателите од самиот говор. Неприродните и нагли движења можат да делуваат застрашувачки и да ја уплашат публиката.

Сцената на којашто кандидатката ќе го држи својот говор мора да биде во согласност со темата за којашто таа ќе говори, инаку, во спротивно, не само што нема да се предизвика посакуваниот ефект туку и потполно ќе се наруши комплетниот впечаток кај публиката.

Кандидатката мора да ја разликува сопствената личност како збир на нејзините психички и физички карактеристики, од нејзиниот имиџ којшто треба да е свесно креиран од страна на стручен тим кој ќе направи селекција на нејзините позитивни карактеристики и истите ќе ги истакне максимално. Таа мора да настојува да ја увери својата целна група во она што го говори, не обидувајќи се притоа да им се допадне на сите гласачи одеднаш, бидејќи тоа

е едноставно невозможно. При секој настап кандидатката треба од длабочините на својата душа да ги извади и прикаже баш оние карактеристики коишто во дадениот момент ѝ се потребни за да ја 'маѓепса' публиката која потоа безусловно би го дала сопствениот глас за неа.

3. Заклучок

Овој труд се занимаваше со потребните техники коишто една кандидатка треба да ги поседува за да може преку успешниот јавен говор да освои што повеќе гласови и да ѝ донесе изборна победа на својата партија. Исто така, во него беа спомнати и негативните страни на лошиот јавен говор на кандидатките кои можат на политичката партија да ѝ одземат многу гласови, па дури и да ѝ ја одземат власта. Најпрво беа дефинирани јавното говорење и политичкото говорништво, за подоцна полесно да се разработат и техниките потребни за одржување на успешен јавен говор на кандидатката. Големо внимание беше посветено на потребата од избор на соодветна тема при јавно говорење на кандидатката, при што неминовно е и нејзиното усогласување со публиката пред којашто таа ќе говори. Целта којашто кандидатката сака да ја постигне со својот говор, мора да ја презентира преку централната идеја поддржана од аргументираните главни поенти. Трудот покажува и како начинот на изразување на кандидатката може да влијае врз успешноста на нејзиниот говор. Богатството на речникот на кандидатката, употребата на литературен јазик, наспроти употребата на дијалекти, правилната дикција

усогласена со говорот на нејзиното тело, овозможуваат нејзината порака полесно да биде разбрана од публиката, а истовремено зголемувајќи ја и довербата во неа. Не е за занемарување ниту надворешниот изглед на кандидатката, којшто мора да биде подложен на корекции од страна на стручен тим кој ќе се грижи за нејзиниот имиџ и за пораката којашто таа ја испраќа до слушателите преку држењето на нејзиното тело додека говори. Крајниот заклучок на овој

труд е дека политичките партии не смеат да си дозволат во нивно име јавно да говорат неподобни кандидати кои мислат дека за добар јавен говор е потребна само минимална и моментална инспирација, и никакви претходни подготовки, бидејќи тоа е најлесниот пат за губење на гласовите и довербата кај граѓаните. Штетата што на овој начин ќе ѝ се нанесе на партијата може да биде ненадоместлива, па дури и погубна за неа.

Abstract

It is of great importance for every political party and the nominated women candidates to be effective political orators, in order to be better at persuading voters and gaining votes. Unless they are able to present their election campaign properly, it will result in electoral failure. This is why every political party must encourage women candidates to master the techniques of successful public speech before they begin to give public speeches and present the political option they belong to. The destiny of the political party depends upon the efficiency of the public behaviour of the woman candidate because she is greatly responsible for gaining or losing the votes of the citizens, as well as for the electoral victory or failure.

Библиографија

- Гелб, М., 2003, *Представите себе*, Београд: Финеса.
- Докмановиќ, М., 2002, *Родна рамноправност и јавна политика*, Суботица, Женски центар за демократију и људска права.
- Куничик, М. и Ципфел, А., 1998, *Вовед во науката за публицистика и комуникации*, Скопје: Фондација „Фридрих Еберт“ канцаларија Скопје.
- Lukas, S., 2004, *The Art of the Public Speaking*, 8th edition, New York: Mc Graw – Hill.
- Миќуновиќ, Љ., 1990, *Современ лексикон на странски зборови и изрази*, Скопје: Наша книга.
- Станојевиќ, О. и Аврамовиќ, С., 2002, *Ars Rhetorika: Вештина беседништва*, Београд: Службени лист СРЈ.
- Weissman, J., 2006, *Prezentacijom do uspjeha: Umjeće predstavljanja*, Zagreb: Grafotisak.

Politics on the local level in the Netherlands: Issues and challenges

Albert P. Schol

This article is an adaptation of the presentation held at the 7th Political Academy from 9-13 February 2009 in Skopje, Republic of Macedonia, entitled "Conservative values and democracy on the local level".

Chapter 1 Government structure in the Netherlands: Introduction

Short overview

Gaining insight into the complex government system in the Netherlands requires a short review of its development. Local government has its roots in the origins of the Netherlands and the mediaeval arrangements between landowners and tenants are the first testimony to the relationship between the government and the people. At first, the judicial authorities represented the landlords. All kinds of communities existed until the Late Middle Ages and judicial authorities were complemented with administrative entities. These are the real origins of local communities. In mediaeval times, cities gained in importance, while villages obtained city rights from the landlords and one after the other acquired some form of independence.

After the war against Spain in the 17th century, the Netherlands got its in-

dependence and the Republic of Seven Provinces was established. The Province of Holland was the most powerful (Amsterdam). This republic promoted local autonomy and the provinces were in a certain sense independent states, while the Netherlands was not a state, it was a more like a federation, and the Princes of Orange were in charge as "stadhouder".

After the French period (1795-1815), an administrative reform was required and the Netherlands got its own constitution in 1814 and 1815. The monarchy was introduced with the concept of a state based on the principle of unity, while the strength of the provinces greatly decreased. Provinces and cities were not allowed to deal with national issues. Separation between administrative and judicial authorities at the local level was maintained. City regulations and provincial regulations for the rural areas were introduced. Local authorities had a free hand in their own territorial affairs.

A fundamental constitutional reform was made in 1848. Regulation of the local authorities was made by law not by the king, including decision-making about geographic borders, taxation, budget and balance and, above all, the composition, structure and competences of local councils. The regulation and management of the

local households came into the hands of the local council. The municipality council had wider jurisdiction than the mayor and the aldermen. Still, the king could annul local regulations if they were against the state interest. But this was accepted as the Netherlands became a state of unity. Local councils were elected by people who paid taxes (census elections).

On the provincial level, the same structure was established.

Later, only one type of local authority was established and the difference between the city and the rural area disappeared; the local government consisted of the council, the college of aldermen and the mayor. Legal management was not a matter of debate anymore. The provinces had the provincial council, the college of deputies and the commissioner of the king (queen).

All competences were assigned to the council, unless these were given to the college of aldermen and mayors by law. From 1917, members of the council were elected by all voters, women included.

The main principles of local government originate from this period:

- local structures were in the hands of the citizens (monism);
- regulation and management of their 'economy' (autonomy);
- regulation of composition, structure and competences by law;
- openness (citizens had access to decisions-making).

New developments: Dualisation in local politics

In practice, the power shifted during the last 80 years from the council

to the college of the mayor and the aldermen. There was a gap between formal laws and practice. The council was forced out of the power centre. Monism became obsolete. The council had to leave the boardroom and concentrate itself on representative issues. It could control the college of mayors and aldermen.

Since 2002, old traditional ties have been broken. Aldermen are not anymore members of the council and can be recruited outside the council. The general management came into the hands of the college (autonomy and co-management). Councils have rights such as the right of initiative, amendment and administrative support and their own secretary, and the mayor has the right of initiative to the council.

Council controls beforehand or after the policy of the college and the mayor. Rights: questions, interpellation and new review right (survey). It can issue letters, motions and publications.

Chapter 2 Government structure

The Netherlands has, in a formal sense, three levels of public administration: the central administration (national government in The Hague, 12 provinces with their administration and about 441 municipalities). All the municipalities take part in a regional form of cooperation, and in total, the Netherlands has 44 different regions with a number of tasks delegated from the participating municipalities. The regions are in charge of planning and housing issues, regional economic development and so on. About eight of these regions have received a special status, they have more responsibility

and tasks because they all belong to the economically strongest and most important territories in the Netherlands (Amsterdam, Rotterdam, Eindhoven, and the province of Gelderland that concerns the Arnhem/Nijmegen region).

But this is not the only form of regions. There are also many other kinds of regions, most of which organize a certain area of interest, such as police regions, water board office regions, health care regions, etc.

So, the Netherlands has forms of territorial and functional decentralisation and the governmental work is divided between the central government and a number of regional bodies, municipalities and provinces.

An interesting question is, of course, how is the work divided between the province and the municipalities?

In this overview I made a list of tasks, performed by either the local authority (the municipality) and the province and/or region. Some of the tasks are traditionally the work of these

governments, but for a large part these are the result of the process of decentralisation based on the assumption that lower governments are "closer" to the citizens and that they are therefore better equipped than the national government.

A good example from recent years is the Law on Youth Care and Aid which stipulates that the provinces have the main role in the coordination of this important portfolio in politics.

The national government assumes that decentralisation has advantages in effectiveness and efficiency of the administration and the involvement of citizens. But that also means that the local or provincial government has also to decide about the priorities. They can allot extra funds for youth care to the budget or not (!), but that is the decision of the provincial council. The main instrument of both the municipality and the provincial council is the right of budget decision-making. The executive board always needs their permission for such expenses.

Municipality:	Province and + Regions:
- Public safety & security (by law, the task of the mayor is, for example, the fire brigade, but not the police) - Community roads - Traffic safety on local roads - Social welfare and care - Spatial planning and planning of housing locations - Cultural programs (city library, theatre if applicable) - Sport and health programs and subsidies - Waste disposal - Maintenance of public space - Education (primary) - Maintenance of local roads	- Public transport - Spatial planning Provinces - Provincial roads - Ambulance transport - Youth care and aid - Welfare - Subsidies for cultural institutions - Water quality and high water protection (in cooperation with the water board offices) - Public transport in smaller cities - Subsidies for improvement of cities and certain deprived neighbourhoods

Relations between the province and the municipalities

The provinces are the direct successors of the Sovereign Lands that formed the Republic of United Netherlands. Independent states were transformed into regional communities of the national order. They are in charge of the regional economy and can participate in the management.

One important task is to supervise the local authorities.

The province of Gelderland counts 42 municipalities, and four of them have over 100,000 inhabitants. The capital is Arnhem and the province has 1.9 million inhabitants, which makes the province the third ranking in the country. Gelderland as a province covers the largest surface and 22.3 % of it consists of woods and other natural grounds, making it the "greenest" province in the Netherlands. But it is also a province with the best developed agriculture in our country! All large rivers (the Rhine, the Meuse and the Waal) flow through our countryside. Diversity is the word which defines Gelderland.

Supervision

The province has to maintain supervision over the municipalities. This supervision can be preventive or repressive. Preventive means that the administration needs a higher body for approval prior to the decision-making. The province has made a Spatial Plan and the municipality has to take that into account for the planning of a new housing area or the approval of a new industrial plant, new roads, etc. The province also has to approve the bud-

get of the municipality, and that has to be a balanced budget.

Repressive supervision is expressed through the possibility to annul the decisions of a lower body by a higher body, e.g. when a municipality is not able to establish a balanced budget.

The province also has the possibility to overrule the local government when a decision is not according to the provincial rules or plans. But in general, the province and its municipalities show an attitude of cooperation, co-administration, good governance and balanced forms of deliberation.

Role of the mayor

The mayor plays an important role in all these issues. He is nominated by a royal decision for a period of 6 years. He (or she!) chairs the council and the college. He can ask the Minister of Internal Affairs to nullify regulations made by the council if these are against the law. He also represents his community in external relations and in international aspects, e.g. in the case of choosing sister cities. He is in charge of public order and safety and has the mandate to act in times of disorder, fire and other disasters, etc. He supervises public gatherings and events which take place in public areas and buildings (cafes). He can be asked to comply with higher laws (co-management figure).

In smaller municipalities, the board of the mayor and the aldermen can have some other jurisdictions, like personnel, organization and economic developments. But in the majority of Dutch municipalities his/her work has been limited to what the Law on Com-

munities has stipulated as minimum task.

But that does not mean that the mayor is an invisible person for the citizens. In all polls on the familiarity of the local politicians he is the best known person. He is the "face" of the city, he represents the city on all kind of levels and manages the internal processes on the executive board, together with his aldermen.

Every Dutch mayor will agree that he must be:

- a person who connects people, honest, hard working and a person of integrity;

- a person who knows what is going on in the local communities of his municipality, with knowledge of the different social groups, religious movements, parties, local history, etc;

- a person who has the confidence of both the people and the representing body in the municipality council;

He must make the best decisions at the right time and show negotiating skills in difficult circumstances. But his political profile must be low, he should be a person standing above the parties, otherwise he will not be accepted in his role. In some recent events in the Netherlands that attracted national and even international media attention, his skills as a good crisis manager has been tested and not in all circumstances our mayors have been proved to be well prepared in this respect.

A list of examples shows the diversity of situations a Dutch mayor can encounter:

- Problems with non-native youngsters in deprived city areas;
- Insufficient integration of non-native groups (safety problems, racism);

- Serious accident with many casualties (fireworks disaster in Enschede; the fire at the Volendam Café on New Year Eve; the crash of a helicopter into a high-volt electricity line; the crash of the El Al Boeing into an Amsterdam housing block);
- Conflicts between the aldermen and/or the college and the council;
- Disappearances of persons or abduction threats (special attention to children) and terrorism;
- Serious road accidents, wood fires, etc.

EXAMPLE:

The mayor of a certain Dutch city receives the message that a convicted pedophile is now released from prison and that he wants to go back to his old house, where he will probably meet his victim, a 5-year old boy. The whole neighborhood wants the mayor to take strict measures and forbid the man to return to his own house. But the judge will probably not consent to this, because there is (in the Netherlands) no legislation or law to enforce this.

**Democracy on the local level:
The municipality council**

The council sets the framework for political topics, decides on the budget and the balance, controls the mayor and the aldermen and, in general, represents the people.

The city government (mayor and aldermen) carries out the policy de-

cided upon by the council and governs the city. A very important aspect, and often a source of conflict, is the obligation of the local government to inform the council at a proper time and in detail about the important role the council has: to control whether the local government works according to the coalition program, the previous decisions, etc.

The council can form advisory committees or the administration, and in most municipalities it is also possible that non-elected citizens participate in a committee with certain, well described tasks, such as financial management, urban development, environmental issues, housing and social welfare, etc.

What is the daily work of a councillor?

Most of them have to combine their work with a more or less full-time job elsewhere, contrary to the alderman whose work is (more than) a full-time job. Previously, the aldermen were first elected as councillors and then were appointed by the council, but since the introduction of dualisation, this has changed and now, in many communities, aldermen are appointed from "outside" the council. It is obvious that this development has created a bigger distance between the council and the daily government and in more cases than in the past, aldermen are dismissed from their function.

In general, their work consists of:

- Reading papers and proposals;
- Plenary sessions of the council (1 per month);
- Meetings of the fractions (3 to 4 four per month);
- Working visits, e.g. in neighbourhoods, villages;

- Party meetings (local, provincial, national);
- Discussion meetings with citizens and groups with a special interest in certain decisions;
- E-mail and Internet contacts are becoming more and more frequent;
- Writing newsletters on the website of the party, etc.

This is more or less all part of their regular work, but if a councillor wants to make initiative proposals, etc. this workload will be multiplied very soon and will exceed the "normal" time of 20 hours a week. In general, the workload of a councillor on the local level and a member of the provincial council is not much different.

What are the instruments or tools a councillor on the local level has, besides attending meetings and so on?

A short list of the tools of a council shows he has many possibilities:

The main instrument he has is the budget and balance (both need his approval), he can ask questions (oral or written); he can make amendments or motions on proposals, but in any case, he has to cooperate not only with his fellow party members, but also work in cooperation with members of other parties.

The provincial council

The provincial council of Gelderland has 53 members. The daily management of the province is in the hands of the Deputy Council. This council is in charge of the daily management. It is chaired by a Commissioner of the Queen who is nominated by the Queen. It also acts as a collective body. But individual deputies can act on behalf

of the college. The Commissioner of the Queen chairs both the provincial council and the Council of Deputies. So he is fully responsible for the policy of the provincial council, the deputies and has also his own responsibility. He must also represent the national government and has an important role in the nomination of the mayor in his province.

The government of the province in the period 2007-2011 is based on a coalition agreement between three parties, together forming a majority of 29 votes (out of 53) in the provincial council. These parties are: CDA – Christian Democrats (15), Social Democrats (10) and the Christian Union (Protestant Christian, 4). One of the challenges for each party after the election is to make a coalition program which, one the hand, is based on what the participating sides have in common, but on other hand, it should be recognizable enough for your party and its goals stated in your own party program.

The main targets for this period (2007-2011) are:

1. We want to strengthen our partnership with cities, regions and social communities by means of city improvement projects, rural development projects, etc.
2. We want to enlarge the social cohesion in our province by guaranteeing a more than sufficient level of youth care, by promoting sport activities, by subsidising extra ambulances in the regions where they are lacking, etc.
3. We want to establish a sustainable society as the heart of our provincial policy and we do so by paying more attention to the effects of pollution

on our climate, the quality of the air, new housing projects, rural development, high-water protection, good economics, etc.

4. We want to link our cities and regions through all modes of mobility and transport by constructing new provincial roads, but also by improving the public transport system and by constructing new bicycle tracks (typical Dutch phenomenon!), but we also want to achieve a good level of road maintenance, a very important aspect of a sustainable society.

The total annual regular budget of the province in 2007 was € 570 million and there was no deficit, we even received more than we could spend in that year, so we could save money for all kinds of new projects for the coming years.

The main segments in the provincial budget for this period:

- Infrastructure and mobility (roads, etc.)
- Public transport
- Youth care and youth aid
- City projects (subsidy programs)
- Rural areas (subsidy programs)
- Water projects and high water protection
- Economic development
- Environmental issues
- Culture, sport, welfare, etc.
- Overhead costs (salaries, communication costs, etc.)
- Housing of the provincial departments, transport for representation, etc.

The main sources of income for the provincial budget are:

- Provincial fund of the national government
- Subsidy flows for specific (legal) tasks of the province (e.g. public transport, rural development and

youth care), comes from the national government

- Car- and motor taxes (partial share with the national government) and other (small) tax resources

Other sources, like shareholding in a large energy company (NUON) in the Netherlands (an annual interest of several hundred million on annual basis). You might conclude that the province of Gelderland is fairly rich and has no problems in getting enough finances to achieve its objectives and that is correct ...

Chapter 3

Challenges and issues in provincial politics

The present situation poses before us a number of challenges, some that are relatively new and some that already exist.

To summarize them briefly, in no specific order:

1. Dealing with the effects of the current financial crisis
2. Dealing with the conflict between economic development and environmental issues
3. Is the climate change and its effects a threat or a challenge ?
4. How to maintain the social security system on the local level ?
5. Development of new areas for companies and housing (how to use the sparse space both in the Netherlands and in our province)
6. How to speed up our procedures (the planning process for building a new road has lasted more than ten years)?

The challenge for the realisation of all this is intense. It will require aldermen, deputies and councillors

who are able to supervise the special interests of their own city and region. Cheap choices are no more possible, because, more than in the past, we must do everything in order to maintain our level of welfare. What can a province do about mass dismissal of personnel in companies? The weakening of traditionally strong industries will be a great threat to Gelderland, e.g. the transport sector, small businesses and industries, the ICT-sector and the agricultural sector.

Outlook for the future

The coalition program was written in 2007 and nobody could foresee that the economic and financial situation would change so dramatically, as it has been the case in the recent months and years.

So, what we will encounter can be described as a scenario which will force us to make more and better choices than before.

What can we do about this ? That is still a matter of deliberation, not only in the political arena, but also with the social partners in our province, like the trade unions and the representatives of the employers.

This will be our framework and agenda for the future:

More investments in infrastructure

- More investments in knowledge and economy
- Speeding up procedures
- More financial resources for starting enterprises
- Environmental investments (like wind & solar energy)
- Investments in the tourist sector in gelderland

Conclusion

I hope that this article has given the reader some information about the content and form of local politics in the Netherlands. I do not expect that all we are doing in our country can be transferred to other countries and other situations. Each country is unique and creates its own political structure.

Within Europe, we should respect each other's traditions and democratic actions. Most importantly, we should all believe in the words of Churchill:

"Democracy is the best among worse form of governments".

It enables people to participate in the government of their own nation, region and community. For some countries this is a goal to achieve on a long path towards democracy, other counties should keep this precious gemstone in a better way, but what counts for all of us is that nobody has the perfect system.

It is my strong desire that this article should assist all those who want to walk this difficult path.

Резиме

Давајќи кус историски преглед на политичката сцена во Холандија авторот нè воведува во актуелната поделба на власта со посебен акцент на политиката на локално ниво. Особено интересна е поделбата на надлежности помеѓу општините, од една страна и, регионите и провинциите, од друга страна. И покрај лавиринтот на надлежности поделени на различните нивоа, градоначалникот е лицето на општината, оној кој секој граѓанин го препознава. Интересен е фактот што градоначалникот не е избран на директни избори од граѓаните, туку е назначен од страна на владата. Сепак, општинскиот совет е тој кој ги донесува најзначајните одлуки и кој го контролира градоначалникот и, избран од граѓаните, ги претставува нивните интереси. На крајот, авторот завршува со предизвиците со кои е соочена политиката на локално ниво во Холандија и со идните можни состојби, нагласувајќи го значењето на демократијата како основно средство за учество на граѓаните во креирањето на политиката.

Претставување на работата на еден локален политичар и советник во Градскиот совет на Дрезден

Алине Фидлер

Овој текст е адаптација на предавањето одржано на VII политичка академија од 9 до 13 февруари 2009 во Скопје, Република Македонија, со наслов „Конзервативни вредности и демократија на локално ниво“.

Развојот на Дрезден, како и на секој град во новите сојузни покраини, може да се разбере само доколку се знаат настаните од 1989/90. Затоа е потребен краток поглед во историјата:¹

По „локалните избори“ на 7 мај 1989 година, на кои според официјалните податоци во печатот учествуваа 98,78 проценти од населението, а со 98,85 проценти на гласовите беа избрани кандидатите на Националниот фронт, се зголеми бројот на протестите на населението и бројот на лицата што сакаат да отпатуваат. Сè повеќе луѓе учествуваа во протестните акции. Причина за тоа беа: незадоволителната економска ситуација, уништувањето на животната средина и катастрофалната животна ситуација, кои беа груба спротивност на пропагандата на СЕД. Најпрво тајно, под закрила на црквата или во приватни станови, есента 1989 година доаѓа до јавни протести. Кога возовите со граѓани

од ГДР, кои бараа засолниште во амбасадата на Прага во Западна Германија и на кои им беше дозволено да отпатуваат во Западна Германија, поминуваа низ Дрезден, започнаа првите демонстрации во центарот на Дрезден. Од 3 до 5 октомври доаѓа до насилни спротивставувања меѓу демонстрантите и полицијата за време на кои многу лица се уапсени. Демонстрацијата на 8 октомври со околу 20.000 луѓе во центарот на градот е првата демонстрација која не била растурана. За време на демонстрацијата спонтано се создава од редовите на демонстрантите „групата на 20“. Тие бараат разговор со главниот градоначалник. Тој се согласува и се отвора вратата за ненасилно соочување. Со тоа 8 октомври станува симбол за мирољубивата револуција не само за Дрезден туку и надвор од границите на градот.

На следната седница на денешниот градски совет на дневен ред стои барање, со чијашто одлука ќе се слави особеноста на денот со одбележување на годишнината на Дрезден. Со овој датум секоја година е поврзана одлуката во каква форма ќе се прослави мирољубивата револуција. Тоа е задача и за следните генерации, да се бават со значењето на настаните и да го сочуваат Дрезден во спомените. Сеќавањето на тоа дека слободата на мислењето,

¹ Види Карин Улрих: „Von der Gruppe der 20 zum neuen Stadtparlament“ in: Dresdner Geschichtsverein e. V. „Wir treten aus unseren Rollen heraus“ Dresdner Hefte 17 Jahrgang, Heft 59, Dresden.

демократијата и слободните избори не се разбираат сами по себе треба да се одржи и во иднина.

Назад во годината 1989: работата на групата на 20 беше „демократски легитимирана“ со една крајно невообичаена акција. Населението на Дрезден беше поттикнато како знак на согласност, да уплати една марка на поштенска сметка – се собраа 100.000 марки!

Резултатот на групата на 20 со врвот на градското собрание беше формирање на привремени работни групи. Во нив заедно работеа претставници на граѓанското движење со претставниците на градската управа и собирот на градските избраници на различни теми, како на пример: образование, економија, животна средина, социјала или живеење. За да се учествува на собирот на градските претставници, групата на 20-те разви концепт на основна демократска претставничка група. На 18 јануари 1990 година се одр-

жа конститутивната седница. Д-р Херберт Вагнер, кој подоцна стана главен градоначалник, беше избран за претседател на групата. Пред локалните избори во 1990 дојде до диференцирање на групата. Некои членови, меѓу кои и Херберт Вагнер станаа членови во ЦДУ. Други членови се приклучија на една Слободна заедница на гласачи, други почнаа да основаат здруженија и сојузи. Најсилна сила на локалните избори на 6 мај 1990 стана ЦДУ со добиени 51 место, ПДС доби 20, СПД 13, ДСУ 11, Сојузот 90 доби 10 и Слободните сојузи на гласачи 6 места. На 25 мај новиот собир на градски избраници го избра д-р Херберт Вагнер за главен градоначалник.

Токму една година по првата демонстрација на граѓаните кои сакаа да отпатуваат од Дрезден на главната железничка станица, 3 октомври 1990 е денот на повторното обединување на Германија.

Избори за градски совет од 1990

Избори за градски совет од 1990	1990	1994	1999	2004
Лица со право на глас	379.876	371.088	381.457	395.883
Одсиг на избори	71,3%	67,0%	53,7%	45,9%
Процент на добиени гласови				
ЦДУ	39,3%	34,2%	42,8%	28,2%
ПДС	15,3%	22,2%	24,2%	23,8%
СПД	9,6%	14,7%	13,2%	11,5%
Зелени	11,9%	8,3%	5,8%	12,1%
ФДП	5,5%	4,8%	4,0%	7,3%
ДСУ	8,5%	3,3%	2,9%	2,2%
1. Здружение на гласачи Народна солидарност	1,3%	2,9%	2,5%	3,1%
2. Слободно здружение на гласачи Дрезден	5,7%	2,0%	1,5%	–
Слободни граѓани	–	4,5%	2,3%	2,7%
Граѓанска листа	–	–	–	3,9%
3. Национален сојуз	–	–	–	4,0%
Останати	3,0%	3,1%	0,8%	1,2%

- 1) Здружение на гласачи народна солидарност
- 2) Слободно здружение на гласачи Дрезден
- 3) Национален сојуз
- 4) 1990 Собир на градски избраници со 130 места

Политички развој од 1990 до 2008

Во покраината Заксен од 1994 Градскиот совет се бира на секои пет години, а главниот градоначалник на 7. Главниот градоначалник ја води седницата на Градскиот совет и има сопствено право на глас. Дрезден има 70 градски советници. Од 1990 до 2001 главниот градоначалник беше од редовите на ЦДУ, д-р Херберт Вагнер, од 2001 до 2008 од редовите на ФДП, а од 2008 Хелма Орос, ЦДУ, е на врвот. На изборите за Градски совет се покажува една многу диференцирана слика која не е нетипична за новите сојузни покраини.

Табелата јасно покажува:

- Одсив на изборите во опаѓање;
- Нестабилан изборен резултат на ЦДУ, што се должи на слабиот потенцијал на постојано гласачко тело;
- Слаба СПД (таа во Дрезден е четвртотрангирана партија)
- Релативно силна пратеничка група на граѓанската фракција.²

Градскиот совет на Дрезден се карактеризира со многу пратенички групи (6), а со тоа и со политички програми. И покрај тоа во последните години им успеа на ЦДУ и на ФДП заедно со делови од граѓанската претставничка група и делови од левичарската ПДС да водат граѓанска политика, градот да нема долгови и да го одбранат од многу желби.

Посебен случај ПДС

Во 2004 година ПДС влезе во градскиот совет со 23,8% како втора најсилна партија. Претставничката група уште од самиот почеток се карактеризираше со два спротивни пола: од една страна беа реалните, кои сакаа да ги спроведат своите проекти со реалистична финансиска политика, особено во социјалната област. На другата страна беа членовите на претставничката група кои без разлика на буџетот, даваа ветувања за социјални добри дела на градот. Во 2006 година дојде до расцеп. Поранешната ПДС во Градскиот совет ќе биде претставена од две претставнички групи – левичарска група. ПДС и претставничката група Левица Die Linke. Парадоксално е што има членови на двете групи кои што истовремено се пратеници во покраинското Собрание, каде што се членови на истата претставничка група Левицата. Причина за поделбата на претставничката група беше одлуката на Градскиот совет во 2006 година да ја продаде градската градежна фирма за изградба на станови ВОБА. Со продажбата требаше да се добијат вкупно приходи од речиси една милијарда евра. Со тоа трајно би се консолидирал буџетот и отплатиле долговите. Средствата кои ќе останат би се употребиле за инвестиции. Освен тоа, би се основале две градски фондации, една социјална и една културна. Со продажбата на градежната фирма за станови Градот можеше не само да ги отплати долговите туку и да заштеди секоја година 70 милиони евра на сметка на камати за долгови. ПДС се

² По два избрани претставника на р.з. Слободни граѓани Дрезден, како и на здруженијата на гласачи Народна солидарност Дрезден и Граѓани за Дрезден се соединија во јули 2004 во Граѓанска претставничка група.

подели во однос на прашањето дали градот смее да продаде своја фирма за на тој начин да го направи Градот повторно способен за дејствување. Исто така, не можеше да се постигне согласност за употреба на средствата за инвестирање. Се создаде ситуација буџетот 2009-2010 да го донесат претставничките групи на ЦДУ, ФДП, граѓанската група, левичарската група ПДС и СПД наспроти гласовите на Левицата, Зелените и Народниот фронт. Интересно ќе биде прашањето како ќе се постават членовите на ПДС на локалните избори во јуни 2009, бидејќи повеќето во меѓувреме излегоа од партијата на Левицата. Во меѓувреме нема никакви изјави.

Демографија

Во 1989 година Дрезден имаше околу 500.000 жители. 1996 имаше 447.000 и од тогаш има постојан пораст. Во 2007 година Дрезден повторно ја постигна бројката од 1989. Со порастот на бројот на жители, Дрезден се развиваше спротивно од трендот во Републиката. Развојот на населението беше голем предизвик за локалната политика. Поради намалениот број жители, се намали администрацијата, а училишта и детски градинки беа затворени. Денес токму во областа на детските градинки има потреба од енормно надополнување врз основа на позитивниот развој на зголемен број деца: ако во 2001 година во Дрезден беа потребни места за згрижување на 21.000 деца и Градот даде 54 милиони евра за административни трошоци и 4 милиони евра за градежни инвестиции, во 2009 година Градот нуди 35.000 места и за нив става на располагање

99 милиони евра и 17 милиони за градежни инвестиции.

Финансии

Пред продавањето на градската градежна фирма долгот изнесуваше 740 милиони евра. Тоа практично значеше неспособност за дејствување на градот Дрезден. Покрај исполнувањето на задачите одвај остануваше простор за дополнителни активности во областа на културата, на јавниот сообраќај и социјалата. Со продажбата можеа значително да се зголемат инвестициите во училиштата, дневниот престој, спортот и културата. Во сегашниот градски буџет, приходот од даноците со 36,3% е најголем дел од приходите од 362 милиони евра. Најзначајните приходи на локално ниво се: данокот на имот, данокот на промет и процентот за општината од данокот на приход. Околу 90% од севкупниот данок на промет во Дрезден потекнуваат од 10% на претпријатијата. Овој мал спектар покажува дека приходите од данокот на промет силно зависат од економската ситуација на поединечни претпријатија. Затоа е тешко да се прогнозира идниот развој. Во целина, севкупниот развој на собирањето даноци на една општина зависи од конјунктурата во Републиката, ако не и во светот.

Друг важен извор на приход на градскиот буџет е делот што го добива покраината со околу 35 проценти. Тие подлежат на еден фактор на пресметка, во кој се земаат во обзир приходите на градовите и на самостојните покраини. Пактот на солидарност 2 е најголемиот финансиско-политички предизвик

во иднината за градовите и новите сојузни покраини. Тој е најважниот инструмент за финансирање на изградбата на Истокот. Прво постоеше фондот Германско единство од 1990 до 1994. Со него новите германски покраини добија финансиска помош во периодот од 1990 до 1994 во висина од 82,2 милијарди евра. Од 1996 до 2004 година следеше пактот на солидарност 1, кој се приклучува на пактот на солидарност 2 до 2019. Со тоа новите покраини имаат натпросечен финансиски надомест во споредба со старите покраини. До 2019 треба постепено да исчезне ова натпропорционално напојување со средства. По истекот на надоместите од сојузот и Европската Унија покраината Заксен ќе има 3 милијарди евра помалку на располагање во буџетот. Бидејќи градовите се зависни од покраинскиот буџет, овој развој нема да остане без последици за градот Дрезден.

Наспроти намалените приходи има зголемени издатоци во областа на социјалата, младината и здравството. Со намалените приходи на покраината врз основа на дегресијата на Пактот за солидарност од една страна и издатоците кои се зголемуваат, на пример во областа на социјалата и на персоналот, градовите во новите покраини се наоѓаат пред големи предизвици за финансирање на своите буџети во годините што доаѓаат.

Економија

Дрезден се вбројува во едно од најдинамичните економски места во Германија и се обиде да привлече големи интернационални претпријатија

и истовремено да ја засили средната класа. Од 1990 четирикратно се зголеми бројот на пријавување на промет со околу 44.000 претпријатија. Одлучувачките импулси на пораст и развој поаѓаат од три полиња на компетенција: од микроелектрониката/информативна и комуникациска технологија, нанотехнологија/нови материјали и биотехнологија. Во Дрезден има значително многу истражувачки институции. Со 1.200 фирми и околу 44.000 соработници Дрезден е една од најголемите европски мрежи во микроелектрониката, информативната и комуникациската технологија. Во оваа област од 1990 година беа инвестирани повеќе од 12 милијарди евра.

Концептот на успех беше во структурите одржливи во иднина, а изградени во времето на ГДР, кои не се распаднаа, туку се доградија. Тоа успеа преку стабилизација на претпријатијата со инструменти за работен пазар и поттик. Тоа беше основата за отворање на претпријатија како Сименс и АМД. Тие во Дрезден ги најдоа стручните лица што им беа потребни. Освен тоа, истражувачките институти тесно соработуваа меѓу себе. Мрежата Силикон Саксони е најголемата мрежа на претпријатија на микроелектроник-индустрија во Европа.

Тука, како и во другите две области на компетенција, е неопходна тесна соработка меѓу универзитетското и надворешното истражување (Лајбниц здружение, Макс-Планк здружение и Фрауенхофер здружение). Претпријатијата профитираат од овој висококвалитетен пејзаж на истражување. Истражувањето и економијата негуваат интензивна сора-

ботка на истражување и заеднички инвестираат во теми од стратешко значење.

Унапредувањето на економијата на градот може да го поттикне овој развој со унапредување на инфраструктурата и поддршка на индустриските области, кои градот сам ги развил. Од средината на 90-тите години градот Дрезден инвестирал повеќе од 100 милиони евра во изградба на инфраструктурата и искористување на шест локални индустриски области со над 100 хектари површина. Индустриските области мора да соодветствуваат на модерните барања на инфраструктурата, тоа значи да се во близина на аеродром и на автопатишта.

Со над 10 милиони туристи и околу 3 милиони ноќевања туризмот е важна стопанска гранка. Туристите не се важни само за приходите во културните институции туку и многу гостилници, хотели, продавници, вкупно околу 28.000 лица, живеат од посетителите. Дрезден мора континуирано да работи за да биде атрактивно место за патување во светот. Пред сè, кај бројот на гостите кои преноќеваат постои уште потенцијал. Свечената церемонија на Фрауенкирхе во 2005 година со 2,5 милиони посетители, отворањето на зелениот свод и славењето 800 години од градот во 2006 година ставија акцент на градот. Треба постојано да се работи на привлекување гости со нови настани. Не е доволно што граѓаните на Дрезден знаат дека живеат во убав град. Тоа мора и надворешно да се пласира. За таа цел е потребна кампања за имиџ. Локалната економска сила не е доволно силна да може да учествува во

големиот поредок на рекламирање и така оваа област останува и во иднина задача на градот, чиишто средства исто како и претходно се ограничени. Само за споредба, Дрезден оддели 500.000 евра во буџетот за кампања за имиџ, Берлин 5 милиони. Дрезден е во првите 10 градови за одржување седници и конференции. За таа цел градот изгради нов саем и сопствен конгресен центар.

Како и претходно, важна задача претставува намалувањето на невработеноста. Развојот во последните години покажува дека Дрезден во споредба со другите градови во новите покраини зазема добра позиција:

Декември 1990: 7,0 проценти
Декември 1995: 11,5 проценти
Декември 2000: 14,2 проценти
Декември 2007: 11,4 проценти
Јануари 2009: 11,7 проценти

И понатаму претставува голем предизвик да се намалат овие бројки.

Управа

Развојот на градската управа е впечатлив уште со самите бројки:

Во 1990 година имаше 23.000 соработници, денес само уште 6.500 во основното управување и околу 3.500 во сопствени претпријатија (градинки со детски престој, спорт, болници). Намалувањето на бројот на вработени се случи без потребни откази. Главните причини беа: изградување на персоналот во градските заедници (на пример, комунална хигиена, градско водостопанство, сообраќајни претпријатија, градежни фирми), одредба за предвременно пензионирање на возраст од 60

години и непополнување на тие работни места. Сепак, издатоците за персоналот со 300 милиони евра, а тоа се 26,6 проценти од буџетот, се најголемиот блок на издатоци.

Иднина

Во 2006 во Дрезден за првпат по 40 години има повеќе новороденчиња отколку починати, што зборува за животниот стандард на Дрезден. Задача на годините што доаѓаат ќе биде да се спротивстават со сопствени мерки на истекот на пактот за

солидарност 2. Тоа ќе успее ако се стабилизира и изгради економската сила, и ако се засилат компетенциите во областа на културата и на науката. Дрезден го чекаат многу предизвици. Од промената, од новото позиционирање и одлуките од 1989 до денес луѓето многу научија. Од позитивниот развој на последните дваесет години градот и државата имаат сила, оптимизам и став исто толку добро да ги решат постоечките задачи како што ги совладаа досегашните.

Abstract

The city of Dresden is an example for a successfully working city administration that has solved all the problems which emerged after the fall of the Berlin wall and the transition from Socialism to democracy. With the money earned from the sale of the land owned by the municipality, Dresden was able to clear its debt and today the municipality is unmortgaged. Dresden has provided excellent conditions in terms of economic development as well; thus, today, the Silicon Saxony e.V., the largest microelectronics network of companies in Europe is in Dresden.

In 2006, for the first time after 40 years, the birth rate was higher than the mortality rate, a fact which testifies to the quality of life in Dresden.

The role of regional parliaments in the European Union

Roland Heintze

This article is an adaptation of the presentation held at the 7th Political Academy from 9-13 February 2009 in Skopje, Republic of Macedonia, entitled "Conservative values and democracy on the local level".

Contents

1. Hamburg: facts and tasks of the government and parliament
2. Committee of the Regions
3. What does the European Union mean to a city like Hamburg?
4. Skills and challenges for Hamburg in the European Union
5. Hamburg: Key aspects of European activities
6. Hamburg, five months prior to the election for the European Parliament.
7. Summary

1. Hamburg: Facts and tasks of the government and parliament

Hamburg is one of the 16 federal states of the Federal Republic of Germany. Like Bremen and Berlin, it is a *city state*, while the other 13 federal states are area states and have a capital.

The government and parliament have their common seat in the Rathaus or City Hall.

The Hamburg *state parliament* is called the *Bürgerschaft*.

It consists of *121 representatives*, who are elected every four years under a system of proportional representation.

The State Parliament elects the head of government, passes state laws and adopts the budget. Laws may be introduced by the Senate, the State Parliament, or by means of a petition for a referendum.

The state government is called the *Senate*. The *First Mayor* is the head of government. He determines the political guidelines. In Hamburg the ministers are called *Senators*.

Today there are 10 *departmental authorities*, each headed by a Senator.

The Senate represents the Free and Hanseatic City of Hamburg in matters with the other federal states, the Federal Government and other countries.

The city is *administered by the Senate*. In order to ensure that the administration is responsive to citizens' interests, Hamburg is divided into seven *districts*.

The districts are administered by a *district authority* and *local authorities*.

Simultaneously with elections to the state parliament, district assemblies - each with 41 representatives - are elected as representatives of the citizens.

2. Committee of the Regions (CoR) - Established 1994 (Maastricht Treaty)

- Based in Brussels
- 344 members and 344 alternate members appointed for 4 years by the Council, having been nominated by member states
- Four political groups represented in the CoR, reflecting the main European political families:
 - PES (Party of European Socialists)
 - EPP (European People's Party)
 - ALDE (Alliance of Liberals and Democrats for Europe) - UEN
 - EA (Union for Europe of the Nations - European Alliance)
- A President and First-Vice President are elected for a two year term by the members of the Committee (current president: Luc Van den Brande)
 - Act in a purely advisory capacity (voice of regions and communes)
 - There are 6 CoR Commissions, made up of CoR members, specialising in particular policy areas:
- COTER (Commission for Territorial Cohesion Policy)
- ECOS (Com. for Economic and Social Policy)
- DEVE (Com. for Sustainable Development)
- EDUC (Com. for Culture, Education and Research)
- CONST (Com. for Constitutional Affairs, Governance and Freedom, Security, Justice)
- RELEX (Com. for External Relations and Decentralised Coop.)

3. What does the European Union mean to a city like Hamburg?

(Arrangements, results of the EU-Advancement policies in Hamburg)

Hamburg receives in the years 2007

- 2013 following financial grants:
 - ERDF: European Regional Development Fund 35 million EUR
 - ESF: European Social Fund 91 million EUR
 - EAFRD: Support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development 25 million EUR
 - EFF: European Fisheries Fund 1 million EUR

3.1. Major Tasks of the EU's financial grants in Hamburg

ERDF: European Regional Development Fund:

Encouragement for application-oriented sciences and development, support and arrangement in network- and cluster structures as well as district- and quarter deployment.

ESF: European Social Fund:

Job creation, protection of employments, reducing unemployment especially the permanently unemployed persons.

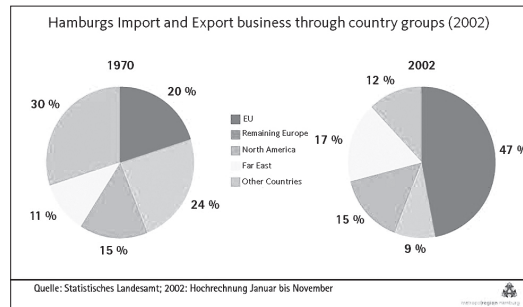
EAFRD: Support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development.

Three overarching goals: Increasing the competitiveness of agriculture, preservation and advancement of the environment and development of the agricultural structure.

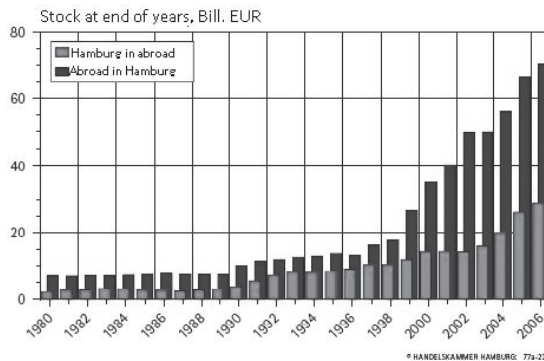
EFF: European Fisheries Fund

Supporting sustainable exploitation of fisheries resources and a stable balance between these resources and the capacity of Community fishing fleet, strengthening the competitiveness and the viability of operators in the sector.

4. Skills and challenges for Hamburg in the European Union

Straight and direct investments

5. Hamburg: Key aspects of the European activities

1. Support of the EU for the solution of the financial crisis and economic crisis and to the reformation of the worldwide financial system. Hamburg will take lasting economic situation measures to weaken the results of the economic crisis in Hamburg.
2. The EU commission will present in summer 2009 the design of an EU strategy for the Baltic Sea area. The senate will involve furthermore actively in the preparation of the EU-Baltic strategy.
3. Strengthening of the industrial location Hamburg. The conversion of the EU- Directive on services in the internal market to 31 December 2009 by the senate will make considerably easier the production of services for European like German suppliers.
4. Procurement of European conveyor means and remains an important subject for the senate. The sum of 126 million euros of structural means (2007-2013) comes to projects in the areas of Working politics and employment policy, support of small development and small business, urban development, translational cooperation and rural space
5. With the accession to the „Covenant of mayors“, to a European network

of the energy-most efficient towns, Hamburg has undertaken to lower the issues CO2 till 2020 about more than 20% towards in 2005.

6. Sea politics has a considerable meaning for Hamburg. Main issues are the backup of the removal possibilities for the harbour as well as the meeting demand removal of the land-sided and sea-sided entrances.
7. Central subjects in the European transport policy are for Hamburg the review of the politics of the Trans-European traffic networks, the initiative for an ecological transport and the creation of a uniform European airspace.
8. Hamburg continues his active Europolitical youth work and public relations. In 2009 the senate will

develop a total concept to the Europolitical youth work.

9. Support of the Federal Government and the EU institutions in her efforts to conclude the ratification of the contract of Lisbon as quickly as possible.

6. Hamburg, five months prior to the election for the European Parliament

- Hamburg's plans another week for Europe
- Hamburg's administration efforts: a high turnout to reach young people
- Hamburg aspires and initiates a new program for a North Sea Parliament cooperation.

Committee of the Regions (CoR)

Filip Gaspar

With over 27 member countries and over 500 million citizens, it can be very difficult to enable good governance in the EU and to represent every citizen of the EU individually and all his or her interests. To provide that 'the little man', too, sees that Brussels is thinking about and working for him, cooperation between all member countries on all levels is necessary. In order to ensure this, several institutions of the EU have been created.

The solidarity among the regions of the EU was already mentioned in the Single European Act in 1986. Establishment of the Committee of the Regions (CoR) was proposed in 1992 by the Delors Commission and finally, in 1994, CoR was introduced as a body of the European Union with its seat in Brussels. The role of the CoR is to represent the interests of the individual regions of the EU, such as Bavaria of Germany or Umbria in Italy. It works as a consultative organ in the legislative process without a direct decision function. Already 30% of the EU legislation is implemented on the regional and local level. Thus it makes sense that there should be a representative body for the interests at the heart of the EU and closest to its citizens to prevent that the public interests are not neglected behind the national. Now, with the creation of CoR, the Council and Commission are committed to inform

and consult CoR every time when new proposals are made which touch upon the regional and local levels. Therefore, CoR is also called the voice of the EU Communities and Regions.

Structure

The CoR is comprised of 344 members and 344 alternate members, chosen every four years by the Council, after proposals from the EU States. Often, the list of the country members is made by one member of the government – the minister for foreign or internal affairs. Four political groups are represented in CoR: The European People's Party (EPP); The Party of European Socialists (PES); The Group of the European Liberal Democrat and Reform Party (ALDE), and The Union for Europe of the Nations – European Alliance (UEN-EA).

A president and a vice-president are elected for a mandate of two years by the members of CoR. The actual president is the Belgian Luc Van den Brande (CD&V). The office of 56 members is responsible to create the work program of CoR. The next election of the members will be held this year. All of the representatives are local or regional politicians of the member countries. Each EU country sets a number of members that reflects the size of its country, but the election process

diverges from one country to another and the finally selected members should represent the local and regional balance of their member states.

Nonetheless, a choice that reflects the political landscape normally is obligatory, but in Italy, the Netherlands and Ireland not explicitly mandatory. Gender criteria are applied in the Netherlands and in Finland.

Members	State
24	Germany, France, United Kingdom, Italy
21	Poland, Spain
15	Romania
12	Belgium, Greece, the Netherlands, Austria, Sweden, Portugal, Czech Republic, Hungary, Bulgaria
9	Denmark, Finland, Ireland, Lithuania, Slovakia
7	Eastland, Latvia, Slovenia
6	Cyprus, Luxembourg
5	Malta

Framework

The Maastricht and Amsterdam Treaties oblige the European Commission and Council to consult CoR for every new proposal in areas that have effect on regional and local questions of the EU.

Five important sections are determined by the Maastricht Treaty: social and cohesion, education and culture, health and Trans European infrastructure networks. With the Amsterdam Treaty five more areas were added: environment, vocational training and transport, employment policy and social policy. They are the most relevant policy fields which have an impact on the lives of every EU citizen.

CoR can also be consulted by the Council, Commission and the European Parliament on certain issues if there are important local and regional links to a proposal. CoR is able to draft opinions on its own initiative, which allows it to bring issues on the EU agenda. If necessary, CoR works together with the Social and Economic Committee on special issues.

Working progress

The working process of CoR is organized with the help of specialist Commissions, created of the CoR members.

The six Commissions are:

COTER - Commission for Territorial Cohesion

ECOS - Commission for Economic and Social Policy

DEVE - Commission for Sustainable Development

EDUC - Commission for Culture, Education and Research

CONST - Commission for Constitutional Affairs, European Governance and the Area of Freedom, Security and Justice

RELEX - Commission for External Relations and Decentralised Cooperation

An additional body is the CAFA - Committee for Administrative and Financial Affairs, which was set up to encourage a closer cooperation with the budget authority. It also ensures that the CoR's priorities are implemented in the annual budget procedure.

These specialist commissions examine each proposal in detail and check if any corrections and changes are necessary. Then their representatives discuss the draft opinions during

the plenary sessions of CoR, which are held five times a year. A draft can only be adopted with consensus of CoR and sent on to the Commission. Since the ratification of the Treaty of Nice, a decision of the majority is necessary in order to adopt a draft to the Council and Parliament to turn this into practice.

CoR uses three main principles for its work: subsidiarity, proximity and partnership.

Subsidiarity as a principle was stimulated simultaneously with the creation of CoR, and means that political decisions within the EU should be taken at the closest possible level to the EU citizens.

Proximity: the principle guarantees that all areas of government are working closely and transparently for the citizen, so that it is clear that their needs are heard and that they know who is responsible for a given decision.

Partnership means that all four – European, national, regional and local

– governments are working together and are involved in the decision making process of the EU.

Actual events

In the context of current Czech presidency of the EU, the CoR is organising a European Summit of Regions and Cities in Prague on the 5th and 6th of March 2009 in Prague; it comes just a few months before the election to the European Parliament and nomination of the new European Commission. About 500 representatives from regional and local authorities, mayors and presidents of regional parliaments will participate and send proposals on how to master the economic and political challenges that the EU is facing. Today, only a good and effective cooperation among all EU institutions can guarantee that the EU member states and its future members are able to resolve the problems and in that way protect the interests of each citizen.

Резиме

Комитетот на регионите (КНР) е добра и голема можност за регионите на Европската Унија да ги промовираат своите интереси во Брисел. Основан во 1994 како дел на ЕК во Брисел, КНР има само советодавна функција и не може да донесува одлуки. Од почетокот на основањето на КНР, ЕК е обврзана да го информира и консултира секогаш кога има нови предлози на регионално и локално ниво. Затоа, КНР исто така се нарекува гласот на ЕУ заедниците и регионите. Има 344 членови, кои се избрани од секоја држава членка на секои 4 години. Работниот процес на КНР се организира преку шест други специјални комисии, основани од членовите на КНР.

Challenges in Albanian democratic developments: A question of institutional reforms or building democratic culture?

Dorian Jano

1. Introduction

The process of democratization became one of the most central political questions of post-transition period in Central Eastern European countries. The main challenge towards democratization of the region was the creation of new institutions to guarantee the separation of the state from party control. Other fundamental reforms and new legal and administrative practices had to be introduced in order to break up with the institutional legacies of Communism. Although the region faced common challenges, the developments of the democratization process in Central Eastern Europe were diverse. Studies have shown very different patterns of progress toward establishing a democratic regime¹ where the Central European region is given as a picture of successful transition to democracy while the Balkans is described by a number of setbacks.² Moreover, even among the Balkan countries there are peculiarities and particularities of the

democratization process. For example "Albania is often treated as a 'most difficult case' of democratisation or usually treated as an outlier compared to other post-communist experiences of regime change."³

A number of arguments and explanation can count on the (non)progress of democracy these countries are experiencing. To deal with all of the issues that may influence the democratization process requires more than an article, so I limit myself to electoral politics as "electoral politics is the essence of democratic politics."⁴ This paper will try to bring those major arguments from both a *political institutionalism* more inclined to the primacy of institutions and *political sociology* emphasising the role of political culture as causes to explain political phenomena. Both its institutional arguments related to the electoral system and the practical way related to its applicability will be investigated. It will argue that besides the constitutional arrangements and

¹ On this issue, see F. Schimmelfennig, "European regional organizations, political conditionality, and democratic transformation in Eastern Europe", *East European Politics and Societies* 21(1), 2007, pp. 126–141.

² For a ten-year assessment of the transition process and a comparison between the Balkans and the Central European countries see: J. Rupnik, "Eastern Europe: The international context", *Journal of Democracy*, 11 (2), 2000.

³ A. Elbasani, "EU enlargement and state institutions after Communism: Reforming public administration in Albania", *L'Europe en Formation: Revue d'études sur la construction européenne et le fédéralisme / Journal of Studies on European Integration and Federalism*, Nr. 349–350, 2008, p.125.

⁴ R. Dalton, "Political cleavages, issues, and electoral change," in *Comparing Democracies: Elections and Voting in Global Perspective*, eds. Lawrence LeDuc, Richard G. Niemi, and Pippa Norris Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 1996, p. 319.

reformulating its electoral system and mechanism, an un-democratic culture of authoritarianism has underpinned much of Albanian political activity. The latter has been the prime cause of un-consolidated Albanian democracy and not their institutions.

2. Electoral politics: The institutional and the cultural side

One of the fundamental questions of democracy to look at are elections since "elections are one of the essential and relatively constant features of democracies."⁵ Elections make up the key feature in a representative democracy. They enable citizens to have a say in the political life of a country. Elections give citizens the right to decide by whom they want to be governed. Besides this symbolic function of giving to voters the feeling of being represented, elections have also a practical function of giving incentive to politicians to be responsive. As such, elections fulfil a dualistic purpose and stand as a link between citizens and those in power.

Elections are essential especially in societies that demonstrate a great plurality of political interest and views. In order to reflect such plurality of interests and better represent them in the assembly a proper set of rules is needed. The mechanisms of how the votes will be translated into seats in the assembly become crucial. From such an institutionalist point of view, elections and their set of rules become prime concerns of democracy.

Studying elections and electoral systems become important in understanding how the political system will function. But is this enough to let us grasp the whole picture? "Electoral systems affect politics, but they are also products of politics."⁶ An anti-democratic political culture can distort a democratic institution. Thus one might wonder whether it really matters so much which electoral system a country adopts or what political culture there is in that country. According to supporters of political institutionalism, it is enough that the democratic institutions are in place while for political sociologists, a central question is the agents and their political culture. The argument here is that although democratic institutions may exist, they are not enough. It is also important that the agents (individuals or parties) have a democratic political behavior. The consolidation of democracy requires establishment of democratic institutions as well as the development of democratic political culture.

3. Reforming the electoral system in Albania and its expected effects on democracy

It is especially in new democracies where the study of electoral systems becomes worth studying. Election system becomes "the mechanism of determining victors and losers, which clicks into action once the campaign has ended."⁷ They are of major political importance as they prescribe what type of representative democracy to adopt. Electoral systems do not refer

⁵ R. Dalton, "Political cleavages, issues, and electoral change", op. cit., p.319.

⁶ R. Taagepera, "How electoral systems matter for democratization", *Democratization*, 1998 5(3), p.7.

⁷ D. Farrell, *Electoral Systems: A Comparative Introduction* (Hampshire and New York: Palgrave, 2001), p.3.

to the entire legal body governing the process of elections,⁸ they only refer to the set of rules that govern seat allocation. An *electoral system* is the set of rules that structure how votes are cast at elections for a representative assembly and how these votes are then converted into seats in that assembly.⁹ "Electoral systems determine the means by which votes are translated into seats in the process of electing politicians into office."¹⁰ It is the function of the electoral system to work this transformation of votes into seats. Electoral systems are important for democracy as it deals with "forms and effects of representation". As Farrell puts it, "electoral systems are the cogs that keep the wheels of democracy properly functioning."¹¹ Other scholars have also argued on the importance the electoral system can have in shaping the character of a democracy. It has been argued that the electoral system is "an essential democratic institution that can have a major impact on the functioning and consolidation of democracy."¹² Furthermore, "healthy polity can compensate for a poor electoral system in many ways. However, a poor electoral system can contribute to crisis in the case of shaky

polities – and most polities have their fragile aspects and periods."¹³

Reforming the electoral system in Albania...

After the fall of Communism, Albania adopted a mixed electoral system.¹⁴ In April 2008 the new law was passed in parliament with a rare consensus of the two biggest parties (Democratic Party and Socialist Party) with 115 votes pro (at least 94 votes required in the 140-seat parliament). The new voting rules made possible with the amendments to the constitutions. Under such changes the majority to elect the president was notably reduced. Now, Albania's president instead of its previous minimum of 3/5 (83) of the deputies can be elected by a simple majority (only 50%+1, 71 votes) in the fourth round of voting.¹⁵

While regarding the electoral system, the law gives the voting system greater proportional representation. Albania passed from the mixed (a partial majority) system in favor of proportional representation within each of Albania's 12 administrative regions. All 140 members of parliament will in future be elected by regional proportional representation from party lists. Most European countries have their

⁸ As Farrell warns us, electoral systems must be distinguished from electoral laws which refer more broadly to the entire set of rules which deal with the process of election itself: how citizens vote, the style of the ballot paper, the method of counting, the final determination of who is elected. D. Farrell, *Electoral Systems: A Comparative Introduction*, op. cit., p.3.

⁹ M. Gallagher and P. Mitchell, "Introduction to electoral systems" in *The Politics of Electoral Systems* eds. Michael Gallagher and Paul Mitchell. Oxford: Oxford University Press, 2005.

¹⁰ D. Farrell *Electoral Systems: A Comparative Introduction*, op. cit., p.4.

¹¹ D. Farrell *Electoral Systems: A Comparative Introduction*, op. cit., p.2.

¹² L. J. Diamond and M. F. Plattner, *Electoral Systems and Democracy*, (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2006), p.vii.

¹³ R. Taagepera, "How electoral systems matter for democratization", op. cit., p.70.

¹⁴ For a review of previous electoral system changes in post-communist Albania see: A. Elbasani, "Mixed member electoral systems in transition contexts: How has the system worked in Albania?" in *CEU Political Science Journal*, 01, 2008, pp.79-82.

¹⁵ Other changes included limiting the prosecutor general's term to five years, forcing an early election in case of a no-confidence vote and reducing the majority required to elect the president from three-fifths to half the MPs. Also, Albania's prosecutor general will have a fixed five-year term instead of an unlimited one and parliament will automatically be dissolved and early elections declared if the government loses a confidence vote.

electoral systems based on proportional representation. The principle of proportional representation means that the seats in a constituency are divided according to the number of votes cast for party lists. Party lists may be open, where voters can express preferences for particular candidates within the list, closed (as now in Albania) where voters can only select the party, and the political party determines the ranking of candidates.

...and its expected impacts

The main principle of the proportional representation system is to ensure that all voters receive some representation and that all groups are represented fairly. The proportional representation system may evolve to a multi-party system as it is thought to offer better access to minor political parties. This may bring to coalition governments and, as a result, to unstable governments. The debate concerns this central normative choice of whether we prefer an electoral system that produces an accountable government or a more inclusive one. Moreover, studies have shown that no firm conclusions can be drawn as to which electoral system is best. To put it into Katz's words, "there is no universally correct, most democratic electoral system, notwithstanding a variety of 'one size fits all' prescriptions offered by committed advocates of particular systems".¹⁶ The case of the Eastern Europe is a good example for the observation of the varieties of degrees of democratic success although they started out with the same type of electoral system. But

even proportional representation systems work differently in practice. For example, Birch tries to put forward the argument (although with much caution) that "there is in any case a clear association between more democratic political arrangements and electoral systems" where "the states with open list proportional representation electoral systems are most democratic, followed by those with closed list proportional representation systems and then mixed systems."¹⁷ Such open conclusions allow us to search for other factors more related to political culture.

4. The counter argument: Additional factors needed for democratization

In Albania, the democratic system and the desirability of democracy is not disputed. The problem does not rest much on the electoral system *per se* but rather on the ways electoral politics is conducted. In Albania, limited rather than fully pluralist competition can be noticed where elections are often marred by intimidation and corruption. If we refer to Freedom House surveys, Albania can be classified as having, at best, partially free and democratic elections.¹⁸

Although almost two decades after the collapse of Communism have passed, there are still authoritarian tendencies in terms of political behav-

¹⁶ R. Katz, *Democracy and Elections* (Oxford: Oxford University Press, 1997), p. 308.

¹⁷ S. Birch, "Electoral system change in new democracies", paper at Ontario Citizens Assembly, 11 November 2006, p.5.

¹⁸ Albania's Electoral Process rating remains 3.75 with the worst score 4.50 in 1998. Nations in Transit ratings are based on a scale of 1 to 7, with 1 representing the highest level and 7 representing the lowest level of democratic development. For more see: Freedom House "Freedom in the World: Aggregate Scores" access at <http://www.freedomhouse.org>.

our. The party in power (or often more than the party, it is the individual politicians) takes over the political process and ignores the legislative. The country used to go into institutional or political crisis not much because of the lack of institution (or improper electoral system) but mostly as a result of non-democratic behaviour of the party (or individuals) in power. The highly confrontational political climate among the two main political parties as well as their incapability to resolve their problems through negotiations and consensus has shifted the role of the international community from that of a mediator to that of an arbitrator party. All political parties in the country seem to have recognized and embraced these international involvements creating a certain dependency, both economic and political. All these disturbances limit the ability of the democratic system to function properly.

The parties' political culture is still archaic, with less respect or no respect at all for the rule of law. The manipulation of the election has become the norm and the unwritten law of the Albanian electoral system. With the exception of the 1992 parliamentary elections, all the other elections have been strongly contested by the losing party and the international community as well. In their reports we usually read that the elections in Albania "complied only *partially* with ... international standards for democratic elections."¹⁹ Such evaluations leave Albania far from having a consolidated democracy based on fair competition and free elections. An alternation in power is hardly

accepted by the in-power party - in the latest 2005 elections, the rotation of power took almost three months, creating an institutional vacuum for Albania.

5. An argument for a consolidation of democracy

As Robert Dahl notes, "the consolidation of democracy thus implies, and indeed requires, the emergence of a democratic political culture." Unless democratic institutions are braced by democratic political cultures (shared norms such as political trust, tolerance, willingness to compromise, and, most of all, belief in democratic legitimacy) democracy will suffer from lack of legitimacy and, hence, be vulnerable to crises, and pitfalls. Democratic consolidation can thus only be fully understood not only as reforming the institutions, but mostly as encompassing a shift toward democratic political culture.

If the core process of consolidation is legitimation, then new democracies must not only be institutionalized, they should also become legitimate by proper political cultures. Building a political culture of democracy, besides political institutionalization, is fundamental for enhancing the legitimacy of the democratic system and thus consolidating democracy. Not only institutions can frame political behaviour, but also political attitudes and values can affect the viability of institutions.

Although this discussion of the post-transition period is new, it is not without some scholarly foundation where there have been efforts to go beyond the old dichotomy of democratic and authoritarian classification. This has

¹⁹ On the latest election of 2005 see: OSCE/ODIHR, Press release (2005) "Competitive Albanian elections weakened by insufficient political will and system open to abuse", Tirana, 4 July.

lead scholars to search for a more accurate concept, usually referred to as "democracy with adjectives."²⁰ Different qualifiers/adjectives have been added to the term *democracy*, trying to describe such unconsolidated regimes as 'illiberal', 'near polyarchies', 'semidemocratic' or, more generally, 'hybrid'²¹ regimes. Besides the many labels, their point is that such regimes combine both democratic and authoritarian elements simultaneously. Although democratic institutions (existence of multiparty elections) may be in place, there is a lack of (unfair) democratic behaviour. Those regimes "where the effective power of elected officials is so limited, or political party competition so restricted, or the freedom and fairness of elections so compromised that electoral outcomes, while competitive, still deviate significantly from popular preferences; and/or where civil and political liberties are so limited that some political orientations and interests are unable to organize and express themselves."

6. Concluding remarks

Albania is still beset by a confrontational political culture where tendency of confrontation and crisis have become the norms of Albanian political life. Such a mismatch of authoritarian political culture with democratic institutions has raised doubts and concerns about the quality of democracy in the country. Having the most effective electoral system is not all since

democracy is not simply a machine that once set up, functions by itself. It depends on the elite and their political culture which should conform to the rules of democratic institutions. As it has been discussed so far with reference to the electoral system and its reforms, it can be said that it is not so much the (democratic) institutions which have framed political elites' behaviour, rather the opposite. It has been the authoritarian political cultures of the Albanian political elites that have distorted the democratic institutions. As such Albania cannot be considered a consolidated (liberal) democracy. Rather, it can be argued that it is more of a 'hybrid' type of democracy with democratic institutions but still autocratic political behaviour.

While the institutional architecture of a country can be changed relatively quickly through amending the constitution or adopting a new one, the political behaviour is difficult to be changed and needs time. It may take many years to build a democratic political culture. That institutions matters in a democracy is not to be denied, but the question remains how much they matter and in what context they are set. "There is a consensus in this literature that no 'perfect' bespoke electoral system fits every democracy. Instead, arrangements have to be tailored to each particular context; and choices involve trade-offs."²² The complex picture of the Albanian political reality needs to consider both political institutionalism and political cultures.

For the consolidation of democracy, "institutions should be congruent with

²⁰ D. Collier and S. Levitsky, Research Note, "Democracy with adjectives: Conceptual innovation in comparative research," *World Politics* 49(3), 1997, pp. 430-451.

²¹ On the term hybrid democracy see: L. Diamond, "Thinking about hybrid regimes: Elections without democracy," *Journal of Democracy* 13(2), 2002.

²² P. Norris "Ballots not bullets: testing consociational theories of ethnic conflict, electoral systems, and democratization" in *The Architecture of Democracy*, 2002, p.209

political culture.”²³ Democratisation therefore involves not only reforming the electoral system but also making the electoral process more democratic (competitive and depersonalised). Albania urgently needs to guarantee fully functioning democratic institutions and a more democratic political culture. It is not much the relevance of the electoral system choices that matters; rather, the democratic context elections are to be developed. Speaking about democratization one, has to take considerable account not only of the presence and level of democratic institutions, but also of the way in which politics is conducted there. Consolidated democracies need not only

democratic institutions; above all, they need democratic culture.

Contested or fragile constitutional arrangements have been key features of the Albanian political landscape. The post-communist Albanian state had to reformulate its electoral system and mechanism in April 2008. But, besides re-adopting such democratic institutions, the main challenge is to get rid of the pervasive un-democratic culture of authoritarianism which has underpinned much political activity and of the weakness in applying the rule of law. Albania has experienced difficulty in developing a political culture where competition should govern all aspects of political life. Even where new laws and new mechanisms have been adopted, their implementation remains very weak.

²³ R. Taagepera, “How electoral systems matter for democratization”, op. cit.

Резиме

Во Албанија сè уште е присутна конфронтатиска политичка култура, каде тенденцијата за конфронтирање и криза станале норми во албанскиот политички живот. Таквото несогласување на авторативната политичка култура со демократските институции е причина за појава на сомнежи и грижи за квалитетот на демократијата во земјите. Да се поседува најефективниот избирачки систем не е сè бидејќи демократија не е просто машина која, откако ќе се програмира, функционира самостојно. Таа е зависна од елитите и нивната политичка култура која треба да одговара на правилата на демократските институции. Како што било до сега дискутирано во однос на избирачкиот систем и неговите реформи, може да се каже дека (демократските) институции не се тие кои го обликувале однесувањето на политичките елити, туку токму спротивното, авторативната политичка култура на албанската политичка елита која ги злоупотребува демократските институции. Како таква, Албанија не може да се смета за консолидирана (либерална) демократија, туку може да се дискутира за „хибриден“ тип на демократија со демократски институции, но со сè уште автократско политичко однесување

Предизвици за претседателот Барак Обама Тензија меѓу континуитетот и промената

Кристијан Хаке

Сегашниот претседател на САД наследува изобилство проблеми, кои се значително потешки и по-комплексни од задачите на неговите претходници во дваесеттиот век: борбата против меѓународниот тероризам сè уште трае и од него се очекува да ги добие и војната во Ирак и таа во Авганистан. Исто така, тој се конфронтира со проблематичната нестабилност на државата со атомско оружје Авганистан и со амбициите за нуклеарно оружје на Иран. Во односите со Русија се заканува нова студена војна, односите со европските сојузници се под голем притисок на очекување, а стабилноста на Блискиот Исток страда повеќе од кога и да е под долгогодишната палестинско-израелска конфронтација. Но, и тоа не е доволно. Покрај војните оптоварувања и предизвици, тешката криза на банкарскиот и финансискиот систем бара дополнителен внатре- и надворешнополитички менаџмент. Улогата на САД како сила на светскиот поредок е крајно загрозувана од економски-финансиски аспект. Веродостојноста, просторот за дејствување, влијанието и угледот на САД стигнаа до најкритичната точка како никогаш досега во дваесеттиот век. Како може и како ќе реагира претседателот Обама на оваа криза? Тој секако ќе се обиде повторно да воспостави национално единство и

сила. Иронично е што тој немаше да стане претседател доколку Џорџ Буш не водеше толку катастрофална политика. Доколку не постоеше толку силна одбивност кон Буш немаше да се развие таков ентузијазам за Обама. Двете нешта меѓусебно се условуваат, но немоќта на Буш не значи предност за претседателот Обама. Сега Обама ќе мора да биде уверлив со активно совладување на кризата. Што тоа точно значи?

Американска историја на успех

Прво е неопходна nation building во сопствената земја. Обама веднаш ќе се посвети на големите внатреполитички проблеми: мора да воведо реформи во економијата, политички да обединува, на воен план да убедува, а општествено да биде успешен во повторното оживување на американските идеали. Мнозинството од американското население верува со Обама непрекинато во американската историја на успех и на повторното воспоставување на идолот за Америка во светот. Од друга страна, пак, светот ја доживува приказната на Обама за успех како доказ за постојаната фасцинација од американскиот сон.

Притоа му излегува во пресрет тоа што неговата претстава за светот

ги отсликува најсоодветните аспекти на американскиот сон и тој како никој друг се колне и му служи на овој американски мит, тој тоа го прави поинтелигентно од својот претходник. Наместо симплифицираните категории пријател-непријател Обама се залага за заедништво, национално и меѓународно, се откажува значи од една манихејска слика за светот и се залага за креативен соживот, навраќајќи се на неговиот голем идол претседателот Абрахам Линколн. И за Обама улогата на САД во светот е единствена успешна приказна, на која тој сака да се надоврзе.

Дали е тоа можно? Дали ерата на Буш беше само пад во успешната приказна на САД или Буш до тој степен негативно ја промени структурата што поразот е неизбежен? Дали претседателот Буш остави само некои празнини во американската крстосница на патеките на светската политика или го острани лакот? Дали Буш предизвика трајна штета или уште е можна репаратура?

„Тоа што е добро за Генерал моторс, добро е и за Америка“, објасни еднаш гордо претседателот на Претседателството од Детроит. Денес ова историско поврзување на американското општо добро со американската автоиндустрија е во многу поинакво светло. Дали Обама ќе може да ги коригира катастрофалната ситуација на американската автоиндустрија и другите штети и грешки?

Одговорност кон светот

Ако САД на почетокот на претседателството на Џорџ Буш беа главни во решавањето на проблемите на меѓународната политика, најдоцна

од 2003 година мутираа до проблем број 1. Претседателот Обама ќе стори сè за повторно да ги врати угледот и силата на САД. Се чини дека како личност ги има сите предуслови за да воспостави веродостојно поврзување на моќта и одговорноста, бидејќи Американците токму нему му ја доверија способноста за лидерство во ова време на криза. Никој друг не ги олицетворува толку впечатливо мудроста, знаењето, инстинктот и одлучноста да ја извлече земјата од оваа тешка ситуација.

Што значи тоа за идната надворешна политика на Америка? Претседателот Обама е цврсто уверен дека Америка и понатаму мора да се грижи за промена и напредок. Тој САД воопшто не ги гледа како се движат во незапирлив пораз, туку е длабоко убеден дека најголемиот дел од светот копнее по уверливото американско лидерство. Тој сето свое внимание ќе го насочи на повторното воспоставување моќ на Америка, за да не се создаде вакуум на моќ, кој со задоволство би го пополниле другите големи сили.

Затоа САД, како и нивните пријатели партнери мора да имаат голем интерес старите и нови ривали да не се стекнат со влијание ниту на глобално ниту на регионално ниво. Обама нема да се ориентира само на националните интреси, туку и на интересите на сојузниците и ќе сака да ја обнови моралната основа на вредности на американската надворешна политика.

Според Обама, САД треба да бидат уверливи преку цивилизаторски активности. За таа цел економијата и технологијата треба да се модернизираат, додека истовремено мора да

се задржи воената сила. Обама не е за soft power, тоа би било наивно. Тој е за комбинација на soft и hard power, двете одат заедно според него.

Дипломатска умешност

Политичкото внимание на Обама е насочено кон успонот на авторитетните сили Русија и Кина, кој предизвикува грижа и е предизвик не само за САД, туку и за слободните демократии. Затоа што и Русија и Кина напредуваат, и се закануваат, пред сè, на американското лидерство, САД мора да ги удвостручат своите напори и да ги спречат коалициите против САД. Според тоа, Обама ќе ги прошири американските способности за коалиција, значи, дипломатските способности.

Односите со Русија се влошија особено со војната во Грузија. Бидејќи владата на Буш не го спречи грузискиот претседател да започне неодговорен воен напад, Русија не доброволно отвори нови можности на Кавказ на кои Кремљ веќе долго време чекаше, но му требаше повод. САД во конфликтот беа вовлечени поради лесноумност и погрешна калкулација на сојузник, геополитички ослабени, па дури и понижени. Не е чудо што поригорозните во Вашингтон размислуваат за повторно помирување, дури и за одмазда. Но, не би имало ништо поглупаво од конфронтација со Русија. Напротив, владата на Обама треба да биде свесна дека Русија со многуте одлуки, со туркањето на независност на Косово, поддршката на украинската револуција, одлука-та за ракетен одбранбен систем во Полска и во Чешка и со рундите на проширување на НАТО се чувствува

потисната, под опасност и понижена. Избегнување на секако чувство на триумф над Кремљ, тоа беше мудрата девиза на Џорџ Буш сениор, која често пати беше омаловажена по 1990 во Вашингтон. Потребно е повеќе сензибилитет за руските фобии и интереси. Во основа, авторитативната Русија останува да биде закана за слободниот Запад кој не е за потценување, не само поради новата енергетско-политичка моќ. Обама ќе мора јасно да му даде до знаење на Кремљ дека Западот во никој случај нема да дозволи враќање на империјалната атитуда. Притоа, Обама ќе мора да дејствува поупорно и попретпазливо од своите претходници, затоа што во Кремљ не седат геронтолозите од минатите години, туку, откако Путин е на власт, има автократска елита свесна за власта, која се стреми со нови средства на моќ и изненадувачки рафинеси да се стекне со национална предност и повторно воспоставување статус на светска моќ.

Тактика кон Кина

И порастот на Кина Обама го гледа со измешани чувства. Тој е советуван да не ја оцрнува Кина, тука да се поврзе со неа и тоа не само економски. Тесното економско испреплетување и новата финансиско-политичка зависност на САД од Кина бараат многу претпазливост. Идната светска сила денес е најголем верник на САД. Бидејќи во Кина и Азија доминира економската динамика, светскополитичкиот поглед на претседателот Обама ќе се насочи повеќе кон Азија отколку кон Европа. Дека Кина треба да преземе поголема одговорност

во рамки на светската економија на Г20, му стана јасно на Вашингтон. „Политиката за една Кина“ останува важечка, но не смее да се повреди самоопределбата на Тајван. Но, Обама нема уште долго време да ја прифаќа агресивната геополитика на Кина за обезбедување ресурси на енергија, особено во Африка. Тука може да настанат нови конфликти, сè додека Пекинг продолжи да ги поддржува репресивните режими во Судан и Зимбабве. Можно е претседателот Обама да биде поактивен во Дарфурт и притоа да се зголеми значењето на ОН. Планираното именување на Сузан Рајс за амбасадорка на ОН сигнализира дека Обама на политиката на ОН на САД ќе ѝ даде нови импулси, можеби и во борбата против теророт, на која ѝ треба поголем ангажман од страна на меѓународниот свет на држави, не само за да се намалат трошоците и жртвите на Америка. Борбата против тероризмот останува и понатаму одредувачки момент на американската надворешна политика и Обама се чини дека е решен да ја добие оваа војна.

Затоа кај него ќе има повеќе континуитет во надворешната политика отколку што денес се претпоставува. Тој не може ништо ново да создаде, мора да смета на радикалност на теророт, да ги вклучи фактите што другите ги собраа и да не се игнорираат истите. Затоа и ветената промена во надворешната политика останува најверојатно во помали граници отколку што можеше да се претпостави. Војната против теророт не може толку брзо да се постави на нови основи и поефективни можности за сузбивање. Проблемите во

Авганистан, во Ирак и во Пакистан остануваат долгорочно да бидат тешко решливи. Премногу долго се влечеа погрешни потези. Бидејќи смислата, целта и стратегијата остануваат небулозни и не се во никаков сооднос со постоечките трошоци, сојузниците остануваат тврдоглави, а противниците опасни. Осама Бин Ладен е на слобода по осум години војна. Тероризмот е проблем со кој останатиот свет мора уште долго да живее. И другите проблеми нема толку брзо да исчезнат. Проблематиката на Блискиот Исток по осум години американска пасивност останува погрешно водена. Палестинците остануваат разединети, додека Израел останува заробен во својот менталитет. Дури и да сака Обама нема да може да направи чуда. На тој начин Блискиот Исток и во иднина останува буре барут.

Иран порано или подоцна ќе стане атомска сила, затоа што не постои никакво меѓународно право ниту, пак, воени средства да се спречи земјата во намерата. Затоа ќе биде тешко да се оствари дипломатија на отворање. Обама најверојатно ќе бара поширок начин на преговори со Иран, кој ќе ги вклучи не само иранската програма за нуклеарно оружје, туку и можностите за заеднички интереси.

Трансатлантски акценти

Обама ќе постави и нови акценти во однос на трансатлантските односи за да се отстранат несогласувањата, да се откријат одново заедничките карактеристики и повторно да се воспостави угледот на Америка. И

обратно, многу Европејци со напнатост го гледаат Вашингтон, многу се надеваат на ново лидерство, за целиот Запад повторно да стекне влијание во светската политика. Обама е под голем притисок на очекување. Се чини дека ќе дојде до нова поделба на товарот: во случајот на Авганистан и Ирак, како и во поглед на предизвиците во Пакистан и во Иран, претседателот Обама ќе побара нови акции на сојузниците, а особено воен ангажман. И идниот државен секретар за надворешни работи Хилари Клинтон како и стариот и нов министер за одбрана Гејт нема да бидат едноставни партнери за разговор. А Европејците очекуваат поголем ангажман на САД во областа на заштита на климата и животната средина. Притисокот на очекување, значи, во атлантските односи е взаемен.

Изјавите на Обама за борбата против тероризмот, особено во Авганистан, Пакистан и Иран, даваат повод да се заклучи дека тој ќе биде поеластичен и покооперативен од својот претходник. Тој сака да ја добие војната против теророт, пред сè во Авганистан и силно вклучување во сузбивањето на теророт на тлото на крајно нестабилната атомска сила Пакистан. Се претпоставува дека ќе се постават повеќе барања на Европејците, а за нив пак ќе биде потешко да ги одбијат барањата на Обама отколку во времето на недипломатската рустикалност на претседателот Буш. Тој заедно со Клинтон и Гејт поенергично и поуверливо ќе даде до знаење дека во борбата против теророт целиот слободен свет мора да покаже поголем ангажман.

Трансатлантските односи би можеле делумно да се подобрат, бидејќи Обама во однос на новите глобални прашања за Европа, Германија ја зема за пример. Во борбата против теророт ќе дојде до масивни конфликти и малку е веројатно дека постои пат назад кон старата доверба. Не се бара реставрација, туку од двете страни конструктивно ново формирање со повеќе разбирање на интересите за другата страна на Атлантикот, при што старите Европејци со своето одбивање на војната во Ирак се согласуваат со Обама. Тој тоа сигурно ќе го цени, но исто така свесно ќе притиска за зголемување на сопствените придонеси за спас на Ирак како и во поглед на Авганистан. Со тоа Германија на пократок или подолг рок ќе ги зголеми своите воени активности во Авганистан, ќе ја прошири својата воена соработка на југот и ќе мора да се откаже од понатамошните условувања. Со невоените предизвици Европа предизвика тежина и углед во САД, не само кај Обама. Европејците може да застанат на исто ниво со новата администрација. Можеби ќе се создаде нова мешавина на трансатлантски интереси. Од Европа мора да дојде повеќе *hard power*, а од Вашингтон повеќе *soft power*. Ако Германија соодветно го зголеми својот ангажман во борбата против тероризмот, тогаш влијанието на Германија во Вашингтон и понатаму би растело: дипломатијата на Ангела Меркел, нејзината претпазливост во рамки на Г8 и во Европскиот совет, а пред сè нејзината улога на преземање моќ за новите глобални прашања оставија впечаток кај Обама.

Конструктивен интернационализам

Тој сè ќе направи за да избегне за време на неговото претседателство американското лидерство да се помеша со унилатеризам. Неговиот стил на лидерство уште сега сигнализира: САД во иднина ќе се обидат по можност заеднички да ги решаваат проблемите, но не и унилатерално да ги предизвикаат. Претседателот Обама ќе биде побрз, поофанзивен и поеластичен од својот претходник во однос на пријателите и партнерите. За промената на климата, за борбата против теророт, но пред сè во Авганистан, во Ирак и за прашањето за Иран, САД се упатени на партнерите. Според тоа, Обама нема да бара само регионална соодговорност на пријателите и партнерите, туку и глобална. Претседателот Обама за таа цел ќе ги развие сите варијанти на дипломатија: ќе стави повеќе средства на располагање, ќе ја подобри странската помош и ќе развие заедничка политика. Поефикасно ќе ги вметне американските интереси, но притоа ќе покаже чувство и за националните интереси и сензибилитети на другите народи. Додека за неговиот претходник подготвеноста за дијалог значеше само барања, Обама ќе дејствува покооперативно и подготвено за консензус.

Конструктивниот интернационализам би можел да биде синоним за новата надворешна политика на идната доктрина на Обама, бидејќи како и неговите претходници Труман, Ајзенхауер, Никсон, Картер и Буш, така и претседателот Обама би можел да има склоност своите надворешнополитички идеи и амбиции да ги

претстави во рамките на една grand design на една доктрина.

Доминантност и баланс

Пред сличен предизвик беа САД на почетокот на седумдесеттите години од изминатиот век, кога претседателот Никсон, не поради растежување на силите во војната во Виетнам, побара повеќе регионална самоодговорност на партнерите, за да ги намали трошоците и обврските на САД. Дали претседателот Обама ќе развие слична доктрина? Не треба да се исклучи, таа веќе се насетува кога побара поголем ангажман од сојузниците.

Во оваа смисла Барак Обама, аналогно на доктрината на Никсон, фаворизира мултиполарен систем на рамнотежа, кој централно ќе биде раководен од САД. САД како доминантен баланс, како пајак во мрежа, треба и понатаму да ги влече конците на светската политика, да прави коалиции и да се брани од непријателски коалиции, за светот да го држи во американски пријателски баланс: и Обама се стреми за пентагонален свет, кој потсетува на системот на рамнотежа на деветнаесеттиот век, во кој авторитарните режими со демократско-империјални сили се бореа за предност и баланс. Во дваесет и првиот век САД ќе се обидат под водство на претседателот Обама да го избалансираат триаголникот на соработка меѓу САД, Европската Унија и Јапонија, плус пријателските азиски сили, додека во триаголникот САД-Русија-Народна Република Кина се стремат за превласт.

Притоа светогледот на Обама останува противречен: од една стра-

на, ги препознава новите глобални предизвици и трендот за мултиполаритет кој преовладува, забрзан од американските грешки и слабости, а, од друга страна, се чини дека е решен со поддршка од партнерите повторно да ја воспостави водечката улога на Америка како светска сила. Дали униполарноста и империјалната доминантност или, пак, улогата на мек хегемонизам ќе му служат за пример на претседателот Обама за улогата на САД? Дали може и дали треба претседателот Обама повторно да зборува и дејствува во име на Западот? Ова прашање пак станува актуелно во политиката за енергијата. Може ли поради недостигот на енергија да дојде пак до таканаречените *great gaps* на деветнаесеттиот век? Новата енергетско-политичка свест на Русија и зависноста на западните индустриски нации од руските извори на енергија не предизвикуваат мир, туку делуваат многу вознемирувачки. Западот се чини на многу начини ослабен, поделен, на одреден начин без идеја во поглед на брзиот економски пораз и енергетско-политичката зависност. Уште поголема е надежта дека новото американско лидерство политичкиот баланс во корист на авторитетните сили на моќ ќе го промени во корист на Западот.

Тука се гледа заедничкиот интерес на слободните демократии. Има очекувања не само САД, туку и од сојузниците. Кризата на форсирање, предизвикана од претседателот Буш, веќе долго време не е само американска криза. Таа е западна криза и затоа не може да биде носена само од претседателот Обама, туку мора заеднички да се стори тоа. Не треба да се променат само САД, ако сака-

ат да ги придвижат другите, туку и сојузниците, особено Европејците, и Германците мора да се променат, мора да понесат повеќе меѓународна одговорност и во многуризичните региони, ако сакаат да го носат и споделат оправданото барање на Обама за промена. Токму Европејците мора конечно да се разбудат и да сфатат дека светот и трансатлантските односи драматично се менуваат и тоа не само во полза на Западот. Ако не го направат тоа Обама ќе се откаже од девизата: заедно доколку тоа е можно, сами доколку е неопходно. Пред сè во поглед на светската економска криза која се продлабочува и драматичните економски слабости на САД нема алтернативи за соработка, инаку на сите им се заканува ера на протекционизам со драматични последици. Затоа Обама со своите надворешнополитички амбиции не смее да биде оставен сам од партнерите и пријателите.

Европејците мора повторно посилно да се насочат атлантски, не само да ги следат кризите и да се на дистанца кон САД, туку да бараат шанса и да се однесуваат пријателски. Европејците мора одново да препознаат дека во светско-политичката борба на почетокот на дваесет и првиот век нема алтернативи за меѓународен модел за поредок, во кој САД нема да имаат само засилена улога, туку водечка улога во светот и поддржана од партнерите. Овој поглед можеби е преоптимистички, бидејќи во ентузијазмот на Обама за промена веќе лежи основата за идното, речиси програмирано разочарување, во најмала рака отрезнување.

Буш направи тешки грешки, но тоа не треба да нè заведе дека сè што направил е погрешно. Тој создаде надворешнополитички факти кои Обама не може да ги негира. Основите за борбата против тероризмот остануваат во голема мера неприкосновени. Војната против Талибан и Ел Каеда во Авганистан беше на вистински начин започната. Од друга страна, грешките и пропустите на Европејците од минатите години не треба да се стават под маса. Тоа што на почетокот во овие недели се нагласуваше, се старите проблеми и новите, неочекувани настани и кризи, кои ќе ја одредат агендата.

Борбата против теророт ја опфаќа светската политика на неодредено време, но една несреќа ретко доаѓа сама: зголемената потрошувачка на енергија и зголемената зависност на индустриските земји од гас и нафта ја засилија веќе постоечката несигурност. На почеток силниот и единствен Запад се чини дека денес е во лоша

состојба, додека многу авторитетни држави поради своите постојани приходи на гас и нафта и нивната нова економска сила и можности за влијание се стекнаа со моќ.

И целите и проблемите на американската надворешна политика остануваат, но средствата ќе бидат помудро избрани од владата на Обама, а дипломатијата ќе биде поеластична. По решавањето на постојаните проблеми претседателот Обама би можел да има повеќе континуитет, но и поголема стилска промена. Неговите лидерски квалитети би можеле да доведат до ренесанса на американската сила и вредности во светот. Тоа би било во интерес на слободниот свет, би ги принудило авторитетните режими да бидат повнимателни и да имаат повеќе обсир и да им дадат повеќе надеж на сиромашните и потиснати народи. До таму има уште многу пат со многу непознати. Тоа никој не го знае подобро од самиот претседател.

Abstract

During the presidency of George W. Bush, the reputation of the USA in the world has significantly decreased. Therefore, the expectations from the newly elected president Obama to resolve all the problems will be much higher. With the ongoing fight against international terrorism, he is expected to win the wars in Iraq and Afghanistan. He is also facing the nuclear ambitions of Iran and the relations with Russia pose a potential threat of a new cold war; there is also the issue of the stability in the Middle East because of the Israeli-Palestinian conflict. In addition to the challenges he faces in the domain of military issues, Obama has to challenge the upcoming problems concerning the economic crisis and restore the role of his country as one of the world leaders.

Шефот на државата во правните системи на демократските држави

Александар Спасеновски

Вовед

При определувањето на суштината на терминот шеф на држава, односно претседател, како што тоа е случај и со други термини во општествените науки, наидуваме на море од дефиниции. Секоја од нив, тргнувајќи од различни премиси се обидува да ја одгатне неговата изворна смисла. Така, одредени автори сметаат дека терминот шеф на држава е генерички термин за индивидуален или колективен орган, кој претставува главно олицетворение на една држава, независно дали е таа монархија, република или федерација или кој и да е друг облик на политичко уредување. Друга група теоретичари го дефинираат шефот на државата како индивидуален или колективен орган, кој ја отелотворува политичката заедница и долготрајноста на државата и извршува церемонијални функции поврзани со претставувањето на државата на домашен план и во странство.¹ Трета група теоретичари, под поимот шеф на држава подразбираат орган кој има значајни овластувања, но не е и носител на врховната, правно неограничена власт, која му припаѓа

во начело на уставотворното и/или на законодавно тело.²

Како синтеза од изложените дефиниции, можеме да констатираме дека под терминот шеф на држава подразбираме еден од органите на власта (независно дали е индивидуален или колективен орган), кој има одредени извршни овластувања, чија големина зависи од организацијата на државната власт и кој како симбол на државното единство ја претставува државата во нејзините рамки и во странство.

Историски анализирано, терминот шеф на држава, односно претседател потекнува од латинскиот збор „*prae*“, со значење „пред“ и „*sedere*“ со значење „да седи“ или, во буквална смисла преведено, „пред да седне“. Оваа зборовна кованица во минатото се однесувала на поединци кои, „седејќи пред учесниците“ на некој собир, имале задача да го осигураат нормалниот тек на настанот во согласност со определени, претходно утврдени правила. Вака толкуваниот термин упатува на заклучокот дека истиот се употребувал за лица чија дејност, односно задача, денес ја поистоветуваме со терминот претседавач (а не претседател).

¹ Иан Маклин, *Концизен оксфордски речник за политиката*, Книгоиздавателство МИ-АН, Скопје, 2002, стр. 385.

² Димитар Бајалчиев, *Вовед во правото – книга прва*, Европа 92, 1999, стр. 255.

Имено, поединци кои водејќи одредени институции или тела, освен административно-организациски надлежности немаат позначајни извршни овластувања, во смисла на водење и на креирање политика, што, пак, е суштински белег на функцијата шеф на државата, како дел од системот на организацијата на власта во државите денес.

Модерната употреба на терминот претседател, во смисла на шеф на државата, како што го дефинираме на почетокот, за прв пат се сретнува во Уставот на Соединетите Американски Држави од 1787 година, со кој беше создадена Канцеларијата на претседателот на Соединетите Американски Држави. Заради историска доследност, треба да се напомене дека во минатото одделни африкански држави во своите поредоци ја имале утврдено функцијата претседател, меѓутоа со поранешното значење, во смисла на претседавач, а не како орган кој има извршни овластувања, односно води и креира политика.³

Откако Соединетите Американски Држави ја воведоа функцијата претседател на државата во својот уставно-правен поредок, повеќе држави го следеа овој пример. Хати беше првата претседателска република во Латинска Америка, која, по ослободувањето од Франција, во 1806 година ја воведоа титулата претседател на државата. Исто така, скоро сите американски нации, кои ја стекнаа независноста во борбата против шпанските колонизатори во првата и втората декада на 19 век, го пресликаа претходно востановениот

систем од Соединетите Држави. Прв шеф на држава на европскиот континент е претседателот на Втората Француска Република од 1848 година. Прв африкански претседател, пак, е претседателот на Либериа (1848 година), додека прв шеф на држава на Азискиот Континент е претседателот на Република Кина (1912 година).

Денес, функцијата шеф на држава е присутна во правните поредоци на скоро сите држави. Меѓутоа, постојат разлики во однос на карактерот на самата функција. Тие разлики се детерминирани генерално од две компоненти:

- во зависност од начинот на доаѓањето на власт на шефот на државата и
- во зависност од типот на државното уредување, односно од организацијата на државната власт.

Во однос на првата компонента, разликуваме држави во кои шефот на државата доаѓа по наследен пат и држави во кои шефот на државата не доаѓа по наследен пат. Врз основа на овој критериум државите ги делиме на монархии и на републики. Денес во светот постојат околу 30 монархии, додека остатокот од државите се републики, независно дали се од унитарен или од федеративен тип. Во републиките, пак, шефот на државата се избира или непосредно од страна на граѓаните или посредно од нивна страна, најчесто од членовите на претставничкото, односно законодавното тело.

Во однос на државното уредување, пак, независно од фактот што се смета дека постојат онолку уредувања колку што постојат и држа-

³ *Encyclopedia „Britannica“*, 2005, Deluxe edition CD-ROM.

ви, сепак теоријата ги сублимирала различните уставно-политички системи во четири основни типа:

- Претседателски систем;
- Мешан систем;
- Парламентарен систем и
- Собраниски систем.

Во претседателскиот систем, шефот на државата е истовремено и шеф на извршната власт, односно тој активно користи најголем дел од извршните овластувања. Во мешаните системи, извршната власт е поделена помеѓу шефот на државата и претседателот на владата. Во парламентарниот систем, шефот на државата во теоретска смисла на зборот поседува извршни овластувања, но фактичката власт е во рацете на владата, односно на премиерот. Конечно, во собраниските системи на владеење, шефот на државата практично нема никакви извршни овластувања, односно тој има симболична улога, во смисла на претставување на државата на домашен и на меѓународен план.

1. Овластувањата на шефот на државата

Иако статусот, положбата и овластувањата на шефот на државата во најголема мера се детерминирани од начинот на доаѓањето на власт и од карактерот на политичкиот систем на државата, сепак, постојат определени заеднички карактеристики кои се олицетворение на оваа функција, независно од споменатите премиси.

Во продолжение следува осврт на различните функции на шефот на државата во генерална смисла, независно од типот на организацијата на државната власт.

1.1. Шефот на државата како симбол на единството на државата

Наспроти останатите овластувања на шефот на државата, се чини дека неговата персонификација како симбол на националното, односно државното единство е темелна карактеристика на оваа институција во уставно-правните поредоци на сите држави. Ваквата улога на шефот на државата претставува основа на која се надоградуваат остатокот од неговите овластувања. Поранешниот претседател на Француската Република, Шарл де Гол се чини дека на најдобар начин ја претставил улогата на шефот на државата. Тој, по повод донесувањето на Уставот на Франција од 1958 година, истакнува дека шефот на државата треба да го отелотвори духот на нацијата во рамките на државата и во светот. Овој став на Де Гол претставува токму симболична експликација на улогата на овој орган, како симбол на националното единство на една држава.

Остварувањето на функцијата на претседателот на државата, како симбол на националното единство се остварува на повеќе начини. Имено, во многу држави во светот портрети на постојниот или на поранешните шефови на државата можат да се најдат во владините институции или во судовите. Често пати, особено во државите со монархистичко уредување, ликот на шефот на државата се наоѓа на банкнотите. Исто така, голем број јавни институции, плоштади, училишта или улици го носат неговото име. За време на национални празници, други позначајни дату-

ми или настани, шефот на државата има обраќања до нацијата. За време на поважни прослави, спортски натпревари, приеми или воени паради, шефот на државата се јавува во улога на организатор или на почесен гостин. Во дипломатските односи, шефот на државата е првата личност која го прима и разговара со одреден висок странски гостин итн.

Сите споменати аспекти, всушност, за своја конечна цел имаат да ја воздигнат улогата на шефот на државата како симбол на националното, односно на државното единство.⁴ Ваквата постапка, која во одредени случаи е регулирана со закон, има за цел да ја потенцира симболичката врска на граѓаните со власта во односната држава.

1.2. Овластувања на шефот на државата кон законодавната власт

Во однос на овластувањата на шефот на државата кон законодавната власт, во продолжение ќе биде разгледана неговата улога во делот на свикувањето и на распуштањето на парламентот и во делот на потпишувањето на актите усвоени од негова страна.

1.2.1. Свикување и распуштање на седанијата на законодавната власт

Во најголем дел од државите во светот, шефот на државата има овластување да го свика и да го распушти претставничкиот дом. Во државите со парламентарен систем

на организација на власта, шефот на државата ја остварува оваа функција во координација, односно на препорака на премиерот или на неговиот кабинет. Во некои парламентарни системи и во некои држави со претседателски систем, ова овластување шефот на државата го извршува самостојно, односно без ничија консултација. Како и да е, во некои држави, законодавната власт има утврден мандат и таа не може да се разреши пред истекот на истиот. Конечно, постојат држави во кои претставничкиот дом има утврден мандат, меѓутоа, шефот на државата има право во одредени услови да го распушти. Најчесто тоа е случај кога ја изгубила владата довербата од страна на парламентот. Во тој случај, шефот на државата има право или да го распушти парламентот или да одбие да го стори тоа, на тој начин приморувајќи го премиерот да поднесе оставка. Во таа смисла, според членот 13.2.2. од Уставот на Република Ирска, претседателот има апсолутно дискреционо право да одбие да го распушти парламентот на барање на премиерот, кој, пак, (премиерот) со тоа има за цел да ја поврати поддршката од мнозинството во парламентот.

1.2.2. Потпишување на актите донесени од страна на законодавната власт

Во најголем број од државите во светот, актите усвоени од страна на законодавната власт, пред да стапат на сила мора да бидат потпишани од страна на шефот на државата. Ова право на шефот на државата уште се нарекува промулгација или

⁴ Encyclopedia „Britannica“, op. cit.

законодавна санкција. Во Обединетото Кралство, во Белгија и во Република Ирска, вавкото право на шефот на државата има формален карактер, односно тој не може а да не го потпише актот усвоен од страна на парламентот. Во државите со претседателски систем и дел од државите со мешан и со парламентарен систем, вавкото право на шефот на државата нема формален карактер. Имено, тој може да го потпише законот или да одбие да го стори тоа, односно да стави вето. Така, на пример, според членот 1 став 7 од Уставот на Соединетите Американски Држави, секој акт кој е усвоен од страна на Претставничкиот дом и на Сенатот, пред да стане закон треба да му биде презентирани на претседателот на Соединетите Американски Држави.

Во генерална смисла, како заклучок од изнесеното, следува заклучокот дека шефот на државата во политичките системи во однос на правото на вето на актите усвоени од страна на законодавната власт може:

Да стави вето на актот, усвоен од страна на законодавната власт. Меѓутоа, доколку парламентот, при повторното разгледување го усвои актот во иста форма, тој мора да го потпише;

Да одбие да се изјасни во однос на актот, усвоен од страна на законодавната власт, одложувајќи ја неговата примена;

Да побара да се изјасни судската власт во однос на уставноста и законитоста на актот, усвоен од страна на законодавната власт, како и Актот усвоен од страна на законодавната власт да го стави на граѓанско изјаснување, односно на референдум.

1.3. Извршно-политички овластувања на шефот на државата

Шефот на државата по дефиниција е орган со извршни овластувања. Во продолжение, освен освртот на статусот на шефот на државата како носител на извршната власт (независно дали таквиот статус има формален или фактички карактер), поконкретно ќе бидат разработени и овластувањата на овој орган во меѓународните односи, во одбраната и во именувањето на државните функционери.

Во претседателските системи, шефот на државата е *de facto* и *de jure* носител на извршната власт. Така, на пример, со членот 2 став 1 од Уставот на Соединетите Американски Држави, извршната власт му е доделена на претседателот на Соединетите Американски Држави.⁵ Во парламентарните системи, пак, шефот на државата во формална смисла е носител на извршната власт, додека во практиката таа е концентрирана во лицето на премиерот, односно на владата. Така, на пример, според членот 26 од Уставот на Грција, која е парламентарна демократија, извршната власт ќе биде извршувана од претседателот на Републиката и од Владата.

1.3.1. Овластувања на шефот на државата во именувањето и во разрешувањето на државните функционери

Шефот на државата има овластување да ги именува високите др-

⁵ Иан Маклин, *op. cit.*, стр. 286.

жавни функционери, вклучувајќи ги претседателот на владата (доколку постои таква функција), членовите на владата или високите судски лица. Во најголем дел од државите со парламентарен систем на организација на власта, шефот на државата го именува премиерот откако ќе биде избран од страна на законодавната власт, додека останатите функционери, вклучувајќи ги и членовите на владата, шефот на државата ги именува на предлог на премиерот. Врз основа на ова, произлегува заклучокот дека ваквото овластување на шефот на државата во парламентарните системи има строго формален карактер. Така, на пример, според членот 13 од Уставот на Република Ирска, која е парламентарна демократија, се вели дека претседателот по номинацијата од Долниот дом го именува премиерот.⁶ Сепак, во некои држави со парламентарен систем на уредување постојат исклучоци од ова правило. Така, според членот 4 од Инструментот на владеење од Уставот на Шведска, формалното именување на премиерот е овластување кое го име спикерот на претставничкиот дом. Во Обединетото Кралство, пак, последен пат кога монархот (значи, шефот на државата) одлучил кој ќе биде премиер било во 1963 година, кога кралицата Елизабета II го избира сер Алек Даглас, кој го наследува Харолд Макмилан. Наспроти државите со парламентарен систем, во претседателските системи, шефот на државата не само фор-

мално, туку фактички ги врши именувањата на високите државни функционери. Според Уставот на Соединетите Американски Држави, именувањата на претседателот на државата подлежат на одобрување од страна на Сенатот. Оваа одредба е дел од контролните механизми кои им стојат на располагање на властите, олицетворени во синтагмата: кочници и рамнотежа (checks and balances).

Освен именувањето на високите државни функционери, шефот на државата во парламентарните системи има овластување да ги разрешува истите. Така, во парламентарните системи шефот на државата и во овој дел има формална надлежност, а не суштинска. Имено, шефот на државата ги извршува разрешувањата на предлог на друг носител на висока државна функција, доколку не се израз на индивидуална волја на самото лице, коешто е носител на висока државна функција. Во мешаните системи, пак, како што е тоа случајот со Франција, претседателот на државата нема право да побара оставка, на пример, од претседателот на владата, но во практиката тоа често се случува доколку лицето е член на партијата на која ѝ припаѓа претседателот на државата. Во претседателските системи, пак, правото на шефот на државата на разрешување, исто како и именувањето има апсолутен карактер, особено кога се работи за луѓето од неговото најблиско опкружување. Така, во Соединетите Американски Држави, според уставната конвенција, кога шефот на државата ќе ги повика државните секретари да поднесат оставка, тие го прават тоа на сопствена иницијатива.

⁶ Воздигнувањето на улогата на шефот на државата во државите со демократско уредување се однесува на самата функција, а не на личноста што ја извршува истата. Спротивно на нив, во државите со автократско (недемократско) уредување, целта е да се создаде култ кон личноста, која во случајот ја извршува функцијата претседател на државата.

1.3.2. Шефот на државата како врховен командант на вооружените сили

Шефот на државата скоро во сите демократски држави е номинален врховен командант на вооружените сили. Тој ја има највисоката позиција во командниот синџир на армијата на државите. Во оваа насока, можеме да ги земеме Соединетите Американски Држави, кои се пример за држави во кои е имплементиран претседателскиот систем на организација на власта. Имено, во членот 2 од Уставот на оваа држава се вели дека претседателот е врховен командант на армијата и на подморницата на Соединетите Држави.⁷ Ист е случајот и со државите со парламентарен систем на владеење. Имено, во членот 13.4. од Уставот на Ирска е стипулирано дека врховната команда со одбранбените сили му е доделена на претседателот. Конечно, не е поинаку и во државите во кои е имплементиран мешаниот облик на политички систем. Во таа смисла, во членот 15 од Уставот на Франција се вели: „Претседателот на Републиката ќе биде врховен командант на вооружените сили. Тој ќе претседава со високите национални совети и комитети.“⁸

1.3.3. Овластувања на шефот на државата во меѓународните односи

Во меѓународните односи, кога станува збор за овластувањата на

шефот на државата се забележуваат заеднички карактеристики на овој орган во различните типови организација на државната власт. Имено, скоро во сите држави, шефот на државата ги именува дипломатските и конзуларните претставници преку испраќање формални акредитивни писма до односниот шеф на држава. Исто така, тој ги прима акредитивните писма на високите дипломатски и конзуларни претставници на другите држави. Конечно, тој има право да склучува и меѓународни договори во името на државата.⁹ Така, според членот 59 од Уставот на Сојузна Република Германија, претседателот ја претставува државата во меѓународните односи, склучува договори во името на државата и ги акредитира и ги прима дипломатските и конзуларните претставници.¹⁰ Ист е случајот и со шефот на државата во политичкиот систем на Соединетите Американски Држави¹¹ или на Франција,¹² како пример за држави во кои е имплементиран претседателскиот и мешаниот систем на владеење.

Заклучок

Во зависност од споменатите компоненти, односно од начинот на доаѓањето на власт на шефот на државата и од типот на државното уредување, во голема мера може да се детерминира позицијата на овој орган во правните поредоци на државите. Така, во оние држави каде претседа-

⁷ Устав на Република Ирска (<http://www.taoiseach.gov.ie/upload/static/256.pdf>), 5 март 2006 година.

⁸ *About America: The Constitution of the United States of America with Explanatory Notes adapted from the World Book Encyclopedia*, World Book, 2004, стр. 22.

⁹ *About America: The Constitution of the United States of America*, op. cit., стр. 25.

¹⁰ Устав на Република Грција (http://www.oefre.unibe.ch/law/icl/gr00000_.html), 7 март 2006 година.

¹¹ Устав на Република Ирска, op. cit.

¹² Устав на Шведска (http://www.oefre.unibe.ch/law/icl/sw00000_.html), 7 март 2006 година.

телот е избран од страна на претставничкиот дом, неговиот легитимитет се смета дека е помал, за разлика од остатокот каде шефот на државата е избран од страна на граѓаните. Од своја страна, пак, легитимитетот во голема мера влијае и врз карактерот на овластувањата на шефот на државата. Во таа смисла, можеме да заклучиме дека реалната моќ на шефот на државата во одредена мера е пропорционална со начинот на неговиот избор. Во оваа група, треба да се напомене дека не се вбројуваат малкуте преостанати држави во светот, кои имаат монарси како врховни владетели кои доаѓаат на овие позиции по наследен пат, а кои, спротивно на примерот со Обединетото Кралство, имаат и формално и

фактички врховна моќ во државата. Во однос на карактерот на државното уредување, пак, исто така зависи и реалната моќ на шефот на државата. Тргувајќи од претседателскиот систем, каде овој орган има најголеми овластувања, преку мешаниот и парламентарниот, каде шефот на државата има сè помали овластувања, завршувајќи со собранискиот систем, каде шефот на државата има најмали овластувања. Во секој случај, постојат определени овластувања кои се основни и кои како такви се особеност на шефовите на државата во сите правни поредоци независно од начинот на нивниот избор и од карактерот на системот на организацијата на власта.

Abstract

By analyzing the phenomenon of governance, the author of this article closely defines the position of the Head of State as one of the segments of executive power in the legal systems of democratic states. More specifically, by closely defining the meaning of the concept of governance, political power is also defined as such. In this sense, the position of executive power is also determined as one of the segments of political power, defining its original meaning through an overview of the historical development and an analysis of various definitions. Taking into consideration the above-mentioned, and through the prism of the aims defined in the introductory part of the paper, it further provides a more detailed definition of the status, position and function of the Head of State as one segment of the executive power. In the final observations and on the basis of the claims made, some specificities are noted, characteristic of the institution of Head of State and derived from the type of system and form of election.

Изборите како етичка самопроверка за степенот на демократизација на едно општество

Дејан Донеv

Досегашното разбирање, т.е. инсистирањето на разбирање на човекот како политичко суштество на кое му е потребна заедницата во која треба и ќе мора разумно да се однесува ако сака да биде во неа, а на заедничкиот добар живот како етички засновано и исправно живеење врз основа на разумот, како и нововековното инсистирање пред сè на должноста и одговорноста¹ – речиси се исчезнати, подзаборавени во државите во транзиција и кај оние во развој, во кои политиката често е израз на моќ и насилство, на војна и омраза, наспроти нејзиното основно значење како среден заеднички живот – „ојкос“, т.е. како грижа за доброто на сите во заедницата.

Тоа значи дека и покрај прокламираната слобода, автономија на умот и универзалните човекови права, во современиот свет дојдовме до ситуација во која често власта на која ѝ го позајмуваме сопственото право на глас само декларативно се застапува за демократијата како основна политичка ориентација и цел

кон која тежнееме сите на патот до реално граѓанско демократско општество како најдобро од сите досегашни.

Иако генерално земено нема несогласување околу фактот дека демократијата (како демос+кратос = владеење на народот) е најдобра можна политичка и социјална идеологија, ориентација и политичка практика, сепак предвид и на ум треба да се земе и фактот дека истата значи збир на слободи на личноста-граѓанинот, нивна независност во погледите за општеството, слобода на живеење, дејствување и на решавање на сите прашања, т.е. збир кој ја изразува вербата во разумноста на човекот како индивидуа, но и како основна причина за постоењето на државата како негов сервис. Вака сфатена, демократијата е процес на воспоставување рамнотежа меѓу правата и должностите на граѓаните и на државата.

Како последица од ова, улогата и моќта на централната власт се намалуваат, а нејзината моќ се пренесува, редистрибуира или децентрализира на локалната власт. Но, и тоа може да стане заканувачки феномен ако не се гради вистинско демократско општество, туку со децентрализацијата се продолжува авторитарни и партизирани методи!

¹ На тоа не обврзува социјалната етика која не дејствува како морал на Робинзон Крузо, т.е. таа не е етика на испустени луѓе, туку има свои социјални елементи. Луѓето не постојат надвор од социјалните односи. Во таа смисла, оваа етика е опис на суштество кое живее со други суштества. Токму ова ни дава за право да се вклучиме и во животот на другите, особено кога тие прават лоши дејства и покрај елементот на слободата секој да прави што сака, но и да понесе одговорност за тоа.

Оттука е сосема јасно дека демократијата денес, ако не успее да воспостави исправен баланс меѓу правата и должностите на власта и на граѓаните, има инхерентни историски и социјални лимити.

* * *

Претходново, согласно реалноста во која денес живееме, недвосмислено нужно мора да го отвори или го отвора прашањето за односот помеѓу етиката и политиката. Отворањето и поставувањето на овие прашања укажува само на некои од причините за неуспех во напорот правилно да се демонстрира една исправна политика на живеење чија цел ќе биде унапредување на животот, прогрес, постигнување на успех на сите полиња и напредување во сите елементи на животот.

Иако свеста за потребата од ваков квалитативно оправдан и етички втемелен живот почна да се манифестира уште на почетокот на 30-тите години на минатиот век со рехабилитацијата на практичната философија чија цел беше да покаже и докаже дека може повторно да се вратиме кон успешната политика и заеднички живот, во денешни услови неопходна е обнова и развој на заедничкиот живот, на големите достигнувања, на правната државност, на човековите права, на слободата на индивидуите, на сите големи достигнувања на европската култура воопшто, и тоа на соодветен начин за овие да бидат основа на новите квалитативни етички втемелени форми на слободен живот како начин на живот втемелен на ослободениот ум. Тоа е она што се нарекува „про-наоѓање на политичкото“.

Затоа во политиката, иако нема еднозначно определен модел за спроведување на власта, нужно е сите државни системи да бидат демократски, т.е. да ја почитуваат слободата на секого, да не владеат со насилство, да имаат самосвест дека власта е од народот и да го почитуваат во практиката ставот дека политичките институции постојат за доброто на сите луѓе.

Вака гледана, т.е. демократијата сфатена како еден вид процес на воспоставување на рамнотежа меѓу правата и должностите на граѓаните и на државата како сервис на истите граѓани, еден од начините на регулирањето и одржувањето на таа рамнотежа секако се изборите како начин за проверка на степенот на етичноста на оние кои ја практикуваат власта, но воедно и на етичката созреаност и на граѓаните преку она што го избираат како можност од понуденото од страна на политичките субјекти.

Тоа значи дека едновременно ќе се проверува дали и колку оние кои ја практикуваат власта етички дејствувале донесувајќи одлуки и преземајќи дејства во името на сеопшто-то добро на граѓаните во изминатиот период, но во исто време и самата етичка созреаност на граѓаните за она како и што избираат и кому го позајмуваат своето право на глас во одлучувањето за заедничкото добро. Па така, од оние кои ја практикуваат власта соодветно на нивното (не)етичко дејствување, ќе се бара етичка одговорност за направеното и токму од тоа ќе зависи нивниот избор за наредниот период или не, а од граѓаните, пак, повисок степен на етичка самопроверка во својот из-

бор. На тој начин ќе може да се испитува и степенот на демократичност на самото општество, односно изборите стануваат оние етички репери според кои ќе се проверува степенот на демократизација на едно општество на патот кон реално граѓанско демократско општество.

Но, реализација на изборите, големината на нивната апликативна моќ во голема мера зависи и од една друга идеја која е база во дејството, т.е. идејата на фер плејот на самиот чин на избор на народните претставници. Вредноста како идејно решение се конкретизира во норма која станува правило кое треба да се извршува – во дадениот случај „правилата на игра“ или „фер плејот“.

Во таа смисла, потребно е да се покаже и докаже дека истите можат да се спроведат согласно неповредувањето на правилата на игра, а кои претходно (како што е случајот насекаде во сите правни држави) ќе бидат усвоени однапред за да не западнеме во т.н. „horror vacui“ каде празниот простор и самоволието ќе ја извлечат суштината, егзистенцијата, смислата на нашиот избор.

Тоа говори дека во основа прашањето е многу подлабоко и се однесува на еден есенцијален елемент од социјалниот живот на човекот – праведноста. Уште Џон Раулс го постави однесувањето според правилата на играта, т.е. коректноста, познати под името „fair play“ кое говори за „чесна игра“, за отворено и бесприкорно однесување без измама. Се работи за една мошне важна категорија на современиот социјален морал која означува висока чесност, строга воздржаност во манифестирањето на своите интереси, нагласено по-

читување на противникот, т.е. немамење. Уште повеќе, изборниот фер плеј значи почитување на гласот на народот преку кој се изразува неговото право и достоинство како учесник во заедницата во која живее.

Но, едновременно ова – изборите не значат ослободување на индивидуата од обврската да тендира во учеството во јавниот живот и во процесот на донесување одлуки со јавен карактер, но и во секојдневното коригирање на власта. Во таа смисла, во време на модерниот индивидуализам, демократијата се покажува исправна во онаа мера во која и модерниот граѓанин на државата има право и можност да гласа не само за прашањата кои ги формулираат неговите политичари туку и сам да поднесува предлози и иницира придвижување, разгледување и решавање на актуелните прашања на заедничкиот живот. Дури со тоа демократијата и политиката го добиваат своето вистинско значење на политичко дејствување и учество на граѓаните во животот на државата на степен на современа светска историја.

Ова говори за нужноста од обезбедување услови за еднаква партиципација на секој граѓанин во процесите на одлучување, што ќе резултира со неопходната рамнотежа во општеството, со што ќе се зајакнува демократијата и ќе се овозможува нејзино правилно функционирање. Значи, без активна партиципација на секој граѓанин, пред сè во политичкиот живот и во одлучувањето на сите нивоа, не може да се досегне целта – рамноправност и еднаквост за секого и секаде врз база на еколошки оправдан и одржлив развој.

Ова, сосема јасно говори за нужноста од двонасочен однос меѓу граѓаните и власта. Имено, за да се управува демократски и етички со општеството потребно е заедништво меѓу извршната и политичката власт, од една страна и, граѓаните, од друга страна, во владеењето со државата и општеството. Тоа, пак, значи дека е потребна власт во која граѓаните повеќе нема да бидат само корисници, а не ретко и жртви на политиката и нејзиното извршување, туку ќе преземаат и одговорност за планирањето на политиката, за преземените активности за реализација на планира-

ното и за оценката и вреднувањето на последиците од тоа.

Па така, нормално, доменот на активностите на активното граѓанство е содржан во целта на јавната политика, а тоа е справување со проблемите од јавен интерес какви што се здравството, образованието, транспортот или невработеноста. Тие се практична манифестација на дневната и практичната димензија на демократијата во која активното граѓанство ја остварува својата фундаментална улога како коректив на власта и политиката.

Abstract

There is no doubt that democracy is the best possible political and social ideology, orientation and political practice. Its understanding and definition as a sum of freedoms of the person/citizen, a sum which express the faith in the common sense of the individual, but also as the basic reason for the existence of the state as it service speaks in favour of such a claim. In this context, democracy is a process of establishing the balance between the rights and the duties of the citizens and of the state.

From such a point of view, one of the ways for regulation and maintaining of this balance is the election process as a way of checking the level of morality of those who practice the governance, but also of the ethical maturity of the citizens through their choice of the opportunities offered by the political subjects. In this way, the elections will become the ethical criterion according to which the level of democratization in the society will be tested on its way towards a genuine civilian democratic society.

Патот кон Запад Почеток, изградба, оспорување

Манфред Функе

„Бог не ни го праќа очајот за да не убие, туку ни го праќа за да разбуди нов живот во нас“

(Херман Хесе)

Берлинер Тагесшпигел во своето издание од 30 ноември 1945 година објави извадоци од еден извештај на генералот Ајзенхауер за состојбата во Германија: „Германскиот народ е политички незаинтересиран. Обидите за одржување на животот и подготовките за зимата одземаат многу време и остануваат само неколку часа и малку енергија за останатите активности.“. Паралелно, Бајрон Прајс, по посетата на Германија по налог на владата на САД, го објавува во Вашингтон своето предупредување за опасностите од глад, зарази и немири, доколку значително не се зголеми дотурот на прехранбени производи во Германија. Во меѓувреме, железницата станала татковина, амблемот на времето се викаше „калорија“, цигарата станала валута, а пазарот на црно станал пречка за економијата. На сојузниците им станала прескапо одржувањето на основите за живот на непријателот. Затоа Германците добија почетна помош за повторна изградба на транспортните патишта, управата и погоните за производство, за самите да се исхрануваат и демократизираат под надзор на победнички-

те сили. Во односите меѓу Вашингтон и Лондон, од една страна, и Москва, од друга, постоеше недоверба уште пред крајот на војната, која се засили по Конференцијата во Потсдам. Приодот на Сталин кон Советската окупаторска зона брзо откри тоталитарна претензија во владината практика, употребувана само во близина на границите на секторите во Берлин. Инаку, Сталин зад железната завеса вршеше советизација на Европа. Тој бараше истовремено десет милијарди долари за репарација и право да сорасполага со Рурската област. Франција бараше влијание и безбедност токму во неговата источна хемисфера, откако успеа да влезе како четврта победничка сила со сопствена зона во играта на моќта. Де Гол првобитно ја гледаше Рајна како идна граница со Германија. Подоцна во Париз сакаа да ја бранат Рајна на Елба. Франција само под притисок на Америка на 1 август 1948 година ја даде својата согласност за британско-американската бизона. Уредувањето на покраините, парламентарните избори, германското правосудство, формирањето на синдикатите, економскиот совет на зоните, прекилот на демонстрациите, формирањето на партиите, изградбата на администрацијата, печатот и радиото останала покриени од сенката на заострениот конфликт Исток-Запад.

Два дена по почетокот на Петтата неуспешна конференција на министрите за надворешни работи во Москва, американскиот претседател Труман на 12 март 1947 година упати барање до слободниот свет заедно да ја сопрат опасноста од експанзијата на комунизмот. На 5 јули американскиот министер за надворешни работи Маршал објави економска програма за повторна изградба на Европа, вклучително и на Германија, врз основа на меѓусебна помош и поддршка од САД. Сталин ја одби оваа понуда за неговата област на владеење. Со тоа уште повеќе се раздвои германско-германската политика. Пример за тоа беше Конференцијата на премиери во Минхен на 6 јуни, која од почетокот беше неуспешна поради ултимативното барање на претставниците на Советската окупаторска зона прво да се формира германска централна управа за создавање една единствена германска држава. За тоа недостигаа сите правни предуслови. Во Германија сè уште најголема моќ на владеење имаа победничките сили. Државата сè уште важеше за победена непријателска држава според JCS 1067 (Joint Chiefs of Staff). Тоа официјално се замени на 15/17 јули 1947 година со JCS 1779. Со тоа, демонтажите требаше да се ограничат само на воените индустрии, самоодговорноста на покраините да продолжи да се развива и да се зголеми животниот стандард.

Години на приближување

Се појави нов развој, за кој постоеше шанса уште од доцната есен 1945 г.: на 30 ноември германскиот печат објави дека главниот обвинител

Роберт Џексон за време на Нирнбершките процеси ги смета за виновни раководството на националсоцијалистите и националсоцијалистичката партија, но не целиот германски народ. Од друга страна, според Џексон, немало потреба од трупи за напад, Гестапо и концентрациони логори: „германскиот народ треба конечно да знае дека американскиот народ ниту се плаши од него, ниту го мрази“. Економските кризи и Студената војна го засилија приближувањето, особено затоа што од германска страна не беше блокирано ниту со националистички одбивања ниту со антидемократски радикализам, што на почетокот ги збуни окупаторите. Министерот за надворешни работи на Америка Барнс на 6 септември 1946 година ја сигнализираше промената во својот говор во Штутгарт. Според Барнс постои желба да ѝ се помогне на Германија да заземе почесно место меѓу слободните и мирољубиви нации во светот, како и да се поддржи демократската, федеративната и економската изградба. Се призна барањето на Франција за Сарската област. Но, официјалното одредување на границата Одра–Ниса би морало да остане во рамките на една мировна конференција. Следниот ден, министерот за надворешни работи на Советската Унија Молотов објави дека линијата Одра–Ниса е конечната граница помеѓу Полска и Германија. Заладените односи помеѓу Москва и Вашингтон го забрзаа приближувањето меѓу западните сојузници и Западна Германија. Целосното расформирање на државата Прусија (според Законот на Контролниот совет бр. 46 од 25 февруари 1947) како „носител на милитаризмот

и реакцијата“, очигледно инспирираше многу Германци да се ослободат од својата вина.

Многу предзнаци ја одредуваат 1948 како година на одлуки. На 17 март Англија, Франција и Бенелукс-државите го склучија првиот повоен сојуз со САД како „водител“ и „супервизор“, кој не беше насочен против Германија, туку првпат против Советската Унија. Советувањата во Лондон за западногерманските кооперации беа повод Москва на 20 март да го напушти Контролниот совет на сојузниците. Западните сили не дозволија тоа да им пречи на нивните интереси. На втората сесија на Конференцијата на шесте сили во Лондон се објави одлуката Западна Германија врз основа на слободна и демократска форма на влада постепено да ја преземе одговорноста на владеење и сама да го воспостави единството. Приговорот од Конференцијата на осумте сили во Варшава против „антидемократскиот дух“ и „поделбата на Германија“ остана без влијание. Протестот се засили кога со реформата на валутата (20 јуни 1948) следеше ново уредување на финансискиот систем, што воведо до понатамошна промена на принудната економија. Довербата во новата германска марка го намали акумулирањето на имотот и ја зголеми потрошувачката моќ. Новата конјуктура, која и покрај некои неуспеси се издигна до „економско чудо“, беше дел од промената на епохата во правец кон Запад. Економскиот бизонален совет, формиран на 29 мај 1947 година во Франкфурт на Мајна, го удвои бројот на своите пратеници од покраините на 9 февруари 1948 (од 52 на 104) и

доби зголемено влијание во органите на окупаторите.

Растечка самодоверба

Исто така, и Управниот совет, формиран од Економскиот совет на 2 март 1948 година, со непартискиот Лудвиг Ерхарт како ресорен шеф на „економијата“ сè посамоуверено се залагаше за германските интереси. Со покраинските парламенти, со економските комисии, како и со Германската канцеларија за мировни прашања (15 април 1947) се засили регрутирачкиот арсенал за создавање персонал на една западна држава со постојаниот конфликт на германското прашање. Тоа покажа длабока криза на консензус и меѓу Западногерманците, кога воените гувернери Клеј, Робертсон и Кениг на 1 јули 1948 им ги пренесоа таканаречените Франкфуртски документи на единаесетте премиери. Тие содржеа повик за создавање собир кој ќе изработи устав за одредување на границите на покраините и за изработка на водечки принципи за односите на германските служби со окупаторските сили. На конференциите во Кобленц и во Ридесхајм се изрази загриженост дека еден национален собир би можел да се толкува како предрасуда за откажување од единство на царството. Од аспект на полесност и поради страв од пресија на сојузниците не се даде никаков отпор. Но наместо „устав“, правните основи требаше да ги даде еден „основен закон“ во смисла на „статут на организација“ (Карло Шмит) и притоа да го нагласи карактерот на привременост, како што беше означено во крајниот член

146 од основниот закон. За „главната држава“, која етапно требаше да го воспостави единството на Германија во границите од 1937 година со помош на постепено привлекување на Истокот преку западната надмоќ, едно уставно собрание во замокот Херенхимсее подготви предлог, кој преработен беше усвоен на 8 мај 1949 година во Парламентарниот совет на Бон како Основен закон на „Сојузна Република Германија“. Ова име беше предложено од пратеникот на ФДП Теодор Хојс. Бон беше избран за привремен главен град на сојузната држава, со 33 од 62 гласа со тајно гласање. На 15 септември Конрад Аденауер беше избран за сојузен канцелар. Поделбата на Германија, поврзувањето со Западот и посебниот статус на Берлин ги одредуваат следните години. Тие се карактеризираат со бурен развој, отсега па натаму оптоварен со силни контроверзии.

Од ретроспектива тој се чини како долг канал. Во суштина развојот поминувал низ џунгла од реални и наводни опции. Националното единство, воспоставувањето повторно добри односи со Израел, студена-та војна, атлантските безбедносни и вредносни структури, соединувањето на Европа, формирањето сојузничка армија, искушенијата и заканиите од Истокот, израмнувањето на американско-француските дивергенции, отпорот против променливиот притисок на советската заложничка политика во Берлин и атомското оружје ја обележуваат агендата на Аденауер. Нејзината основна надворешнополитичка мисла ја формулираше инаугураторот на „демократијата на канцеларот“, која произле-

гува од Основниот закон: „Надворешната политика на една земја секогаш се води прво од сопствените вистински или наводни интереси. Во интерес на Соединетите Држави беше Германија повторно да стане силна. Оттука многубројните дискриминации, на пример статусот на Рурската област, окупаторскиот статус и одредбите за нашето вооружување беа од минлива природа.“. Оттука произлезе еден вид кооперативна патент-стратегија. Со поединечните акти во процесот на структурно поврзување на Сојузната Република со Западот, канцеларот сè повеќе стекнуваше сувереност за својата земја. Безбедноста од Германија сега стана безбедноста за Германија и за Западен Берлин. Основата на партнерството Аденауер ја нарече „доверба“.

Токму тоа силно го критикуваше опозицијата сè до наредбата на Шумахер за „канцеларот на сојузниците“, на 18 седница на Бундестагот на 24 и 25 мај 1949 година (Петербуршки договор). Швајцарскиот генерален конзул фон Вајс известуваше за турбулентното спротивставување во Берн: „И покрај силните напади, опозицијата не можеше да ја разниша позицијата на Аденауер“. Така беше барем до 1958. Надворешнополитичкиот успех на Аденауер се должеше на зголемената внатрешнополитичка прифатеност на патернистичко-авторитетниот лидерски стил на Аденауер, документиран со изборните успеси во 1953 и 1957 година. Неговиот прагматизам им одеше во полза на желбите на мнозинството, разочарано од воената диктатура и чувствувајќи се загрозувано од црвената. И затоа што материјалното е основа на сè, социјална-

та пазарна економија зашметувачки го издигна животниот стандард. Во целина гледано, во Западна Европа по војната имаше сличен економски бум. На Германците тој им се чинеше, пред сè, како „чудо“ на социјалната пазарна економија. Во суштина таа беше резултат на новата промена на одговорноста на економската и општествената политика, на поврзувањето на конкуренцијата и солидарноста. Натпреварот тежнееше кон учество во добивката, посилно расцепкување на имотот (народни акции, Фолксваген, Пројсаг), уставен закон за претпријатијата, социјални станови итн.

Нема неутрална Германија

Во повторно реafirмираниот прекор за пропуштената шанса за единство на Германија, која ја понуди нотата на Сталин на 10 март 1952 година, се реактивира трајната штета која оди на товар на Аденауер. Понудата беше за обединета Германија до границата на Одра-Ниса. По повлекувањето на сите окупирачки трупи Германија требаше да добие статус на неутралност со дозвола за мирољубиви партии и воени средства за одбрана. Нотата беше упатена до трите победнички сили. Тие реагираа само со испратена размена на ноти, според која Советскиот Сојуз требаше да биде одговорен дека Париз, Вашингтон и Лондон не сакаат Германија да биде неутрална (споредба со документите на Николаус-Мајер Ландрут, Франција и германското единство, Минхен 1988). Аденауер, иако канцелар на Република без сувереност и до него не беше адресирана нотата, беше лично на-

паднат затоа што одбил да ја одбрани понудата.

Со прашањето дали Сталин „тоа навистина го мислел“ со десетици години има политички и политиколошки шпекулации. Тие докажуваат наивно државно размислување. Неутралната Германија би била како глумче пред големиот Сталин. Франција и Англија, заглавени во ослободувањето од колонијалната епоха беа премногу слаби за да помогнат. САД беа добри 6000 километри одалечени, додека трупите на Сталин беа стационирани на 65 километри од Берлин. Колку брзо изговорот за повреда на неутралноста во однос на прашањето за одбранбени средства („сомнеж“ за тајни планови за нуклеарно оружје, на пример) би бил изговор за интервенција на Москва? Дали е финта на Сталин или не, германската неутралност би ја ставила земјата и во добро и во лошо под воената хегемонија на Сталин. Аденауер беше убеден дека патот за постепено успешно комунистичко уништување на поединечните европски држави би бил слободен. Резултатот би бил „целосна зависност на Европа од Советската Унија“.

Нападот на Сталин против договорот за основање на Европската заедница како и одлуките на НАТО од Лисабон требаше да влијаат на ГДР. На 24 јули Москва му укажа на Источен Берлин дека тактички е прерано да го објави преминот од ГДР во изградба на социјализам. Истовремено треба „непоколебливо“ да се продолжи со зацврстување на народнодемократските основи на изградбата на државата. Иако бруталната советизација на источниот блок, „17 јуни“, востанието во Унгарија, ис-

кривувањето на владата на Аденауер претставена како заштитник на неоимперијализмот и фашизмот би се очекувало да предизвикаат солидарност, нотата на Сталин рече како рак во сеќањето на партиите. На 23 јануари 1958 Томас Делер (ФДП, 1952 министер за правда во кабинетот на Аденауер) и Густав Хајнеман (СПД, прво ЦДУ, на крајот на 1950 дава отказ како министер во знак на протест против постапката на Аденауер во однос на прашањето за одбрана) жестоко го критикуваат канцеларот во Бундестагот. „И последниот во нашиот народ знае дека навистина се зборува за германско единство и за повторно обединување, ама нема вистински стремјез за тоа.“ Хајнеман остро го критикуваше ставот на Аденауер кон нотата на Сталин: „Го сметам за историска вина на ЦДУ што до 1954 година ги пропушти на лекомислен начин тогашните можности, за кои денес мора да тагуваме“.

Помеѓу Исток и Запад

Оваа студена војна влезе во 1958 година во нова фаза. Со сета поддршка на Западниот сојуз, особено Вашингтон не сакаше да ја води својата светска политика преку „игленото уво“ Берлин. Ултиматумот на Хрушчов за повлекување на западните трупи и за издигнување на Берлин во „самостојна политичка единица“ ја покажа тешкотијата на безбедносната ситуација од блокадата на Берлин во 1948/49. Аденауер рано ја увиде намерата за разрешување на Вашингтон. „Мора да кажам дека моментално воопшто не ми се допаѓа Америка“, слушаше Теодор Хојс во

јули 1958 од него, како што извештува Ханс Петер Шварц во својата биографија за Аденауер. На крајот, влијателни сенатори од САД и советуваа на ГДР да направи заштитен сид, за Берлин да не биде место од каде ќе настане катастрофа. Притисокот од САД Аденауер се обидуваа да го израмни со посилено свртување кон Париз. Но, со тоа индиректно се засили ривалството меѓу де Гол и Вашингтон за власт во Западна Европа. Истовремено Аденауер не водеше блокирачка политика во духот на доктрината на Халштајн, како што му префрлаа. Аденауер самиот се обидуваше да го прошири сопствениот оперативен простор, со тоа што бараше тајно „австриско решение“ за ГДР кај амбасадорот Сминов. Во позадина на прашањето за Берлин, изградбата на Берлинскиот сид и кризата на Куба, Аденауер бараше шанса за десетгодишниот „мир“ помеѓу двете германски држави. Аденауер не сакаше да стане од клупата на новата светска политика. И тој имаше удел во цензурата за новата политика кон Истокот. Со страв да не ја изгуби довербата кај западните партнери, неговите обиди се покажаа како повлекување. Тие го надминаа темпото на Аденауер. Тој одби да ја признае ГДР како втора германска држава. Тој знаеше дека еден диктаторски режим нема да ги преземе правилата на игра на тој што попушта.

Спротивен пол на духот?

За време на Третиот Рајх „дојде до самопредавање на интелектуалната елита на режимот“ (Волфганг Ј. Момзен). Маката на откажувањето

не ја засили само културната борба во Сојузната Република наспроти алијансата на народот и канцеларот, раководителот на една „панична идила“ (Херман Гласер) и спроведувач на „реставрацијата“. Надворешно- и внатрешнополитички, Аденауер ги постигна најголемите новини и реформи, од урнатините им изгради безбедна мала тврдина на оние кои тргнаа по патот на политичко сонување, притоа дотогаш штитената тврдина изложувајќи ја на опасност. Нападот за вината на колективот не правеше разлика меѓу неспособноста и неволјата за тага. Со историјата се манипулираше, затоа што „Германецот ниту ја знае, ниту ја сака својата историја“ (Фридрих Зибург). Навикнувањето на новите процеси на промена покажаа вакуум кој можеше да биде искористен од страна на левичарите догматски и како игра. Слободата како право на народот да ѝ каже на владата што не сака да слуша, мутираше до груба несериозност. Не се дозволи прашањето дали промашената „работа“ по длабоките промени во животниот рок на речиси само една единствена генерација може да почива на исцрпеност и животна трвоглавост. Туку растеа барањата за колективни признанија за германската сиромаштија. Самозадоволно следеше самоповикувањето за судија. Визиите за правда беа без подлога. Книгата на Џорџ Орвел „1984“, напишана 1948, која смееше да циркулира само во подземјето на земјите каде реално постои социјализам, беше отстранета. Аденауер, кој со воведувањето на забраната на екстремната десничарска СРП и на екстремната левичарска КПД ѝ обезбеди на спорната демократија комуникативен плурализам од антитоталитерен консензус, го стилизираа како спротивен пол на „духот“. На недовербата кон Аденауер Вернер Рос го спротивстави мислењето дека неговото време на владеење е време на голема слобода, на цветање на литературата. „Ништо од она што таму стопати цветаше, не растеше во градината со рози на Аденауер. Но, ништо од тоа не беше спречено во својот развој од наводниот систем на реставрација.“

Голо Ман во 1961 во својот говор за „германската политика меѓу вчера и денес“, начинот на кој Аденауер ја водеше државата го оцени како „малку теоретски, но многу практичен, енормно вешт, надворешно успешен, во својата едноставна постојаност достоин за воодушевување“. Но, реалноста била оставена „да тече по својот пат“. Нејзиното идејно основање, претставата на Вилхелм Репкес за *civitas christiana*, е само додаток. Повеќе или помалку лесноумно беше превидено дека Аденауер ги прифаќаше луѓето какви што се. Со тоа тој стана противник на сите кои сакаа да бидат одговорни само пред трибуналот на сопствениот идеализам. Но, посевот на Аденауер се спротивстави на ударите на српот. „Со распространетата мисла за човековите права ја потврдија слободната демократија и идејата за Европа како неуништиви духовни точки на ориентација на повоеното време со мерка која одвај се очекувала“ (Карл Дитрих Брахер). Ретроспективата на шеесеттите години бара оправдување од сегашноста наспроти наследството.

Abstract

Like no one else, Konrad Adenauer stands for the years of Germany after the Second World War. As the first Chancellor of Western Germany, he laid the foundations for the economic, political and social reintegration of Germany with the West. With the beginning of the Cold War, Germany had to be part of the Western world to prevent the expansionism of Communism. He refused the Stalin Note, because he thought that a strong Western Germany would automatically lead to the reunification of the two states of Germany.

Документи за Република Македонија 1990–2005

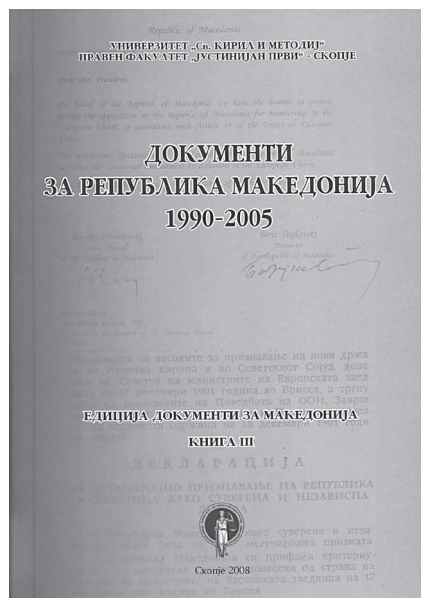
Иванка Додовска

„Документи за Република Македонија 1990–2005“, претставуваат збирка на државни акти во редакција на еминентните домашни експерти по меѓународно право проф. д-р Сашо Георгиевски и м-р Сашо Додевски. Тие се посветени на периодот на современата македонска историја и сведочат за клучните моменти од градењето на самостојната македонска државност. Во нив се третираат сите етапи кои доведоа до денешниот политички и општествен систем на Република Македонија.

Објавените документи го носат товарот на целиот период на тешката и долготрајна транзиција на државните органи и општествената трансформација на Република Македонија. Во прилог на тоа тие претставуваат ретка можност за јавноста да се осведочи за случувањата и за приликите на домашен и на меѓународен план во кои се наоѓаше Република Македонија во изминативе 18 години.

Актуелноста од овој вид документи е очигледна, не само од аспект на политичкиот процес кој е во постојано движење туку и поради фактичката неопходност од академскиот пристап при анализирањето на состојбите од промената на политичкиот и општествениот систем на Македонија во периодот на раздвојувањето од поранешната СФРЈ и одлуката Република Македонија да про-

проф. д-р Сашо Георгиевски и м-р Сашо Додевски, „Документи за Република Македонија 1990–2005“, Правен факултет „Јустинијан Први“, Скопје, 2008

должи самостојно во својот државен развиток. Од таа гледна точка, пред нас имаме високо академско дело кое, без конкуренција, е од неспоредлива важност како за научната јавност така и за пошироката читателска публика.

Од опусот на приложените документи имаме пред нас цела низа но-

ви, досега многу малку познати информации за политичкиот и општествениот развој на плурална Македонија, при што неоспорно е дека со нив ни се понудени сознанија кои *per se* се од непроценливо значење.

Структурно оваа збирка на документи е поделена на осум тематски целини, а во секоја од нив редакторите понудиле извонредни сумарни белешки кои во голема мера ја олеснуваат читателската задача. Со самото тоа, напоредно со читањето на документите имаме и едно ново историско помагало кое, исто така, во својот обем и по своето значење е предвесник на идните истории за Македонија од респективниот период на обработка, т.е. периодот од 1990 до 2005 година.

Хронолошкиот редослед започнува најпрвин со делот за првите повеќепартиски демократски избори и за формирањето на новите институции во СРМ/РМ. Во десет поглавја, овде се изложени клучните документи со кои се изврши напуштањето на федералниот политички и економски систем на уредувањето. Покрај овој основен момент, во оваа глава го имаме моментот на создавањето на плуралните демократски институции, организирањето на првите повеќепартиски избори, понатаму, изборот на првиот претседател на Република Македонија, Киро Глигоров и неговиот потпретседател, Љубчо Георгиевски и изборот на првата демократска влада или попозната како „експертската влада“ на Република Македонија, предводена од премиерот Никола Кљусев.

Во втората глава се поместени документите кои сведочат за процесот на стекнувањето на независноста на

Република Македонија во периодот на усложнетата криза која настана при распадот на поранешната СФРЈ. Тоа е периодот од 1990 до 1992 година и тука се приложени декларациите, меморандумите и заклучоците на Собранието на Република Македонија за најважните прашања од овој период.

Веќе во третата глава редакторите ги изложуваат документите кои го третираат меѓународното признавање на Република Македонија и воспоставувањето на дипломатските односи со другите држави. Во ова поглавје го среќаваме „Писмото на претседателот Киро Глигоров до сите шефови на држави и влади во светот за признавање на Република Македонија“ од 2 декември 1991 година. Потоа, овде е поместена и мошне значајната „Декларација за меѓународно признавање на Република Македонија како суверена и независна држава“ од 19 декември 1991 година како и цела низа на круцијални акти кои го претставуваат хронолошкиот циклус на патот за меѓународна афирмација и признавање на Република Македонија.

Четвртата глава од збирката на документи, редакторите ја посветиле на прашањето околу „разликата“ со името помеѓу Република Македонија и Република Грција. Особено актуелно во неа се разјаснува третманот и политиката на Република Грција кон македонското национално малцинство и глобално односот на истата кон Република Македонија. Од самата содржина на документите мошне очигледно паѓа во очи негаторскиот однос на Република Грција кон Македонија и македонскиот народ, кој својата кулми-

нација ја доживува со спречувањето на меѓународното признавање на Република Македонија од страната на Европската заедница, потоа со поставувањето на економското ембарго кон Македонија на 16 февруари 1994 година, и со останатите блокади кои оваа соседна земја ѝ ги постави на младата македонска држава.

Во петтата глава е третирано зачленувањето на Република Македонија во меѓународните организации. Овде ги наоѓаме круцијалните документи кои сведочат за патот кон зачленувањето на Република Македонија во Обединетите нации, во КЕБС/ОБСЕ, понатаму во Советот на Европа, Европската Унија, НАТО и во Светската трговска организација.

Шестата глава е посветена на меѓународните мисии и Република Македонија и во неа редакторите ги приложиле документите за мировните сили на Обединетите нации во Република Македонија, на воените мисии на НАТО во Република Македонија, воено-полициските мисии на Европската Унија во Република Македонија и на учеството на воените сили од Република Македонија во меѓународните мировни мисии.

Седмата глава е посветена на меѓународните договори склучени помеѓу Република Македонија и останатите држави и овде ги среќаваме: Спогодбата за регулирање на односите и за унапредување на соработката помеѓу Република Македонија и СРЈ од 1996 година, Спогодбата по-

меѓу Македонската влада и Албанската влада за одржување, обновување и одбележување на граничната линија и граничните ознаки на македонско-албанската државна граница од 1997 година, Спогодбата за прашањата на сукцесијата од поранешната СФРЈ од 2001 година и други интересни билатерални акти.

Во осмата глава од Документите за Република Македонија, редакторите објавуваат селектиран избор на документи од воената криза во Република Македонија од 2001 година. Во нив се приложени главните познати акти со кои се решаваше воената криза на внатрешен и на меѓународен план. Од нив ја следиме промената на уставниот систем на Република Македонија, која уследи со меѓународно посредство за прекин на оружените дејствија и со потпишувањето на Рамковниот договор од 13 август 2001 година, во Скопје. Со тоа, преку нив ги гледаме промената на Уставот на Република Македонија и начинот на кој беше извршена истата од страна на државните органи на власта.

Преку погоре изнесеното, неоспорно е да потенцираме дека пред нас имаме еден гигантски академски проект кој го заслужува нашето внимание и воедно со сета своја енергија нè обврзува да му го посветиме должното внимание. Од тие причини топло го поздравуваме неговото објавување и афирмативно го препорачуваме на почитуваната јавност.

Abstract

In this collection entitled *Documents on Macedonia*, the authors Sašo Georgievski, PhD and Sašo Dodevski, MA, give an overview of the process during which the Republic of Macedonia gained its independence. It includes documents on the most important events of the period when it acquired its own independent status. Comprising 286 documents, this collection contains historical documents and records from the national institutions of the Republic of Macedonia, institutions from other states and bodies of international organizations, ranging from the period between 1990 and 2005.

This collection is highly original in that it offers useful documentation of Macedonia's recent history; a work of great scholarly significance, it can be used in a wide range of academic fields, and be of interest both to the wider public in the Republic of Macedonia and abroad.

Компаративен уставен инженеринг: Истражување на структурите, иницијативите и исходите

Зоран Илиевски

Џовани Сартори, „Компаративен уставен инженеринг: Истражување на структурите, иницијативите и исходите“, второ издание, Табернакул, Скопје, 2008

Делото „Компаративен уставен инженеринг“, напишано од легендарниот Џовани Сартори, професор на Универзитетот Колумбија во Њујорк, за прв пат е преведено на македонски јазик во 2008 година, во рамките на проектот на Владата на Република Македонија за превод на клучна литература од повеќе научни области. Автор е славниот италијански политиколог кој ја возобновува италијанската политичка наука после Втората светска војна, образовна генерации италијански, а подоцна и американски политиколози, и во својата педесетгодишна кариера е водечки мислител во три области: теорија на демократија, партиски и изборни системи и компаративен уставен инженеринг.

Уште од самиот наслов се приметувва влијанието на американската политикологија, имено, користењето на терминот инженеринг, кој доаѓа од техничките науки, за да се опише еден општествен и политички феномен каков што е уставот и политичкиот систем. Терминот инженеринг, или на англиски engineering, произлегува од терминот engine или мотор. Така, за Сартори уставите се

налик на мотори, односно механизми кои мораат да дадат некаков резултат. Тие не функционираат според планираното ако не ги употребуваат своите два основни механизми, наградите и казните! Имено, политичкиот систем одлучува кој, како, кога и зошто ќе биде награден или казнет. А срцевината на тој механизам е изборниот систем.

Оттука, ова дело претставува прекин со нормативистичката и позитивистичко-правната интерпретација на компаративното уставно право и политичките системи, кои се традиционални, не само на овие простори, туку и пошироко во континентална Европа.

Значајноста, комплексноста и монументалноста на ова дело дава доволно материјал за организирање на цел научен симпозиум. Но, за потребите на оваа рецензија би сакал да акцентирам три коментари и заклучоци:

Прво, Сартори врши детална проценка на избирачките системи, при што го напаѓа конвенционалното мислење дека нивното влијание не може да се предвиди. Тој дава целосен и детален преглед на три изборни системи: мнозинскиот, пропорционалниот и моделот на двојното гласачко ливче. Сите тие се критички оценети низ една споредбена анализа. Потоа следува објаснување на претседателскиот и

полупретседателскиот систем, како и сите типови на парламентарни системи. Тука Сартори престанува со анализа и дава свои препораки за тоа кои системи тој ги смета за најдобри, најприменливи или за најмалку лоши. При тоа, во однос на прашањето на изборниот систем, Сартори за најдобар по неколку параметри го проценува моделот на отворено двојно гласачко ливче, а во однос на политичкиот систем, тој оптира за полупрезиденцијализам. Секако, ова дело ја надминува чисто уставно-правната теорија и навлегува во политичка анализа, водено од девизата дека „вистинската студија на политиката е не да се проучува човекот, туку институциите“.

Второ, би сакал да дадам осврт на значењето на ова дело за Република Македонија како мултиетничка држава. Токму за ваквите случаи Сартори, надополнет од Доналд Хоровиц, кој е водечкиот светски експерт за уставен инженеринг во етнички поделените општества, се дадени конкретни препораки. Имено, за ситуации како нашата, клучен е изборниот систем кој треба да ги наградува умерените политички партии и партиски програми, а да ги казнува екстремните, радикалните и шовинистичките платформи. Само на тој начин специфичниот македонски модел може да се заштити од центрифугални сили кои го растргнуваат општеството по неговите линии на расцеп. Само центрипетални сили можат да го заштитат етнички поделеното општество, од пукање по своите шевови. Сартори, Хоровиц и една цела школа во политичката наука за најдобар механизам кој овозможува интеграција на поделеното општество го сметаат

мнозинскиот изборен систем, во два круга, со отворени листи. Имено, се работи за системот на алтернативен глас (АГ), кој овозможува пренос на гласот по ранг листа на преференции, и ја отвара можноста за предизборни меѓуетнички коалиции на умерените сили во општеството. Токму овие два механизми ја имаат моќта да ги избегнат опасностите кои ги крие пропорционалниот систем во едно поделено општество, имено, нагласувањето и продлабочувањето на расцепите и можности за процут на радикални сили.

Тој завршува со детален предлог за нов тип влада: алтернативен президенцијализам. Неговата идеја е инспирирана од потребата за заштита на стабилноста на парламентарните системи. Имено, кога парламентот е политички блокиран се засилува улогата на претседателот, кој именува влада и владее како во претседателски систем. Претседателот, за да го има потребниот легитимитет е избран на непосредни избори. Во услови, пак, на стабилна влада, претседателот владее како во парламентарен систем, со тоа што секогаш „во џеб“ го има својот резервен легитимитет. Ова оди во прилог на заштита на парламентарниот опструкционизам, со што би се помогнало избегнувањето на политичка парализа во Латинска Америка и во земјите со нефункционални парламентарни системи, особено Италија и Израел.

Ова дело е значајно засилување на студиите по уставно право, политички систем и политикологија во Република Македонија, но и за пошироката јавност, бидејќи ја прави достапна кај нас „канонската литература“ за овие науки.

Abstract

This review explores Gianni Sartori's study *Comparative Constitutional Engineering* in terms of the author's background and the influence of American political science. One of the most influential texts in comparative constitutional law and political systems, available for the first time in Macedonian, it analyzes the text in reference to Sartori's claims concerning the predictability of electoral systems and their outcomes. The key markers of the author's work are reviewed in the light of Macedonia's reality and the possible applicability of the AV model. Finally, this review gives an outline of Sartori's model of alternative presidentialism.

Препораки од Конечниот извештај на Мисијата за набљудување на избори на ОБСЕ/ОДИХР од Предвремени парламентарни избори, 1 јуни 2008

XV. Препораки

A. Правна рамка

1. Треба да се реши неусогласеноста меѓу Изборниот законик и Законите за судови и управни спорови во однос на жалбите по одлуките на ДИК. Амандманите би можеле да содржат појаснување до кое тело треба да се проследуваат жалбите како и да се посочи кои специфични активности на изборните органи претставуваат конечни управни акти против кои може да се поднесе жалба. Како последица на тесното толкување на своите надлежности од страна на Врховниот суд на предвремените парламентарни избори, се препорачува овие надлежности да бидат префрлени на Управниот суд.
2. Треба да се разреши судирот меѓу Изборниот законик и Законот за прекршоци на тој начин што ДИК би можела во пракса да го спроведе своето овластување да покренува постапки против лицата кои сториле изборни прекршоци споменати во законикот.
3. Член 73 од ИЗ, според кој постапката за заштита на правата поврзани со изборната кампања се покренува пред надлежниот основен суд (со право на жалба до апелациониот суд), треба поконкретно да се разработи во смисла на дефинирање на: предметот на жалбата, потенцијални обвинети, вид/видови на постапка (граѓанска, прекршочна и/или кривична) и можни правни лекови. Пред изборите, на судиите треба да им бидат достапни информации и обука кои би биле пренесени и до правниците, граѓанското општество и јавноста.
4. Одредбите од ИЗ кои се однесуваат на изборната кампања треба да се прошират – како во предлозите на Министерството за правда – сите општи ограничувања за финансирање на политичките партии, вклучувајќи го и известувањето за придонеси во форма на добра и услуги треба да се применат; периодичен финансиски извештај во текот на изборната кампања (кој би го покривал и периодот пред официјалниот почеток на кампањата); и јасна ревизија на

финансиските извештаи за кампањата од страна на соодветните државни органи.

5. Член 7 од ИЗ кој предвидува забрана за кандидатите кои биле осудени на казна затвор со времетраење од повеќе од шест месеци треба повторно да се разгледа за да се избегнат дискриминачки ограничувања во однос на пасивното избирачко право.
6. Останати недоследности и противречности во ИЗ кои треба да бидат решени вклучуваат:
 - а) Член 151 став 1 и 2 предвидува повторување на гласањето на места каде што гласањето било поништено заради прекин од повеќе од 3 часа, доколку вкупниот број на запишани избирачи на тие избирачки места на ниво на изборна единица влијае врз вкупните резултати. Но, членот 104 став 6 предвидува повторување на гласањето доколку прекилот траел подолго од 3 часа.
 - б) Според член 151 став 1 ДИК, ОИК или Изборната комисија на градот Скопје, можат да ги поништат резултатите од гласањето во избирачкото место. Меѓутоа, ваквото овластување не е вклучено во надлежностите на ОИК кои се содржани во членот 37 според кој ОИК треба само да интервенира во случаите кога е констатирана повреда од страна на ИО-и.
 - в) Според член 148 став 1, подносителите на листи на кандидати во постапката за гласање, сумирање и утврдување на резултатите од гласањето, може да поднесат приговор до ДИК; ставот 2 предвидува поднесување на ваквите приговори во рок од 48 часа по завршувањето на гласањето. Сумирањето на резултатите од страна на ОИК и нивното утврдување од страна на ДИК може да заврши по истекувањето на претходно споменатиот рок.
7. Доколку разгледувањето на жалбите поврзани со изборите и понатаму остане во надлежност на Врховниот суд, седниците би требало да бидат јавни.

Б. Органи за спроведување на изборите

8. Да се обрне внимание на што поскоро пополнување на местата во стручната служба на ДИК за да може во целост да функционира како независен орган. Персоналот би требало да вклучува правници кои би работеле на приговорите и би почнувале истраги за повредите поврзани со изборите.
9. Иако изборот на членовите на изборните органи по пат на случаен избор е за пофалба, се препорачува претседателите на ОИК да ги назначува ДИК од редот на претходно избраните членови или од страна на самите членови на ОИК по нивниот случаен избор.

10. Правилата за државните и јавни службеници треба да бидат дополнети на начин кој ќе им дозволи на членовите на ОИК да бидат навремено ослободени од нивните секојдневни обврски за да можат ефикасно да ги завршат своите обврски. Државните и јавни службеници кои се распоредени надвор од нивното место на живеење треба да имаат соодветно време да пристигнат и соодветен надомест на трошоците.
11. ДИК треба подобро да го дефинира процесот на сумирање на резултатите од страна ОИК на денот на изборите: како да се справат со неусогласени резултати од избирачкото место; како и кога да наложат пребројување на гласовите; јасно да го образложат правото на набљудувачите и овластените претставници да имаат директен пристап до процесот во целост, вклучувајќи го и делот на внесување податоци.
12. Треба да се разработат дополнителни програми за обука. Обуката на ОИК-и треба да се спроведува меѓу изборни циклуси и треба да ги вклучува следниве теми: водење на постапката на сумирање на резултатите и проверка на записниците, логистика и финансии, комуникација со ИО-и и справување со приговорите и итни случаи на денот на изборите. Обуката на ИО-и би можела да ги покрива процедурите на денот на изборите, пополнувањето на записниците, правата на набљудувачите и овластените претставници како и веќе предложената обука за групно и семејно гласање. Обуката за активностите на полицијата на денот на изборите треба да продолжи и да биде дополнета со детално објаснување за улогата на полицијата надвор од избирачкото место – особено во поглед на справувањето со групирањето пред гласачкото место и обезбедување на истото пред броењето. Посебно обучени инструктори, вработени за изработка и изведба на обуки би придонело кон подобрување на нивната ефикасност.
13. Информирањето и едукацијата на гласачите би можеле да се подобрат. На локално ниво би требало да има повеќе информации за локациите и границите на избирачките места. На национално ниво, ДИК би требало да има повисок буџет кој би им овозможил подобро информирање на гласачите и справување со клучните проблеми. Ова ќе биде од исклучително значење за обнова на довербата на гласачите.
14. Иако е за пофалба тоа што учесниците во процесот овластуваат свои претставници и ги информираат соодветните органи за нивниот идентитет, би требало да постои начин претставниците на политичките партии и кандидати во избирачкото место да бидат идентификувани. ОИК би можела да размисли за издавање на акредитации со бројот на избирачкото место за секој овластен претставник; на лицата без акредитации не треба да им се дозволи да влезат.

В. Избирачки список

- 15.Треба да се спроведе темелна проверка и ревизија на избирачкиот список.
- 16.Процедурата за промена на податоците за место на живеење треба повторно да се разгледа притоа обрнувајќи внимание на скратување и поедноставување на процедурата.
- 17.Областите за кои се формираат избирачки места треба редовно да се ревидираат; оние делови во кои бројот на гласачите е помал од договорениот праг, гласачите би требало да бидат припоени кон други избирачки места.

Г. Изборна кампања

- 18.Дефиницијата на изборниот молк би требало да се разработи и да вклучува изборни постери и летоци. Сепак праксата на забрана на информации и други известувања од органите за спроведување на изборите треба да престане да постои.
- 19.Сите печатени материјали треба да содржат информации за нарачателот и производителот на предметите поврзани со кампањата кои ќе може да се проверат. Сите рекламни спотови кои се емитуваат треба да бидат означени како такви и да содржат информации за тоа кој ги има обезбедено средствата за рекламниот спот.
- 20.Властите треба да вложат повеќе напори за истражување и поведување на постапки за инцидентите на насилство и прекршоците поврзани со изборите за време на изборната кампања. Тоа вклучува и истрага во врска со прашањата кои ги покренa Државна комисија за спречување на корупција. Освен тоа, треба да се вложат напори ваквиот процес да не биде сфатен како политички и пристрасен во корист на една група или партија.
- 21.Треба да постои јасна разлика меѓу улогата и функционирањето на државните и партиските органи. Во таа насока, треба да се вложат повеќе напори во врска со прашањата кои беа идентификувани за време на изборната кампања.

Д. Процедури на денот на гласањето и спроведување на гласањето

- 22.Земајќи предвид дела ставањето на втор печат може да ја наруши тајноста на гласање, одредбата за втор печат на гласачкото ливче треба повторно да се разгледа.
- 23.Практиката на печатење на еднаков број на ливчиња со бројот на запишани избирачи и потоа отворање на материјалите и вадење на ливчиња за рано гласање, треба да се измени. Ваквата пракса

водеше кон недостиг на безбедност на ливчињата кога ИО не можеа да го усогласат бројот на гласачки ливчиња бидејќи не им беше познат бројот на гласачки ливчиња кои биле извадени. Наместо тоа, секое избирачко место би можело да добие дополнителни гласачки ливчиња што би дозволило грешки, а ОИК-и би можеле да добијат посебни гласачки ливчиња, со посебен сериски број, кои би се користеле за рано гласање.

24. Напорите за повикување на одговорност на оние кои се виновни за нарушување на денот на изборите треба да продолжат. Членовите на изборните органи кои се осудени за прекршоци не треба повторно да бидат назначени во ИО-и и ОИК.

Ѓ. Медиуми

25. Со цел да се обезбеди рамноправен пристап до медиумите, како што е пропишано со закон, сите учесници во изборите би требало да добиваат иста цена за исто времетраење на емитување. Ова е различно од сегашната пракса која предвидува еднаква основна цена, а потоа преговарање на намалувања кои не се објавуваат.
26. Наместо Собранието да усвојува нови правила пред секои избори, Законот за радиодифузна дејност и Изборниот законик треба да содржат детални правила за медиумско претставување.
27. Треба да се востановат процедури кои ќе му овозможат на Советот за радиодифузија навремено и ефикасно санкционирање на радиодифузерите во случај на кршење на правилата за медиумско претставување во текот на кампањата. Овие процедури би требало да овозможат навремено решавање на приговорите со цел да се даде доволно време за поднесување на жалби.
28. Треба да се преземат чекори во насока на собирање на радиодифузната такса, а институциите кои се финансираат од радиодифузната такса, би требало своите примања да ги добиваат навремено.

За авторите

Иван Бимбиловски е продекан на Факултетот за правни науки, при Европскиот универзитет – Република Македонија. Докторирал право 2006 година во Будимпешта, Унгарија, на Централно-европскиот универзитет, одбранувајќи ја докторската дисертација со Magna cum Laude. Како докторски кандидат, престојувал неколку семестри на Хумболт универзитетот во Берлин, Германија и Универзитетот во Торонто, Канада. Области на негов особен интерес се уставното право, меѓународното јавно право и економската анализа на правото.

Иванка Василевска-Додовска е родена во 1981 година. Помлад асистент на предметите: „Современа европска и македонска историја (19-20 век)“ и „Историја на дипломатија“ на политичките студии и студиите по новинарство на Правниот факултет „Јустинијан Први“, во Скопје. Магистрант на катедрата по државно-правна историја на Правниот факултет „Јустинијан Први“. Поранешен стипендист на фондацијата „Конрад Аденауер“.

Филип Гашпар, роден 1984 во Ринтелн, Германија. Апсолвент на романистика и славистика во Готинген, Хале, Загреб и Перуџа. Бил практикант на канцелариите на фондацијата Конрад Аденауер во Сараево, Скопје и Загреб.

Ivan Bimbilovski is Vice-Dean of the Faculty of Law at the European University, Republic of Macedonia. He holds a Ph.D. degree (S.J.D.) in Comparative Constitutional Law from the Central European University, Budapest, Hungary. He has also been a Research Fellow of the Humboldt University, Berlin, Germany and the University of Toronto, Canada. His fields of interest and expertise include constitutional law, human rights, public international law and economic analysis of law.

Ivanka Vasilevska-Dodovska (b. 1981). Junior tutor at the Department of Political Sciences at the Department of Journalism of the Iustiniana Prima Faculty of Law in Skopje, where she gives tutorials in European and Macedonian History (19-20th centuries) and History of Diplomacy. Postgraduate student at the Department of State and Law History at the Iustiniana Prima Faculty of Law. She is a former scholarship student of the Konrad Adenauer Foundation.

Filip Gaspar (b. 1984, Rinteln, Germany). He is a final-year student at the Faculty of Romance languages and Slavonic studies in Goettingen, Halle, Zagreb and Perugia. He has been an intern at the Konrad-Adenauer-Stiftung in Sarajevo, Skopje and Zagreb.

Дејан Донеv, роден 1976, PhD, доцент доктор по „Лидерство и етика“ и „Културолошки студии во бизнисот“ на Euro College во Куманово – Факултет за бизнис администрација. Магистрирал во јули 2005 година со темата „Етичките механизми на дејствување на невладините организации“, а докторирал 2008 година на Филозофскиот факултет во Скопје со тема под наслов „Етичките вредности во менаџерството“. Досега објавувал бројни текстови со научна содржина во списанијата: „Философија“, „Разгледи“, „Културен живот“, „Граѓански свет“, „Филозофска истражувања“, „Philosophy Synthesis“, „ARCHE“ како и списанието „Хабитус“, а учествувал и на бројни научни интернационални и домашни симпозиуми.

Дориан Јано моментално е Ph.D кандидат по Политички студии на Универзитетот во Милано. Тој има дипломирано на Аристотел универзитетот и магистрирано во областа на Западно-европски студии и истражувања на Универзитетот во Болоња. Неколку од неговите истражувања се испечатени во меѓународни списанија какви што се *L'Europe en Formation*, *Politikon*, Југо-источен преглед за работа и Социјална политика.

Митко Јованов, роден 1974 година во Велес. Дипломиран политиколог и магистрант на Институтот за историја на Филозофскиот факултет при Универзитетот „Кирил и Методиј“ во Скопје. Стипендист на Фондацијата „Конрад Аденауер“ од 2002 до 2006 година. Новинар во политичката рубрика во дневниот весник „Дневник“ од 2003 година до 2007 година.

Dejan Donev (b. 1976), Ph.D., Assistant Professor. He has taught the courses *Leadership and Ethics* and *Cultural Studies in Business* at the Faculty of Business Administration of the Euro College in Kumanovo. He received his MA degree with his thesis *Ethical Mechanism in the Activities of Non-Governmental Organizations* in 2005 and his doctoral degree with the thesis entitled *Ethical Values in Management* from the Faculty of Philosophy in Skopje in 2008. He has published a number of articles in scholarly journals, such as *Filosofija*, *Razgledi*, *Kulturen život*, *Gragjanski svet* and *Filozofska istraživanja* and *Habitus*. He has also participated in several domestic and international scholarly gatherings.

Dorian Jano is currently a Ph.D candidate in Political Studies at the University of Milan. He holds a B.A. degree from the Aristotle University and an M.A. degree in East European Research and Studies from the University of Bologna. Some of his research findings have been published in international journals such as *L'Europe en Formation*, *Politikon* and *South-East Europe Review for Labour and Social Affairs*.

Mitko Jovanov (b. 1974, Veles), holds a B.A. degree in Political Sciences and attends post-graduate studies at the Institute of History of the Faculty of Philosophy, Ss. Cyril and Methodius University in Skopje. Scholar of the Konrad Adenauer Foundation from 2002 until 2006. Political columnist in the Dnevnik daily newspaper from 2003 to 2007.

Ѓорѓи Јосифов, роден 1972, има магистрирано на Универзитетот во Грац, Австрија во областа Европски Интеграции и Регионализам. Работи како Тим лидер за капитално буџетирање и кредитирање на општините во Проектот на УСАИД за локална самоуправа во Скопје, Македонија. Активностите во кои што тој е вклучен во изминатите години, од почетокот на децентрализирањето на финансиските надлежности од централно на локално ниво, во најголем дел се фокусирани на подобрување на финансискиот менаџмент и буџетирањето во сите 84 општини во Македонија.

Зоран Илиевски (д-р), е Асистент на Универзитетот Св. Кирил и Методиј- Скопје, Правен факултет „Јустинијан Први“/Политички студии. Тој е OSI/HESP Returning Scholar. Дополнително, тој е ангажиран како не-резидентен истражувач во Центарот на компетентност за Југо-источна Европа при Универзитетот во Грац, Австрија. Неговите истражувачки интереси се фокусирани на компаративни модели на делење на моќ и регулирање на етнички конфликти во поделените општества.

Александар Спасеновски, роден 1980 година, магистер по меѓународна политика, докторант по правно-политички науки на правниот факултет „Јустинијан Први“, помлад асистент на истиот факултет, поранешен стипендист на Фондацијата „Конрад Аденауер“ и пратеник во Собранието на Република Македонија.

Gjorgji Josifov (b. 1972) holds a MA degree in European Integration and Regionalism from the University of Graz. He works as a Capital Budgeting and Municipal Credit Team Leader for the USAID Local Government Project in Skopje, Macedonia. The activities he has been involved in over the past years, since the beginning of the devolution of the financial competencies from the central to the local level, are mostly focused on the improvement of municipal financial management and budgeting for all 84 Macedonian municipalities.

Zoran Ilievski, Ph.D. is a tutor at the Ss. Cyril and Methodius University in Skopje, Iustinianus Primus Faculty of Law, Department of Political Science. He is an OSI/HESP Returning Scholar and also works as a non-resident researcher at the Center of Competence for South-East Europe at the University of Graz, Austria. His research interests are focused on comparative power-sharing models and ethnic conflict regulation in divided societies.

Aleksandar Spasenovski (b. 1980), M.A. in International Politics. A doctoral candidate in Law and Politics at the Iustinianus Primus Faculty of Law in Skopje, where he also holds tutorials. Former fellow of the Konrad Adenauer Foundation. At present, MP in the Assembly of the Republic of Macedonia.

Дијана Стојановиќ Ѓорѓевиќ, родена 1983 година во Скопје, е магистер по политички науки. Во моментот работи во Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања каде е и докторант по политички науки.

Емилија Туџаровска, родена 1981 година, магистрант по менаџмент во образование. Дипломиран филолог по светска и компаративна книжевност – научна насока. Неколку години работела како проект менаџер во Фондацијата „Конрад Аденауер“ и Македонскиот ПЕН центар. Моментално е ангажирана во општина Дрезден, Германија – канцеларија за европски и меѓународни прашања. Член на одборот на „Политичка мисла“.

Алине Фидлер, родена 1976, по професија историчар, од 1999 советник во Градскиот совет во Дрезден од ЦДУ, член на Комисијата за култура и на Комисијата за финансии и недвижности.

Манфред Функе, роден 1939 во Реклингхаузен, професор во пензија по политички науки на Рајнскиот универзитет „Фридрих Вилхелм“ во Бон.

Роланд Хајнце, Известувач за европски и меѓународни прашања, член на Парламентот во Хамбург (ЦДУ, Германија).

Кристијан Хаке, роден 1943 во Клаузенхоф, професор во пензија по политички науки на Рајнскиот универзитет „Фридрих Вилхелм“ во Бон.

Dijana Stojanovik Gjorgjevik (b. 1983, in Skopje) holds an M.A. degree in Political Sciences. She is currently working at the Institute for Sociological, Political and Judiciary Research, where she is also a Ph.D. Candidate in Political Studies.

Emilija Tudzarovska (b. 1981), holds an M.A. in Educational Management, a B.A. degree in World and Comparative Literature. For several years she worked as project manager at the Konrad Adenauer Foundation and the Macedonian PEN centre. Currently, she is engaged at the City of Dresden, Germany at the European and International Affairs' Office. Member of the board of Political Thought.

Aline Fiedler (b. 1976), historian. Since 1999, Dresden City councilor (CDU), member of the City Committee for Culture and the City Committee for Finance and Real Assets.

Manfred Funke (b. 1939), Recklinghausen), Professor Emeritus of Political Sciences at the Rheinischen Friedrich-Wilhelm-University of Bonn.

Roland Heintze, speaker on EU and international affairs, member of the Hamburg Parliament (Germany).

Christian Hacke (b. 1943, Clausen-hof), is Professor Emeritus of Political Sciences at the Rheinischen Friedrich-Wilhelm-University of Bonn.

Алберт П. Шол, член на провинцискиот совет на Гелдерланд, Холандија, за CDA, а 16 години бил член во Советот на неговиот роден град Еде во истата провинција.

Albert P. Schol, member of the Provincial Council of Gelderland, the Netherlands, for CDA and was for 16 years member of the City Council in his home town Ede in this province.

